

**S T A N D A R D
ZA UKLANJANJE MINA I NUS-a
U BOSNI I HERCEGOVINI**

**С Т А Н Д А Р Д
ЗА УКЛАЊАЊЕ МИНА И НУС-а
У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ**

01.06.2003.godine

SADRŽAJ

Redni broj	Naziv poglavlja	Oznaka poglavlja
1.	OBAVJEŠTENJE, IZMJENE I UVOD	Strana 2-4
2.	OBUKA	Poglavlje I
3.	OBILJEŽAVANJE MINIRANE POVRŠINE I RADILIŠTA	Poglavlje II
4.	ORGANIZACIJA RADILIŠTA I MANUELNE OPERACIJE	Poglavlje III
5.	UNIŠTAVANJE MINA I NUS-a	Poglavlje IV
6.	MINSKO IZVIĐANJE	Poglavlje V
7.	UKLANJANJE EKSPLOZIVNIH SREDSTAVA	Poglavlje VI
8.	SISTEM VEZA, EVIDENCIJA I IZVJEŠTAVANJE	Poglavlje VII
9.	PREUZIMANJE DEMINIRANE POVRŠINE ILI GRAĐEVINE	Poglavlje VIII
10.	SIGURNOST	Poglavlje IX
11.	MEDICINSKA POTPORA I EVAKUACIJA RANJENIKA	Poglavlje X
12.	OSIGURANJE KVALITETA	Poglavlje XI
13.	PREGIRANJE	Poglavlje XII
14.	ISTRAGA DEMINERSKE NESREĆE	Poglavlje XIII
15.	MEHANIČKA PRIPREMA ZEMLJIŠTA	Poglavlje XIV
16.	ČIŠĆENJE KUĆA	Poglavlje XV

DRUGO IZMIJENJENO I DOPUNJENO IZDANJE

Obavještenje

Na osnovu člana 6. pod b) Zakona o deminiranju u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik BiH broj 5/02), na prijedlog Centra za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu BHMACH), Komisija za deminiranje odobrava ovaj Standard za uklanjanje mina i NUS-a u BiH, sa datumom koji je naveden na naslovnoj stranici. Standard podliježe preispitivanju i reviziji po proceduri izmjena koje su navedene u nastavku. Korisnici ovog dokumenta mogu provjeriti stanje na web stranici BHMACH-ovog projekta (<http://www.bhmac.org>)

Obavijest o zaštiti autorskih prava

Standard za uklanjanje mina i NUS-a u Bosni i Hercegovini, predstavlja dokument BHMACH-a i zaštićen je autorskim pravima. Ovaj dokument, ili bilo koji njegov dio, ne smije se reproducirati, pohranjivati ili prenositi u bilo kojem obliku, ili na bilo koji način i u bilo koju drugu svrhu, bez prethodne dozvole BHMACH-a. BHMACH djeluje kao stručno tijelo Komisije za deminiranje u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu Komisija). Komisiju kao centralno tijelo za deminiranje u Bosni i Hercegovini osniva Vijeće ministara.

Ovaj dokument se ne smije prodavati.

Adresa:

Centar za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini
Bosna i Hercegovina, 71000 Sarajevo , Zmaja od Bosne 8.

E-mail: bhmac@bhmac.org

Telefon: (+387) 33 667 310

Fax: (+387) 33 667 311

IZMJENE

1. Izmjene Standarda za uklanjanje mina i NUS-a u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu Standard) se mogu po propisanoj proceduri provesti, štampati i uvesti u tabelu .
2. O donošenju izmjene vodi se rasprava u deminerskoj zajednici BiH, a o konačnoj verziji izmjene odlučuje BHMACE. Izmjenu odobrava Komisija za deminiranje BiH.
3. Od datuma stupanja na snagu predložene izmjene, članovi deminerske zajednice istu prihvataju i po njoj postupaju.
4. Primjedbe i prijedlozi za izmjenu ili dopunu Standarda trebaju se dostaviti BHMACE-u.

EVIDENCIJA IZMJENA

Broj izmjene	Datum izmjene	Poglavlje Standarda	Kratak sadržaj izmjene	Izmjenu uveo (ime i prezime)
01/1-1-22/04	15.03.2004.	V	Aneks 1.-Izmjene i dopune u generalnom i tehničkom izviđanju	Komisija za deminiranje u BiH

Prva verzija izdatog Standarda BiH odobrena je od strane Komisije za deminiranje BiH 18.01.2000. godine. Ovo izdanje tiskano je sa usvojenim izmjenama i dopunama do datuma izdavanja i promjenama koje su usklađene sa Zakonom o deminiranju u BiH (SG BiH broj 5/02).

U V O D

1. Standard BiH za uklanjanje mina i NUS-a u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu Standard), predstavlja osnovni dokument za operacije humanitarnog čišćenja mina i uklanjanja NUS-a (deminiranja) po kojem deminerske organizacije usklađuju vlastite Standardne operativne procedure (SOP) za vođenje operacija na terenu u BiH.
2. Standard BiH je urađen na osnovu Međunarodnih standarda deminiranja (IMAS), Smjernica o stručnim i sigurnosnim standardima za operacije deminiranja u BiH od UN MAC-a, iskustva stečenog do danas u obavljanju operacija deminiranja u BiH, a obuhvataju i teoriju i praksu stečenu i u drugim dijelovima svijeta.
3. Usvajanjem Zakona o deminiranju u Bosni i Hercegovini (SG BiH, broj 5/02), u Standardu su izvršene odgovarajuće izmjene radi usklađivanja poglavlja Standarda sa odredbama Zakona.
4. U Standardu se daje minimum stručnih i sigurnosnih mjera koje deminerske organizacije moraju obuhvatiti u vlastitom SOP-u. Svaka organizacija radi vlastiti SOP u koji unosi zahtjeve Standarda i iskustveno više stručnih i sigurnosnih mjera po kojima treba raditi, u cilju sigurnosti ljudi koji izvode operacije deminiranja i osiguranja kvaliteta očišćene površine za korisnike-stanovnike u BiH.
5. Odredbe iz Standarda BiH i stručnih i sigurnosnih mjera koje su organizacije za deminiranje ugradile u svoj SOP u praksi će provjeravati inspekcije strukture BHMAC-a.
6. Standard omogućuje osoblju Strukture BHMAC-a i svih drugih zainteresiranih, planiranje i procjenjivanje realizacije uklanjanja mina i NUS-a u Bosni i Hercegovini, i pruža osnovicu za tumačenje bilo koje takve aktivnosti.
7. Odobravanjem ovog izmijenjenog i dopunjenog izdanja Standarda BiH od strane Komisije za deminiranje, od 01.06. 2003.godine, stavlja se van snage Standard BiH odobren 18.01.2000.godine.

Poglavlje I

OBUKA

UVOD

1. Visok standard obuke je ključni i prvi korak u ukupnom procesu efikasnog i sigurnog humanitarnog deminiranja. Temeljito i dobro isplanirani kursevi obuke, verificirano instruktorsko osoblje, prostor, nastavna sredstva i pomagala, zaštitna oprema i poligon za izvođenje praktične nastave, kao i usuglašenost sa BHMAC-ovim planom i programom pojedinačnih kurseva su ključ dobre obuke osoblja u humanitarnom deminiranju. Samo osoblje koje je uspješno završilo priznat i od BHMAC-a odobren kurs može provoditi zadatke humanitarnog deminiranja u rasponu svoje osposobljenosti.

2. Polaznici bilo kojeg kursa koji kontrolira i verificira BHMAC moraju biti zdravi i sposobni za obavljanje humanitarnog deminiranja. Obuka treba pružiti pojedincima znanja i praktične vještine neophodne za obavljanje zadataka unutar procesa humanitarnog deminiranja na efikasan i siguran način.

CILJ

3. Cilj je detaljno definiranje minimalnih zahtjeva BHMAC-a koje mora zadovoljiti obuka cjelokupnog osoblja koje je uključeno u operacije humanitarnog deminiranja.

RASPON

4. Prije provođenja deminerske obuke, svaka organizacija treba imati razrađen plan u kojem utvrđuje potrebe, odgovornosti, resurse i sistem Osiguranja kvaliteta, kako bi mogla procijeniti prihvatljivost, ekonomičnost i efikasnost obuke. Vrsta, sadržaj i predmeti obuke bit će predmetom procjene BHMAC-a prije i za vrijeme samog provođenja kursa, kao dio MAC-ovog plana Osiguranja kvaliteta.

5. Sve organizacije koje namjeravaju provoditi kurseve obuke za deminersko osoblje trebaju dostaviti planove i programe obuke na procjenu BHMAC-u prije početka provođenja kursa. Samo usuglašen, kontroliran i pozitivno procijenjen kurs, od strane BHMAC-a, biti će verificiran. Organizacija koja vodi kurs izdaje certifikate o obučenosti učesnicima koji su uspješno završili kurs, a na osnovu certifikata, BHMAC izdaje deminerske knjižice-akreditacije i uvodi ih u bazu podataka.

6. Svaki kurs mora imati instruktora obuke (specijalistu za tematiku kursa) koji priprema i organizira kompletan kurs i nastavno osoblje koje mora imati minimalno završen kurs na kojem vrši obuku i priznato praktično iskustvo u obavljanju tih poslova kao vođa sekcije ili voda. Po potrebi mogu se angažiratiiskusni stručnjaci iz humanitarnog deminiranja i poznavanja eksplozivnih sredstava (BHMAC-a, SFOR-a, deminerskih organizacija, proizvođača eksplozivnih sredstava, CZ i drugih).

7. Svaki kurs u humanitanom deminiranju treba obuhvatati:

- a) Individualne vještine
- b) Organizaciju i procedure na radilištu
- c) Ovlaštenja i odgovornosti vođe tima

8. Neobučeno i neosposobljeno osoblje koje nema certifikata/deminerske knjižice-akreditacije i važećeg ovlaštenja za obavljanje deminiranja ne smije biti uključeno u aktivnosti humanitarnog deminiranja, jer bi moglo ugroziti sebe i drugo osoblje.

9. Sva zvanja - kvalifikacije u humanitarnom deminiranju se kategoriziraju u tri stupnja i to :

a) **Temeljni stupanj** osposobljenosti koji podrazumijeva završen osnovni kurs za humanitarno deminiranje i odgovarajuću nadgradnju sa slijedećim zvanjima:

- (1) Deminer
- (2) Medicinar – Minimalno završena srednja medicinska škola i položen stručni ispit.
- (3) Operator veze
- (4) Vođa odjeljenja – Kurs za vođu odjeljenja
- (5) Izviđač – Kurs za izviđača
- (6) Deminer za čišćenje kuća – Kurs za čišćenje kuća
- (7) Operator stroja za pripremu površine – Kurs za operatora minostroja za pripremu površine
- (8) Operater za UES – Osnovni kurs za UES
- (9) Vođa tima za UES – Osnovni kurs za UES i kurs vođe tima za UES
- (10) Kerovođa – Kurs za kerovođu u humanitarnom deminiranju

b) **Viši stupanj** osposobljenosti zahtijeva organizacijske i rukovodne sposobnosti, kao i samostalno donošenje odluka:

- (1) Rukovoditelj deminerskog radilišta (komandir voda, grupni lider, tim lider)
- (2) Trener prega
- (3) Vođa tima za generalno izviđanje
- (4) Monitor radilišta – Kurs za monitore radilišta
- (5) Instruktor za minsko upozoravanje - Kurs za instruktora minskog upozoravanja

c) **Specijalistički stupanj** osposobljenosti zahtijeva specijalističko školovanje i kvalifikacije

- (1) Instruktor deminiranja
- (2) Instruktor za UES
- (3) Inspektor kontrole kvaliteta humanitarnog deminiranja – Kurs za inspektora kontrole kvaliteta

10. Svaki viši stupanj osposobljenosti zahtijeva završen kurs iz prethodnog stupnja iz iste oblasti.

11. Kursevi pružanja prve pomoći trebaju biti obuhvaćeni u planovima i programima kurseva BHMAC-a, datim u prilogima ovog Poglavlja.

12. Potreba za novim kadrovima, nove metode, nova oprema i prijedlozi za poboljšanje sigurnosti i efikasnosti u procesu humanitarnog deminiranja, kao i pristup Osiguranju kvaliteta su razlozi da organizacije provode kurseve. Svi ovi razlozi bit će dograđeni na minimalnu tematiku planova i programa obuke i predstavljeni od BHMAC-a deminerskoj zajednici .

13. Svom osoblju sa certifikatima kvalifikacija u humanitarnom deminiranju izdaje se Deminerska knjižica-akreditacija i uvodi se u bazu podataka BHMAC-a. Deminerska knjižica-akreditacija i važeće ovlaštenje za rad, su osobni dokumenti i na radilištu se trebaju pokazati inspektoru BHMAC-a, kao potvrdu osposobljenosti za rad na određenim zadacima humanitarnog deminiranja.

14. U toku obuke trebaju se poštovati mjere sigurnosti u humanitarnom deminiranju (Poglavlje IX). Poligon za obuku treba biti sigurna ili očišćena površina, a na nju se nikad ne smiju postavljati žive mine sa upaljačima. U obuci se koriste školske i vježbovne mine sa školskim i vježbovnim upaljačima.

15. Demonstracijske vježbe efekata eksplozije najčešće korištenih mina u BiH trebale bi biti obuhvaćene u temeljnim kursevima (prikazani efekti eksplozije praktično na poligonu, filmu, slajdu, slici i dr).
16. Žive mine se koriste bez upaljača (razoružane) na kursu za kerovođe (za obuku POEK-a), pod osobnim nadzorom nastavnika.
17. U prilogu ovog poglavlja data je minimalna tematika planova i programa kurseva za humanitarno deminiranje koja se treba ugraditi u svaki kurs i prema kojoj BHMACH verificira plan i program kursa, organizatoru kursa.

PRILOZI - Planovi i programi kurseva u humanitarnom deminiranju:

Prilog A: Osnovni kurs za humanitarno deminiranje

Prilog B: Kurs za operatera za UES-a

Prilog C: Kurs za inspektore kontrolore kvaliteta humanitarnog deminiranja

Prilog D: Kurs za instruktora minskog upozoravanja

Prilog E: Kurs za vođe odjeljenja

Prilog F: Kurs za monitore radilišta

Prilog G: Kurs za čišćenje kuća

Prilog H: Kurs za vođe tima za UES

Prilog I: Kurs za kerovođe

Prilog J: Kurs za izviđače

Prilog K: Kurs za operatora minostroja za pripremu površine

PLAN I PROGRAM OSNOVNOG KURSA ZA HUMANITARNO DEMINIRANJE

PLAN KURSA

VRIJEME TRAJANJA

Ovim planom i programom kursa predviđeno je da će kurs trajati minimalno 15 radnih dana, sa po 8 nastavnih sati dnevno. Svaki nastavni sat traje 45 minuta.

PREGLED POTREBNOG VREMENA ZA ODRŽAVANJE KURSA

Raspored ukupnog vremena za kurs po sadržajima i predmetima		Broj nast. sati
I Opći dio		7
II Tematika		100
1.	Deminiranje	66
2.	Izviđanje, veza, evidencije i izvještaji	7
3.	Poznavanje mina i NUS-a	18
4.	Medicinska obuka	5
5.	Zaštitna oprema	4
III Provjera znanja i ocjenjivanje		13
Ukupno:		120

PROGRAM KURSA

I OPĆI DIO

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Opći dio</u>		
1.1.	Uvod	1. Administracija 2. Uvod u kurs i predstavljanje osoba koje vode kurs 3. Organizacija deminerske zajednice u BiH i struktura dotične organizacije 4. Odgovornosti 5. Uslovi zapošljavanja i dr.	2
1.2.	Upoznavanje sa programom kursa	1. Planirana tematika po danima 2. Opremanje polaznika sa planom kursa i literaturom 3. Suština humanitarnog deminiranja (razlika između vojnog i humanit.).	1
1.3.	Zaduživanje i razduživanje opreme		2
1.4.	Analiza kursa i podjele diploma		2
SVEGA:			7

II TEMATIKA KURSA

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Deminiranje</u>		
1.1.	Organizacija deminerskog odjeljenja i mjere sigurnosti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Struktura deminerskog odjeljenja (sekcije, tima) i voda 2. Odgovornosti članova odjeljenja 3. Oprema deminerskog odjeljenja (lična i zajednička) 4. Opće mjere sigurnosti u deminiranju 	2
1.2.	Deminerski alat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pipalica 2. Istraživač za potezne žice (antena) 3. Alat za rezanje vegetacije 4. Alat za otkopavanje 	1
1.3.	Vrste i sredstva za obilježavanje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podjela obilježavanja 2. Kolčići (piketi) za obilježavanje 3. Minska traka 4. Znaci minskog obilježavanja 5. Bazna letva 6. Marker osnovne točke 7. Metalne šipke (standardni ekseri) 	1
1.4.	Procedure manuelnog razminiranja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Procedure sa antenom za potezne žice 2. Vizuelno pretraživanje 3. Uklanjanje vegetacije 4. Provjera površine metal detektorom 5. Rad sa pipalicom 6. Otkopavanje lociranog predmeta (mine) 7. Otkrivanje mine/NUS-a ili potezne žice 8. Prikupljanje metala 9. Procedure povlačenja iz daljine 10. Spaljivanje 11. Razminiranje puteva 	6
1.5.	Metal detektor	<ol style="list-style-type: none"> 1. Namjena i način funkcioniranja 2. Vrste metal detektora 3. Glavni dijelovi 4. Pripadajuća oprema 5. Provjera rada i baždarenje 6. Tehnike pretraživanja 	3
1.6.	Organizacija rada deminera	<ol style="list-style-type: none"> 1. Odgovornosti 2. Rad deminerskog dvojca 3. Rad jednog deminera uz podršku i praćenje vođe odjeljenja 4. Komandiranje i disciplina 5. Praktičan rad na radilištu 	4
1.7.	Postavka radilišta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizacija radilišta, namjenske površine i referentne točke radilišta 2. Postavljanje nulte točke i nulte linije 3. Postavljanje radilišta na različitim 	4

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

		lokacijama	
1.8.	Provođenje čišćenja	1. Čišćenje radnih staza 2. Obilježavanje mina 3. Procedura kod pronalaženja žice potezne mine 4. Eksplozivno uklanjanje mina	8
1.9.	Čišćenje kuća	1. Specifičnosti u postavci radilišta 2. Otkrivanje zamki- mina iznenađenja	2
1.10.	Minska nesreća	1. Postupak u slučaju minske nesreće (sa praktičnom vježbom)	1
1.11.	Praktično uvježbavanje: 1. Rad sa pipalicom	1. Identifikacija metala, plastike ,drveta, kamena	8
1.12.	Praktično uvježbavanje: 2. Otkrivanje mina sa metal detektorom	1. Rad sa ekserima 2. Otkrivanje bojevih upaljača	8
1.13.	Vježba 1. Vježba odjeljenja u čišćenju površine od nagaznih mina	1. Rad na lažnom radilištu po radnim točkama 2. Otkrivanje školskih mina	8
1.14.	Vježba 2. Vježba odjeljenja u čišćenju površina od poteznih mina	1. Rad na lažnom radilištu po radnim točkama 2. Otkrivanje školskih mina	8
1.15.	Strojna priprema zemljišta	1. Namjena, vrste i način rada	1
1.16.	Otkrivanje mina pomoću POEK-a	1. Namjena i način rada prege	1
SVEGA:			66
2.	<u>Izviđanje, veza, evidencije i izvještaji</u>		
2.1.	Izviđanje nivoa 1., 2. i 3.	1. Izviđanje nivoa 1. - generalno 2. Izviđanje nivoa 2. –tehničko 3. Izviđanje nivoa 3. -završno	1
2.2.	Busola	1. Opis busole i namjena 2. Određivanje azimuta pomoću busole	1
2.3.	Topografske karte	1. Pojam, naziv, oznaka (broj lista karte) razmjera (topografske karte, katastarski planovi -karte i skice) 2. Topografski znaci i znaci minske zagađenosti 3. Orijentacija karte i određivanje stojne točke	1
2.4.	Obilježavanje minskog polja	1. Vrste obilježavanja minskog polja 2. Znakovi za obilježavanje	1
2.5.	Organizacija veze	1. Vrste veza 2. Radio stanica, opis i rukovanje 3. Organizacija veze na radilištu	2
2.6.	Evidencije i izvještaji	1. Evidencije na radilištu 2. Izvještaji o deminiranju-čišćenju	1
SVEGA:			7
3.	<u>Poznavanje mina i NUS-a</u>		
3.1.	Protupješačke mine	1. Vrste i namjena mina 2. Karakteristike mina 3. Upaljači	3
3.2.	Protutenkovske mine	1. Vrste i namjena mina 2. Karakteristike mina	3

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

		3. Upaljači	
3.3.	Mine iznenađenja	1. Namjena 2. Najčešće metode postavljanja	1
3.4.	Neeksplodirana ubojna sredstva(NUS)	1. Vrste NUS-a 2. Karakteristike NUS-a	3
3.5.	Uništavanje	1. Mjere sigurnosti kod uništavanja mina i NUS-a 2. Eksplozivi i pribor 3. Punjenja za uništavanje (vrste i način rada) 4. Vježba paljenja	8
SVEGA:			18
4.	<u>Medicinska obuka</u>		
4.1.	Povrede	1. Vrste povreda 2. Prijelom kosti	1
4.2.	Postupci kod pružanja prve pomoći, hitne medicinske pomoći i evakuacije do medicinskog vozila (CASEVAC)	1. Postupak kod prestanka rada srca i disanja 2. Postupak prilikom zaustavljanja krvarenja 3. Postupak pri imobilizaciji prijeloma kostiju 4. Postupak pri toplotnom udaru 5. Postupak kod ugriza zmije 6. Specifičnosti pružanja prve pomoći u minskom polju 7. Izvlačenje ozlijeđenih sa mjesta nesreće u minskom polju na sigurnu površinu i do medicinskog vozila	3
4.3.	Medicinska evakuacija-transport povrijeđenih do bolnice (MEDEVAC)	1. Stabilizacija života povrijeđenih i transport do bolnice	1
SVEGA:			5
5.	<u>Zaštitna oprema</u>		
5.1.	Kaciga, vizir, pancir, obuća i dr.	1. Karakteristike i mogućnost zaštite 2. Minimalna zaštitna oprema	2
5.2.	Održavanje opreme	1. Čuvanje opreme 2. Čišćenje opreme i opravke	2
SVEGA:			4
UKUPNO :			100

III PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

1.	<u>Pismene i praktične provjere</u>		
1.1.	Uvodni test i analiza	1. Poznavanje mina i upaljača	1
1.2.	Prvi test provjere znanja i analiza		2
1.3.	Drugi test provjere znanja i analiza		2
1.4.	Završna vježba i praktična provjera (deminera, medicinara, vođe odjeljenja, operatera veze i vozača)	1. Postavka radilišta 2. Priprema za rad 3. Otkrivanje poteznih žica	8

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

	(NIVO ODJELJENJA I VODA)	4. Čišćenje vegetacije 5. Tehnike pretraživanja pipalicom i metal detektorom 6. Lociranje objekta pipalicom 7. Otkopavanje lociranog predmeta 8. Postupci pri pronalasku mina 9. Postupak pri pronalasku NUS-a 10. Postupci pri pronalasku potezne žice	
SVEGA:			13
UKUPNO ZA KURS:			120

PLAN I PROGRAM KURSA ZA INSPEKTORE KONTROLE
KVALITETA HUMANITARNOG DEMINIRANJA

PLAN KURSA

VRIJEME TRAJANJA

Ovim planom i programom kursa predviđeno je da će kurs trajati 17 radnih dana, sa po 8 nastavnih sati dnevno. Svaki nastavni sat traje 45 minuta.

PREGLED POTREBNOG VREMENA ZA ODRŽAVANJE KURSA

Raspored ukupnog vremena za kurs po sadržajima i predmetima		Broj nast. sati
I Opći dio		8
II Tematika		92
1.	Osnovno znanje o deminiranju	17
2.	Andragogija	4
3.	Sigurnost i zaštita	3
4.	Osiguranje kvaliteta	4
5.	Uništavanje i uklanjanje ES	12
6.	Istraga nesreće i izvještavanje	20
7.	Pregiranje i mehanička priprema zemljišta	10
8.	Izviđanje	10
9.	Planiranje	5
10.	Informacije	7
III Vježbe		16
IV Provjera znanja, ocjenjivanje i analiza		20
UKUPNO:		136

PROGRAM KURSA

I OPĆI DIO

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	Predstavljanje strukture MAC-a		
1.1.	Uvod	1. Administracija 2. Uvod u kurs 3. Predstavljanje osoblja koje vodi kurs 4. Predstavljanje škole	1
1.2.	Pozdravni govor		1

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

1.3.	BH MAC	<ol style="list-style-type: none"> 1. Predstavljanje strukture BH MAC-a 2. Operacije 3. Upozoravanje o opasnosti od mina 4. Trening 5. Osiguranje kvaliteta i kontrola kvaliteta 6. Baza podataka 	6
SVEGA:			8

II TEMATIKA KURSA

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Osnovna znanja o deminiranju</u>		
1.1.	Terminologija	Prorada pojmovnika	1
1.2.	Izviđanje, deminiranje (uključujući čišćenja kuća, uklanjanje NUS-a)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Što je to 2. Što rade 3. Kako se radi 4. Što je produktivnost 5. Integracija disciplina 	1
1.3.	Sigurnost, kvalitet i produktivnost	<ol style="list-style-type: none"> 1. Principi 2. Što je sigurnost 3. Što je kvalitet 4. Kako djeluju zajedno 	2
1.4.	Međunarodni standardi, Standard BiH(Standard) i SOP	<ol style="list-style-type: none"> 1. Objasniti 	1
1.5.	Standard BiH- Poglavlje I-Obuka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Objasniti i diskutirati 	1
1.6.	Stand.-Poglavlje II- Obilježavanje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Objasniti i diskutirati 	1
1.7.	Stand.-Poglavlje III-Manuelne operacije	<ol style="list-style-type: none"> 1. Objasniti i diskutirati 	1
1.8.	Uvod u upravljanje deminiranjem	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osnovni pregled deminiranja 2. Struktura: BH MAC, vladine i nevladine organizacije, komercijalne kompanije 3. Uprava, osiguranje kvaliteta, kontrola kvaliteta, certifikati 	2
1.9.	Postavka radilišta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizacija minskog polja 	2
1.10.	Praktično deminiranje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nadgledanje (monitoring) deminiranja 	5
SVEGA:			17
2.	<u>Andragogija</u>		
2.1.	Andragogija - nauka o obrazovanju odraslih	<ol style="list-style-type: none"> 1. Andragogija 2. Teorija obrazovanja 3. Nastavni principi 	1
2.2.	Nastavne metode i sredstva	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definiranje i kvalifikacija nastavnih metoda 2. Vrste nastavnih metoda 3. Nastavna sredstva i objekti 	1

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

2.3.	Organizacija nastave	1. Organizacioni oblici nastave 2. Nastavni sat 3. Oblici nastave 4. Samoobrazovanje 5. Priprema za nastavu 6. Organizacija i izvođenje vježbi	2
SVEGA:			4
3.	<u>Sigurnost i zaštita</u>		
3.1.	Sigurnosna pravila	1. Opća pravila 2. Pravila radilišta 3. Pravila označavanja 4. Pravila deminiranja 5. Pravila uništavanja	1
3.2.	Zaštitna oprema	1. Što je to i za što je dizajnirana. 2. Što radi, a što ne. 3. Objasniti eksplozivni udar, fragmentaciju, brzinu i zaštitne nivoe. 4. Diskutirati analize nesreća i zaštitu	2
SVEGA:			3
4.	<u>Osiguranje kvaliteta</u>		
4.1.	Osiguranje kvaliteta	1. Što je osiguranje kvaliteta? 2. Kako se obavlja? 3. Tko što radi i kako?	1
4.2.	Kontrola kvaliteta	1. Što je kontrola kvaliteta? 2. Kako se obavlja? 3. Tko što radi i zašto?	1
4.3.	Standard-Poglavlje XI – Osiguranje kvaliteta	1. Prezentirati i objasniti 2. Objasniti sadržaj i popunjavanje izvještaja o provođenju Stand.BIH	2
SVEGA:			4
5.	<u>Uništavanje i uklanjanje ES</u>		
5.1.	Eksplozivi i oprema	1. Predstaviti ih 2. Pokazati njihovu upotrebu	1
5.2.	Standard-Poglavlje IV - Uništavanje	1. Predstaviti 2. Objasniti	1
5.3.	Standard-Poglavlje VI - UES	1. Predstaviti 2. Objasniti	1
5.4.	Sigurnosna pravila	1. Objasniti ih	1
5.5.	Priprema uništavanja	1. Objasniti što će uraditi instruktor u toku praktične vježbe	1
5.6.	Uništavanja	1. Praktične vježbe ELABORAT	7
SVEGA:			12
6.	<u>Istraga nesreće i izvještavanje</u>		
6.1.	Istraga nesreće.	1. Inicijalni izvještaj	1
6.2.	Odbor za istragu	1. Opis posla 2. Sastav 3. Vođenje odbora.	1

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

6.3.	Procedura istrage (SOP)	4. Istraga Kako vršiti istragu 5. Saznati zašto 6. Saznati tko je što uradio. 7. Donošenje zaključka 8. Kako napisati izvještaj.	3
6.4.	Praktična istraga	1. Praktične vježbe 2. Pisanje izvještaja.	5
6.5.	Izvještaji o nesreći	1. Stvarni primjer (dobar ili loš).	1
6.6.	Statistike o nesrećama	1. Stvarne činjenice 2. Praćenje učestalih pojava	1
6.7.	Kontrola kvaliteta za vrijeme nesreća	1. Funkcija monitora 2. Zadaci kontrole kvaliteta 3. Što uraditi, gdje i kada.	3
6.8.	Standard- Poglavlje XIII – Istraga nesreća	1. Objasniti 2. Praktična vježba.	5
SVEGA:			20
7.	<u>POEK i strojna priprema zemljišta</u>		
7.1.	POEK (pas otkrivač eksploziva)	1. Kako rade? (PREGA-kerovođa i POEK) 2. Briga 3. Trening 4. Kvalifikacije i certifikacija 5. Njihova ograničenja 6. Procedure potrage.	2
7.2.	PREGA, praktična vježba	1. Vježba pretrage površine-promatranje	1
7.3.	Standard BiH- Poglavlje XII -Pregiranje	1. Predstaviti 2. Objasniti	2
7.4.	Strojna oprema za pripremu zemljišta	1. Istorijat minostrojeva 2. Izvedba i ograničenja 3. Vrste minostrojeva 4. Upotreba minostrojeva	2
7.5.	Vježba strojne pripreme zemljišta	1. Vježba strojne pripreme površine-promatranje	2
7.6.	Standard BiH- Poglavlje XIV - Strojna priprema zemljišta	1. Predstaviti. 2. Objasniti	1
SVEGA:			10
8.	<u>Izviđanje</u>		
8.1.	Izviđanje	1. Uvod	1
8.2.	Izviđanje-korištenje karata	1. Osnovno čitanje karata (mapa) 2. Skice i mape (crtanje)	3
8.3.	Standard BiH- Poglavlje V- Izviđanje	1. Predstaviti 2. Objasniti	1
8.4.	Vježba izviđanja i čitanja karata	1. Praktične vježbe.	5
SVEGA:			10
9.	<u>Planiranje</u>		
9.1.	Planiranje zadatka	1. Priprema i planiranje 2. Planiranje radilišta	

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

		3. Dnevni izvještaji (zapisnici), radilište, plan, rad, itd.	2
9.2.	Radni planovi	1. Opće 2. Planiranje za više od jednog “alata” 3. Integrirano planiranje 4. Uloga monitora	3
SVEGA:			5
10.	<u>Informacije</u>		
10.1.	Uvod u informacije	1. Što je to i zašto nam trebaju? 2. Kako ih dobijamo? 3. Objasniti nivo 1, nivo 2 i 3.	2
10.2.	Baza podataka o minama 1.	1. Uopćena objašnjenja sa primjerima.	1
10.3.	Baza podataka o minama 2.	1. Podaci o incidentima. 2. Podaci o nesrećama. 3. Podaci za nivo 1,2,3 – ulaz i izlaz.	2
10.4.	Korištenje karata	1. Potrebe (baza podataka) 2. Koordinate, long/lat, GPS, itd	1
10.5.	Statistički podaci	1. Objasniti što je to. 2. Objasniti da je to dio kontrole kvaliteta	1
SVEGA:			7
UKUPNO:			90

III VJEŽBE

1.	<u>Vježbe</u>		
1.1.	Praktična vježba 1 – Kontrola kvaliteta deminerskog radilišta	1. Deminersko radilište (ELABORAT)	8
1.2.	Praktična vježba 2 - Kontrola kvaliteta radilišta za čišćenje kuća	1. Radilište za čišćenje kuća (ELABORAT)	8
SVEGA:			16

IV PROVJERA ZNANJA, OCJENJIVANJE I ANALIZA

1.	<u>Test, ispiti i analiza</u>		
1.1.	Uvodni test		2
1.2.	Prvi kontrolni test	1. Po sadržaju prijedanih lekcija prvog tjedna 2. Ispravljjanje testa	2
1.3.	Analiza testa	1. Analiza testa - Pojašnjenja negativnih odgovora 2. Usuglašavanje pojmova 3. Razmjena iskustava	3
1.4.	Drugi kontrolni test	1. Po sadržaju prijedanih lekcija drugog tjedna	

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

		2. Ispravljanje testa	2
1.5.	Analiza testa	1. Analiza testa - Pojašnjenja negativnih odgovora 2. Usuglašavanje pojmova 3. Razmjena iskustava	3
1.6.	Ispit	Komisija	7
1.7.	Dodjela diploma		1
SVEGA:			20
UKUPNO SATI ZA KURS:			136

PLAN I PROGRAM KURSA OPERATERA ZA UES

PLAN KURSA

VRIJEME TRAJANJA

Ovim planom i programom kursa predviđeno je da će kurs trajati minimalno 20 radnih dana, sa po 8 nastavnih sati dnevno. Svaki nastavni sat traje 45 minuta.

PREGLED POTREBNOG VREMENA ZA ODRŽAVANJE KURSA

Raspored ukupnog vremena po sadržajima i predmetima		BROJ NAST. SATI
I Opći dio		20
II Tematika		126
1.	Osnove uklanjanja eksplozivnih sredstava	12
2.	Prva pomoć	5
3.	Priprema za uklanjanje NUS-a	9
4.	Procjena situacije sa NUS-om	32
5.	Uklanjanje NUS-a	68
III Provjeravanje znanja i ocjenjivanje		14
Ukupno:		160

PROGRAM KURSA

I OPĆI DIO

RED. BROJ	PREDMET / TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.1.	Osnove	1. Uvod u kurs 2. Organizacija deminerske zajednice u BiH i struktura UES organizacije 3. Odgovornosti 4. Uvjeti zapošljavanja 5. Izdavanje dokumentacije za kurs i dr.	2
1.2.	Opremanje polaznika		1
1.3.	Upoznavanje sa programom kursa (planiranom tematikom po danima)		1
1.4.	Održavanje opreme		4
1.5.	Analiza i podjela diploma		2
1.6.	Rezervno vrijeme		10
SVEGA:			20

II TEMATIKA KURSA

RED. BROJ	PREDMET / TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
2.	<u>OSNOVE UKLANJANJA EKSPLOZIVNIH SREDSTAVA</u>		
2.1.	Vrste NUS- A	1. Uopćeno 2. Razbacani NUS 3. Ispušteni NUS 4. Postavljeni NUS 5. Izbačeni NUS 6. NUS na površini ili ispod površine	2

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

2.2.	Teorija eksploziva	1. Opće, što je eksploziv? 2. Deflagracija, detonacija, gorenje 3. Osjetljive detonacije 4. Klasifikacija eksploziva 5. Karakteristike eksploziva 6. Različita punjenja - efekti	2
2.3.	Rekapitulacija uništavanja	1. Sigurnosni upaljač i procedura stezanja 2. Električna inicijacija 3. Sigurnosne mjere pri uništavanju 4. Procedure kod zatajenja paljenja	2
2.4.	Teorija uništavanja		4
2.5.	Osnove sigurnosti	1. Lična zaštitna oprema 2. Opće sigurnosne mjere, komunikacije, medicinska potpora 3. Sekundarni efekti, tabele za sigurnosne distance.	2
SVEGA:			12

RED. BROJ	PREDMET / TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
3.	<u>PRVA POMOĆ</u>		
3.1.	Vrste ozljeda i postupak kod prestanka rada srca i disanja, zaustavljanju krvarenja i pri imobilizaciji prijeloma kostiju		3
3.2.	Postupak kod opekotina od bijelog fosfora		1
3.3.	Procedure hitne medicinske pomoći i evakuacije povrijeđenih		1
SVEGA:			5

RED. BROJ	PREDMET / TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
4.	<u>PRIPREMA ZA UKLANJANJE NUS-a</u>		
4.1.	Zaštitne mjere	1. Ograničavanje područja 2. Obilježavanje NUS-a 3. Evakuacija	2
4.2.	Izveštaji o izviđanju	1. Popunjavanje izvještaja 2. Crtanje skica	3
4.3.	Vježba izviđanja NUS-a	1. Postavka radilišta i obilježavanje	4
SVEGA:			9

RED. BROJ	PREDMET / TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
5.	<u>PROCJENA SITUACIJE SA NUS-om</u>		
5.1.	Teorija o municiji		
5.1.1.	Osnove	1. Oblik i pakiranja 2. Boje i slova za označavanje 3. Različita punjenja	2
5.1.2.	Municija malog kalibra	1. Uvod i istorijat 2. Opće o municiji malog kalibra 3. Karakteristike 4. Funkcija 5. Opasnosti kod rukovanja 6. Sigurnosne mjere	4
5.1.3.	Ručne bombe i tromblonske mine	1. Uvod i istorijat 2. Opće o granatama 3. Ručne bombe 4. Trombloni	2

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

5.1.4.	Mine za minobacač	1. Uvod i istorijat 2. Opće o minama za minobacač 60 – 120 mm	2
5.1.5.	Artiljerijske granate-zrna	1. Uvod i istorijat 2. Opće o artiljerijskim granatama 20 – 40 mm 3. 57 – 100 mm 4. 100 – 203 mm	2
5.1.6.	Rakete	1. Uvod i istorijat 2. Opće o raketama 64 – 227 mm	2
5.1.7.	Bombe	1. Uvod i istorijat 2. Opće o bombama	1
5.1.8.	Pod-municija	1. Uvod i istorijat 2. Opće o pod-municiji 3. KB 1 i 2 4. MK 1 5. BL 755	2
5.1.9.	Projektili	1. Uvod i istorijat 2. Opće o projektilima 3. Različite vrste... 4. Funkcioniranje ... 5. Sistemi za navođenje 6. Punjenja	1
5.1. 10.	Mine iznenađenja	1. Uvod i istorijat 2. Opće 3. Različite vrste mina iznenađenja	2
5.2.	Razoružavanje mina		
5.2.1.	Protupješadijske mine	1. Nagazne mine <ul style="list-style-type: none"> ▪ PMA-1 ▪ PMA-2 ▪ PMA-3 ▪ Goražde PP ▪ VS-50 ▪ PFM-1 ▪ PMN-2 ▪ PSM-1 2. Rasprskavajuće mine <ul style="list-style-type: none"> ▪ PMR-2A ▪ PMR-2AS ▪ PMR-3 ▪ PMR-4 ▪ Čapljinka ▪ PPMP-2 3. Odskočne rasprsk. mine <ul style="list-style-type: none"> ▪ PROM-1 i 1P 4. Rasprsk. mina usmjerenog dejstva <ul style="list-style-type: none"> ▪ MRUD 	8

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

5.2.2.	Protutenkovske mine	<ol style="list-style-type: none"> 1. TMM-1 2. TMA-1A 3. TMA-2A 4. TMA-3 5. TMA-4 6. TMA-5 7. TMRP-6 8. TMN-46 9. TM-57 10. TM-62M 	4
SVEGA:			32

RED. BROJ	PREDMET / TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
6.	UKLANJANJE NUS-a		
6.1.	Osnove	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sigurnost <ul style="list-style-type: none"> ▪ Opće ▪ NOTAM 2. Plan rada 3. Prioriteti 	1
6.2.	Opcije uklanjanja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eksplozivna punjenja 2. Razoružavanje 3. Izvlačenje upaljača 	4
6.3.	Uklanjanje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Različiti vrsta municije 2. Praktično uklanjanje 	6
6.4.	Zaštitni radovi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zaštitni zidovi 2. Zaštitno pokrivanje 3. Potporni zidovi 4. Zaštitni rov 5. Praktični rad 	8
6.5.	Planiranje prije početka radova	<ol style="list-style-type: none"> 1. Planiranje zadatka 2. Naredbe 	1
6.6.	Vježba uklanjanja (mina za minobacače)		4
6.7.	Vježba uklanjanja (art.garanate i rakete)		4
6.8.	Vježba uklanjanja (pod-municija, projektili)		4
6.9.	Vježba uklanjanja (mina)		4
6.10.	Vježba uklanjanja (svih vrsta NUS-a)		32
SVEGA:			68

III PROVJERAVANJE ZNANJA I OCJENJIVANJE

RED. BROJ	PREDMET / TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
7.	Sadržaj provjere znanja		
7.1.	Test 1, Teorija o eksplozivima i opća sigurnost		1
7.2.	Test 2, Razoružavanje mina, praktični test		2
7.3.	Test 3, Teorijski test, identificiranje, sigurnost (NUS)		1
7.4.	Test 4, Praktični test, identificiranje, uklanjanje (NUS)		1
7.5.	Test 5, Teorijski test, identificiranje uklanjanje		1
7.6.	Test 8, Ispit, praktični test, konstruiran kao pravi zadatak (uklanjanje NUS-a)		8
SVEGA:			14
UKUPNO TRAJANJE KURSA			160

NASTAVNI PLAN I PROGRAM KURSA ZA INSTRUKTORE
MINSKOG UPOZORAVANJA

PLAN KURSA

VRIJEME TRAJANJA

Ovim planom i programom kursa predviđeno je da će kurs trajati minimalno 5 radnih dana, sa po 8 nastavnih sati dnevno. Svaki nastavni sat traje 45 minuta.

PREGLED POTREBNOG VREMENA ZA ODRŽAVANJE KURSA

Raspored ukupnog vremena za kurs po sadržajima i predmetima		Broj nast sati
I Opći dio		4
II Tematika		33
1.	Osnovno znanja o minskom upozoravanju	17
2.	Andragogija	12
3.	Poznavanje mina i NUS-a	4
III Provjera znanja, ocjenjivanje i analiza		3
UKUPNO:		40

PROGRAM KURSA

I OPĆI DIO

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Opći dio</u>		
1.1.	Uvod u kurs	1. Sadžaj plana i programa 2. Informacije o realizaciji kursa	1
1.2.	Upoznavanje sa organizacijom koja izvodi kurs	1. Pozdravni govor organizatora kursa 2. Struktura i ciljevi organizacije	1
1.3.	Rezervno vrijeme		2
SVEGA:			4

II TEMATIKA KURSA

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
2.	<u>Osnovna znanja o minskom upozoravanju</u>		
2.1.	Uvod u minsko upozoravanje	1. Definicije i terminologija 2. Opravdanost minskog upozoravanja	1

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

2.2.	Procjenjivanje potreba minskog upozoravanja	1. Metodologija procjenjivanja 2. Stvaranje uzoraka 3. Izrada upitnika i priprema za testiranje 4. Izvođenje intervjua 5. Korištenje informacija 6. Potrebe za obukom i edukativnim sredstvima	3
2.3.	Obrada informacija	1. Izvori informacija 2. Izrada statistika o žrtvama 3. Istraživanje uzroka nesreća minama 4. Sadržaj minskog upozoravanja 5. Analiza i dostavljanje informacija do korisnika	5
2.4.	Planiranje programa	1. Svjesnost o minama u okviru integralnih operacija uklanjanja mina 2. Tehnike planiranja	3
2.5.	Poruke minskog upozoravanja	1. Pristup ciljnim grupama 2. Forma i sadržaj poruka 3. Identifikacija prijetnje 4. Povrede s minama u funkciji poruke upozoravanja 5. Zaštita od mina 6. Znaci upozoravanja na mine 7. Postupak sa nađenom minom ili NUS-om	5
SVEGA:			17
3.	<u>Andragogija</u>		
3.1.	Andragogija - nauka o obrazovanju odraslih	1. O andragogiji 2. Teorije odgoja i obrazovanja 3. Nastavni principi	1
3.2.	Osnovni faktori i karakteristike razvoja ličnosti u odgojno – obrazovnom procesu	1. Faktori razvoja ličnosti 2. Faze u razvoju ličnosti 3. Motivacija i njen značaj u procesu odgoja i obrazovanja odraslih	1
3.3.	Nastavne metode i sredstva	1. Definiiranje i kvalifikacija nastavnih metoda 2. Vrste nastavnih metoda 3. Nastavna sredstva i objekti	1
3.4.	Organizacija nastave	1. Organizacioni oblici nastave 2. Nastavni sat 3. Oblici nastave 4. Samoobrazovanje 5. Priprema za nastavu	1
3.5.	Edukativna sredstva za minsko upozoravanje	1. Osnovni principi za izradu edukativnih sredstava za minsko upozoravanje 2. Klasifikacija edukativnih sredstava za minsko upozoravanje	2
3.6.	Edukacija odraslih u minskom upozoravanju	1. Specifičnosti edukacije odraslih u minskom upozoravanju 2. Ogledni sat predavanja za odrasle iz minskog upozoravanja 3. Ogledni sat predavanja za seosko stanovništvo iz minskog	5

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

		upozoravanja 4. Vježba	
3.7.	Razlike u edukaciji djece i u edukaciji odraslih u minskom upozoravanju	1. Specifičnosti u edukaciji djece u minskom upozoravanju u odnosu na edukaciju odraslih 2. Ogledni sat predavanja za djecu iz minskog upozoravanja	1
SVEGA:			12
4.	<u>Poznavanje mina i NUS-a</u>		
4.1.	Protupješađijske mine	1. Vrste i namjena mina 2. Karakteristike mina	1
4.2.	Protutenkovske mine	1. Vrste i namjena mina 2. Karakteristike mina	1
4.3.	Mine iznenađenja	1. Namjena 2. Najčešće metode postavljanja	1
4.4.	Neeksplozirana ubojna sredstva (NUS)	1. Vrste NUS-a	1
SVEGA:			4

III PROVJERA ZNANJA, OCJENJIVANJE I ANALIZA

1.	<u>Test i analize</u>		
1.1.	Završni ispit -test		2
1.2.	Analiza i dodjela diploma o završenom kursu		1
SVEGA:			3
UKUPNO SATI ZA KURS:			40

PLAN I PROGRAM KURSA ZA VOĐE DEMINERSKIH ODJELJENJA

PLAN KURSA

VRIJEME TRAJANJA

Ovim planom i programom kursa predviđeno je da će kurs trajati minimalno 5 radnih dana, sa po 8 nastavnih sati dnevno. Svaki nastavni sat traje 45 minuta.

PREGLED POTREBNOG VREMENA ZA ODRŽAVANJE KURSA

Raspored ukupnog vremena za kurs po sadržajima i predmetima		Broj nast. sati
I Opći dio		2
II Tematika		35
1.	Deminiranje	24
2.	Izviđanje, sistem veza, evidencije i izvještaji	3
3.	Poznavanje mina i NUS-a	6
4.	Medicinska potpora	1
5.	Zaštitna oprema	1
III Provjera znanja i ocjenjivanje		3
Ukupno:		40

PROGRAM KURSA

I OPĆI DIO

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Opći dio</u>		
1.1.	Uvod	1. Uvod u kurs, tematika i predstavljanje osoba koje vode kurs 2. Organizacija deminerske zajednice u BiH i struktura dotične organizacije 3. Opće odgovornosti rukovodnog osoblja	1
1.2.	Analiza kursa i podjela diploma		1
SVEGA:			2

II TEMATIKA KURSA

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Deminiranje</u>		
1.1.	Uvod	1. Što obuhvata deminiranje 2. Međunarodni standardi i Standard BiH 3. SOP deminerske organizacije (sadržaj i usklađenost sa Standardom BiH)	1

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

1.2.	Organizacija deminerskog odjeljenja i mjere sigurnosti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Općenito o organizaciji rada 2. Struktura deminerskog odjeljenja (sekcije, tima) i voda 3. Odgovornosti članova odjeljenja 4. Opće mjere sigurnosti u deminiranju 	1
1.3.	Deminerski alat i oprema	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sadržaj alata i opreme (deminera i odjeljenja) i održavanje 2. Zahtjevi Standarda u vezi opreme i alata 3. Korištenje alata za uklanjanje vegetacije ispred bazne letve i u pregledanom dijelu radne staze 	1
1.4.	Vrste i sredstva za obilježavanje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podjela obilježavanja 2. Zahtjevi za sredstva za obilježavanje (kočiči, traka, minski znaci, bazna letva, marker OT i metalne šipke (standardni ekseri dužine 200-300mm) 3. Odgovornosti vođe odjeljenja u obilježavanju 	1
1.5.	Procedure manuelnog razminiranja i kontrola kvaliteta (KK)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sadržaj osnovne procedure rada u radnoj stazi i određivanje potrebne procedure prema lokalnim uvjetima 2. Realna produktivnost rada primijenjenim metodama u odnosu na lokalne uvjete i teorijski moguću prema Standardu BiH 3. Unutarnja KK rada deminera u toku dana i evidentiranje kontrole u dnevni izvještaj vođe odjeljenja 4. Unutarnja kontrola kvaliteta od strane osobe odgovorne za OK iz deminerske organizacije 5. Vanjska kontrola kvaliteta od strane inspekcija MAC-a i monitoringa 	2
1.6.	Metal detektor	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vrste, karakteristike i zahtjev Standarda BiH 2. Testiranje i evidentiranje rezultata testa na početku rada i nakon zamjene baterija 3. Kontrola osjetljivosti od strane deminera 	1
1.7.	Organizacija rada deminerskog odjeljenja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jutarnje informiranje i podjela radnih zadataka 2. Zahtjevi za efikasnost rada, sigurnost i kvalitet 3. Rad u sastavu deminerskog dvojca i jednog deminera uz podršku i praćenje vođe odjeljenja do četiri deminera 4. Komandiranje i disciplina 5. Prihvat posjetitelja i obveze u vezi ovlaštenih posjetitelja 	2
1.8.	Postavka radilišta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zahtjevi sigurnosti za organizaciju radilišta, namjenske površine i referentne točke radilišta 2. Postavljanje nulte točke i nulte linije 	1
1.9.	Otkrivanje i uništavanje mina/NUS-a	<ol style="list-style-type: none"> 1. Postupak vođe tima nakon otkrivanja mine/NUS-a (ili potezne žice) 2. Obilježavanje otkrivene mine i zatvaranje radne staze 3. Dnevno uništavanje na mjestu nalaska ili drugom 	4

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

		<p>namjenskom mjestu</p> <ol style="list-style-type: none"> Mjere za umanjenje efekata uništavanja (zaštitni radovi) Izrada eksplozivnih punjenja za uništavanje (vrste i dr.) Određivanje veličine eksplozivnog punjenja za potpuno uništavanje Postupak u slučaju zatajenja eksplozivnog punjenja Mjere sigurnosti pri uništavanju, transportu i skladištenju eksploziva Vođenje evidencije o stanju i utrošku eksploziva 	
1.10.	Čišćenje kuća	<ol style="list-style-type: none"> Specifičnosti u postavci radilišta Otkrivanje zamki - mina iznenađenja 	1
1.11.	Deminerska nesreća i incident	<ol style="list-style-type: none"> Postupak vođe tima i tima u slučaju deminerske nesreće ili incidenta Cilj istrage deminarske nesreće i incidenta Aktivnosti do dolaska Istražnog odbora i organa policije Analiza pouka deminerskih nesreća 	1
1.12.	Praktična vježba 1	<ol style="list-style-type: none"> Povlačenje, osiguranje i razoružanje mina (rad sa školskim i vježbovnim minama) 	3
	Praktična vježba 2	<ol style="list-style-type: none"> Izrada punjenja za uništavanje; postavljanje i aktiviranje punjenja 	3
1.13.	Strojna priprema zemljišta	<ol style="list-style-type: none"> Namjena, vrste i način rada Zahtjevi Standarda BiH Evidentiranje rada u dnevnom izvještaju vođe odjeljenja 	1
1.14.	Otkrivanje mina pomoću POEK-a	<ol style="list-style-type: none"> Namjena i način rada prege Mjere sigurnosti i ograničenja upotrebe Evidentiranje i skiciranje površina tretiranih pregama u izvještajima kerovođa i vođa odjeljenja 	1
SVEGA:			24
2.	<u>Izviđanje , sistem veza, evidencije i izvještaji</u>		
2.1.	Izviđanje nivoa 1., 2. i 3.	<ol style="list-style-type: none"> Izviđanje nivoa 1. - generalno Izviđanje nivoa 2. -tehničko Izviđanje nivoa 3. -završno 	1
2.2.	Topografske karte	<ol style="list-style-type: none"> Pojam, naziv, oznaka (broj lista karte) razmjera (topografske karte, katastarski planovi -karte i skice) Topografski znaci i znaci minske zagađenosti Orijentacija karte i određivanje stojne točke Izrada skice pomoću azimuta i dužina i pomoću koordinata očitanih sa plana (karti) 	1
2.3.	Organizacija veze, izvještaji, dokumentacija i evidencije na radilištu	<ol style="list-style-type: none"> Zahtjevi za organizaciju veze na radilištu i obveze vođe odjeljenja Dokumentacija na radilištu Izvještaji i evidencije Popunjavanje dnevnog izvještaja (dnevnika) vođe odjeljenja 	1
SVEGA:			3

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

3.	<u>Poznavanje mina i NUS-a</u>		
3.1.	Protupješačke mine	1. Vrste , namjena mina i karakteristike 2. Upaljači 3. Procedure za osiguranje i razoružanje	2
3.2.	Protutenkovske mine	1. Vrste, namjena i karakteristike mina 2. Upaljači 3. Procedure za osiguranje i razoružanje	2
3.3.	Mine iznenađenja	1. Namjena 2. Najčešće metode postavljanja 3. Procedure za uklanjanje	1
3.4.	Neekslodirana ubojna sredstva (NUS)	1. Vrste NUS-a 2. Karakteristike NUS-a 3. Nadležnost za uklanjanje	1
SVEGA:			6
4.	<u>Medicinska potpora</u>		
4.1.	Hitna medicinska pomoć i evakuacija (CASEVAC) i medicinska evakuacija (MEDEVAC)	1. Što obuhvata 2. Obveze vođe tima u medicinskoj potpori na radilištu	1
SVEGA:			1
5.	<u>Zaštitna oprema</u>		
5.1.	Vizir, pancir, obuća i dr.	1. Karakteristike i mogućnost zaštite 2. Minimalna zaštitna oprema i zahtjev Standarda BiH	1
SVEGA:			1
UKUPNO :			35

III PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

1.	<u>Provjera znanja</u>		
1.1.	Test provjere znanja i ocjenjivanje		3
SVEGA:			3
UKUPNO ZA KURS:			40

NAPOMENA: Učesnici kursa trebaju imati završen osnovni kurs za humanitarno deminiranje, te posjedovati organizacijske i rukovodne sposobnosti.

PLAN I PROGRAM KURSA ZA MONITORE DEMINERSKIH RADILIŠTA

PLAN KURSA

VRIJEME TRAJANJA

Ovim planom i programom kursa predviđeno je da će kurs trajati 10 radnih dana, sa po 8 nastavnih sati dnevno. Svaki nastavni sat traje 45 minuta.

PREGLED POTREBNOG VREMENA ZA ODRŽAVANJE KURSA

RASPORED UKUPNOG VREMENA ZA KURS PO SADRŽAJIMA I PREDMETIMA			BROJ NAST SATI
I Opći dio			3
II Tematika			64
1.	Deminiranje		17
2.	Sigurnost i zaštita		4
3.	Osiguranje kvaliteta		4
4.	Produktivnost		1
5.	Uništavanje i uklanjanje ES		8
6.	Istraga nesreće i izvještavanje		8
7.	Pregiranje i mehanička priprema zemljišta		8
8.	Izviđanje		7
9.	Procedure monitoringa		4
10.	Informacije		3
III Vježbe			8
IV Provjera znanja, ocjenjivanje i analiza			5
UKUPNO:			80

PROGRAM KURSA

I OPĆI DIO

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Opći dio</u>		
1.1.	Uvod	1. Administracija 2. Pozdravni govor 3. Predstavljanje osoblja koje vodi kurs	1
1.2.	Plan i program kursa	1. Uvod u kurs 2. Upoznavanje sa planiranom tematikom po danima 3. Upoznavanje sa literaturom 4. Upoznavanje sa strukturom monitoring organizacije	1
1.3.	Završetak	1. Analiza kursa 2. Podjela diploma	1
SVEGA:			3

II TEMATIKA KURSA

RED.		BROJ

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	NAST. SATI
1.	<u>Deminiranje</u>		
1.1.	Terminologija deminiranja	1. Prorada pojmovnika	1
1.2.	Uvod u upravljanje deminiranjem	1. Osnovni pregled deminiranja 2. Struktura deminerske zajednice u BiH	1
1.3.	Međunarodni standardi, Standard BiH(Standard) i SOP	1. Sadržaj i usklađenost 2. Što je akreditacija i uvjeti	1
1.4.	Sigurnost, kvalitet i produktivnost	1. Principi 2. Što je sigurnost 3. Što je kvalitet 4. Što je produktivnost 5. Kako djeluju zajedno	1
1.5.	Mine	1. Namjena, vrste i podjela 2. Osnovni dijelovi, funkcija i način aktiviranja 3. Procedure za sigurno uklanjanje (otkrivanje, povlačenje, osiguranje, razoružanje i uništavanje)	2
1.6.	Neeksplozivna ubojna sredstva (NUS)	1. Namjena 2. Osnovna podjela 3. Raspoznavanje 4. Procedure za sigurno uklanjanje	1
1.7.	Obilježavanje (Standard BiH-Poglavlje II i VIII)	1. Namjena, vrste i sredstva 2. Obilježavanje minskih polja 3. Radno obilježavanje 4. Završno obilježavanje	2
1.8.	Organizacija radilišta (Standard BiH-Poglavlje III)	1. Planiranje, priprema i postavka 2. Namjenske površine i referentne točke 3. Praktična postavka radilišta	2
1.9.	Manuelne operacije (Standard BiH-Poglavlje III)	1. Sadržaj osnovne procedure čišćenja 2. Detaljno o sadržaju svake procedure 3. Standardna dubina otkopavanja i zahtjevi za dublje zakopana ES 4. Organizacija rada deminera na radilištu 5. Praktičan rad u radnoj stazi	4
1.10.	Medicinska podrška (Standard BiH-Poglavlje X)	1. Sadržaj 2. Procedure nakon dešavanja nesreće	1
1.11.	Sistem veza, evidencije i izvještavanje (Standard BiH-Poglavlje VII)	1. Zahtjevi za sistem veza na radilištu 2. Evidencije i dokumentacija radilišta 3. Izvještaji radilišta	1
SVEGA:			17
2.	<u>Sigurnost i zaštita</u>		
2.1.	Sigurnosna pravila (Standard – Poglavlje II, III, IV i IX)	1. Opća sigurnosna pravila uklanjanja mina i NUS-a 2. Sigurnosna pravila radilišta 3. Sigurnosna pravila obilježavanja 4. Sigurnosna pravila procedura deminiranja 5. Sigurnosna pravila uništavanja	2
2.2.	Zaštitna oprema	1. Potrebe, dizajn i karakteristike 2. Minimalna zaštita, viša zaštita i rokovi upotrebe	

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

		3. Objasniti eksplozivni udar, fragmentaciju, brzinu i zaštitne nivoe. 4. Diskutirati analize nesreća i zaštitu	1
2.3.	Alat i oprema	1. Zahtjevi i karakteristike 2. Upotreba	1
SVEGA:			4
3.	<u>Osiguranje kvaliteta</u>		
3.1.	Općenito o osiguranju kvaliteta	1. Što je osiguranje kvaliteta? 2. Kako se obavlja? 3. Tko što radi i kako?	1
3.2.	Kontrola kvaliteta	1. Što je kontrola kvaliteta? 2. Kako se obavlja? 3. Tko što radi i zašto?	1
3.3.	Osiguranje kvaliteta (Standard-Poglavlje XI)	1. Predstaviti 2. Objasniti	1
3.4.	Uvjerenje o kontroli kvalitete	1. Što predstavlja? 2. Tko ga izdaje i kada?	1
SVEGA:			4
4.	<u>Produktivnost</u>		
4.1.	Produktivnost deminiranja	1. Teorijski moguća produktivnost (Standard-Prilog B-Poglavlje XI) 2. Primijenjene metode, lokalni uvjeti i realno moguća produktivnost	1
SVEGA:			1
5.	<u>Uništavanje i uklanjanje ES</u>	1.	
5.1.	Eksplozivi i oprema	1. Opći pojmovi o eksploziji i eksplozivima 2. Vrste eksploziva, sredstva za paljenje i iniciranje 3. Objasniti upotrebu u uništavanju	1
5.2.	Uništavanje (Standard-Poglavlje IV)	1. Predstaviti 2. Objasniti	1
5.3.	UES (Stand.-Poglavlje VI)	1. Predstaviti 2. Objasniti	1
5.4.	Sigurnosna pravila (Standard-Poglavlje IV i VI)	1. Ponoviti sigurnosna pravila uništavanja 2. Objasniti sigurnosna pravila transporta i skladištenja eksploziva	1
5.5.	Priprema uništavanja	1. Objasniti izradu eksplozivnih punjenja, vrste paljenja i načine povezivanja 2. Objasniti procjenu efekata eksplozivnih uništavanja i zaštitne radove	1
5.6.	Uništavanje	1. Praktične vježbe -izrada eksplozivnih punjenja, postavljanje, aktiviranje i provjera efekata	3
SVEGA:			8
6.	<u>Istraga o nesreći i izvještavanje</u>		
6.1.	Istraga o nesreći (Standard-Poglavlje XIII)	1. Predstaviti 2. Objasniti	1

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

6.2.	Procedura istrage(SOP-13 Istraga deminerske nesreće i incidenta)	1. Inicijalni izvještaj 2. Formiranje istražnog odbora 3. Tok istrage 4. Kako vršiti istragu 5. Saznati zašto 6. Saznati tko je što uradio 7. Donošenje zaključka 8. Preporuke i pouka 9. Kako napisati izvještaj	2
6.3.	Praktična istraga	1. Praktične vježbe 2. Pisanje izvještaja	3
6.4.	Pouke deminerskih nesreća	1. Analiza pouka	1
6.5.	Statistike o nesrećama	1. Stvarne činjenice 2. Praćenje učestalih pojava	1
SVEGA:			8
7.	<u>Pregiranje i mehanička priprema zemljišta</u>		
7.1.	POEK (pas otkrivač eksploziva)	1. Upotreba POEK-a u deminiranju 2. PREGA-kerovođa i POEK 3. Briga o POEK-u 4. Obuka 5. Kvalifikacije i certifikacija 6. Ograničenja upotrebe 7. Tehnike pretrage	1
7.2.	Pregiranje (Standard BiH- Poglavlje XII)	1. Predstaviti 2. Objasniti	1
7.3.	PREGA, praktična vježba	1. Vježba pretrage površine -promatranje	2
7.4.	Strojna priprema zemljišta za deminiranje	1. Istorijat strojeva 2. Izvedba i ograničenja 3. Vrste strojeva i upotreba	1
7.5.	Strojna priprema zemljišta (Standard BiH-Poglavlje XIV)	1. Predstaviti 2. Objasniti	1
7.6.	Integralno deminiranje	1. Uloga i prednosti	1
SVEGA:			8
8.	<u>Izviđanje</u>		
8.1.	Minsko izviđanje (Standard BiH -Poglavlje V)	1. Uvod 2. Podjela i sadržaj	2
8.2.	Tehničko izviđanje	1. Metode rada 2. Proglašavanje površina u tehničkom izviđanju	1
8.3.	Izviđanje -korištenje karata	1. Osnovno čitanje karata (mapa) 2. Skice i mape (crtanje) 3. Busola/GPS-korištenje	3
8.4.	Vježba izviđanja i čitanja karata	1. Praktične vježbe-izrada dnevne i završne skice	1
SVEGA:			7
9.	<u>Procedure monitoringa</u>		

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

9.1.	SOP za monitoring	1. Zahtjevi ugovarača 2. Struktura monitoring organizacije 3. Zadaci monitora na radilištu 4. Točke aktivnosti kontrole monitora 5. Izvještaji o monitoringu	3
9.2.	Tim za kontrolu kvaliteta	1. Planiranje potreba za kontrolom kvaliteta 2. Procedure rada 3. Izvještavanje o kontroli kvaliteta	1
SVEGA:			4
10.	<u>Informacije</u>		
10.1.	Baza podataka BHMACH-a	1. Što su informacije i za što služe 2. Namjena baze podataka BHMACH-a 3. Koje se informacije vode 4. Kako se vrši dopuna informacija	1
10.2.	Crveni i plavi folder	1. Namjena 2. Sadržaj informacija 3. Završne informacije o zadatku deminiranja	1
10.3.	Statistički podaci	1. Objasniti što je to 2. Objasniti ulogu u osiguranju i kontroli kvaliteta	1
SVEGA:			3
UKUPNO:			64

III VJEŽBE

1.	<u>Vježbe</u>		
1.1.	Praktična vježba 1. (Deminersko radilište)	1. Monitoring deminerskog radilišta - sigurnosti, kvaliteta i proeduktivnosti 2. Pisanje izvještaja, mjerenje dnevnog napretka i izrada skice 3. Analiza monitorskih zapažanja iz izvještaja	8
SVEGA:			8

IV PROVJERA ZNANJA, OCJENJIVANJE I ANALIZA

1.	<u>Test i analiza</u>		
1.1.	Prvi kontrolni test	1. Po sadržaju prijedene tematike prvog tjedna 2. Ispravljanje testa	2
1.2.	Drugi kontrolni test	1. Po sadržaju prijedene tematike drugog tjedna 2. Ispravljanje testa	2
1.3.	Analiza testa	1. Analiza testa 2. Pojašnjenja negativnih odgovora 3. Pitanja i odgovori	1
SVEGA:			5
UKUPNO SATI ZA KURS:			80

NAPOMENA: Polaznici kursa trebaju imati završen osnovni kurs za humanitarno deminiranje i odgovarajuće iskustvo, te organizacijske i rukovodne sposobnosti.

PLAN I PROGRAM KURSA ZA ČIŠĆENJE KUĆA

PLAN KURSA

VRIJEME TRAJANJA

Ovim planom i programom kursa predviđeno je da će kurs trajati minimalno 3 radna dana, sa po 8 nastavnih sati dnevno. Svaki nastavni sat traje 45 minuta. Polaznici kursa moraju imati završen **osnovni kurs za humanitarno deminiranje**.

PREGLED POTREBNOG VREMENA ZA ODRŽAVANJE KURSA

Raspored ukupnog vremena za kurs po sadržajima i predmetima		Broj nast. sati
I Opći dio		2
II Tematika		20
1.	Deminiranje-čišćenje kuća	11
2.	Veza, evidencije i izvještaji	1
3.	Poznavanje mina, NUS-a i mina iznenađenja	6
4.	Medicinska potpora	1
5.	Oprema i alat	1
III Provjera znanja i ocjenjivanje		2
Ukupno:		24

PROGRAM KURSA

I OPĆI DIO

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Opći dio</u>		
1.1.	Uvod i upoznavanje sa programom kursa	1. Administracija 2. Uvod u kurs i predstavljanje osoba koje vode kurs 3. Planirana tematika po danima, podjela plana, stručne literature i opreme	1
1.2.	Analiza kursa, podjele diploma i razduženje opreme		1
SVEGA:			2

II TEMATIKA KURSA

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Deminiranje-čišćenje kuća (objekata)</u>		
1.1.	Organizacija rada deminera i	1. Odgovornosti	1

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

	odjeljenja	2. Rad deminerskog dvojca u kućama 3. Komandiranje i disciplina	
1.2.	Postavka radilišta	1. Izvidanje radi postavke radilišta 2. Specifičnosti postavke radilišta u odnosu na raspored kuća	1
1.3.	Provođenje čišćenja	1. Čišćenje pristupa kući, oko kuće i u kući 2. Otkrivanje zamki- mina iznenađenja 3. Obilježavanje otkrivenih zamki i postupci uklanjanja 4. Obilježavanje čišćenih površina prostorija, dijelova namještaja i kuće u cjelini 5. Specifičnost čišćenja porušenih kuća	2
1.4.	Praktično uvježbavanje	1. Rad odjeljenja na postavci radilišta i čišćenju kuća	6
SVEGA:			11
2.	<u>Veza i izvještavanje</u>		
2.1.	Organizacija veze, evidencije i izvještaji	1. Organizacija veze na radilištu 2. Evidencije i izvještaji	1
SVEGA:			1
3.	<u>Mine iznenađenja (zamke)</u>		
3.1.	Mine iznenađenja	1. Namjena 2. Sredstva za izradu i korištenje 3. Upaljači za izradu mina iznenađenja 4. Standarna ES kao mine iznenađenja 5. Improvizirane mine iznenađenja 6. Najčešće metode postavljanja u kućama (iskustva)	2
3.2.	Protupješačke i protutenkovske mine	1. Vrste, karakteristike i moguće korištenje kao mina iznenađenja	1
3.3.	Neekslodirana ubojna sredstva	1. Vrste NUS-a (osnovna podjela), osnovne karakteristike i moguće korištenje kao mina iznenađenja	1
3.4.	Uništavanje mina iznenađenja	1. Mjere sigurnosti 2. Procjena punjenja za sigurno uništenje ili otvaranje prolaza (mišjih rupa) 3. Zaštitni radovi za umanjeње mogućih efekata uništavanja 4. Vježba uništavanja	2
SVEGA:			6
4.	<u>Medicinska potpora</u>		
4.1.	Postupci kod pružanja prve pomoći, hitne medicinske pomoći i evakuacije do medicinskog vozila i bolnice (CASEVAC i MEDEVAC)	1. Specifičnosti povreda kod mina iznenađenja i pružanja prve pomoći 2. Izvlačenje ozlijeđenih sa mjesta nesreće u kući na sigurnu površinu i do medicinskog vozila 3. Stabilizacija života povrijeđenih i transport do bolnice	1

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

			SVEGA:	1
5.	<u>Oprema i alat</u>			
5.1.	Oprema i alat za čišćenje kuća	1.	Osnovni deminerski i drugi neophodni alat i oprema	1
			SVEGA:	1
			UKUPNO :	20

III PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

1.	<u>Pismene i praktične provjere</u>			
1.1.	Test	1.	Poznavanje mina iznenađenja i upaljača	1
1.2.	Praktična vježba	1.	Otkrivanje mine iznenađenja (zamke)	1
			SVEGA:	2
			UKUPNO ZA KURS:	24

PLAN I PROGRAM KURSA VOĐE TIMA ZA UES

PLAN KURSA

VRIJEME TRAJANJA

Ovim planom i programom kursa predviđeno je da će kurs trajati minimalno 1 radni dan, sa 8 nastavnih sati. Svaki nastavni sat traje 45 minuta. Kurs se nastavlja na temetiku osnovnog kursa za UES.

PREGLED POTREBNOG VREMENA ZA ODRŽAVANJE KURSA

Raspored ukupnog vremena za kurs po sadržajima i predmetima		Broj nast. sati
I Opći dio		1
II Tematika		7
1.	Operacije UES-a	6
2.	Evidencije i izvještaji	1
Ukupno:		8

PROGRAM KURSA

I OPĆI DIO

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Opći dio</u>		
1.1.	Uvod	1. Uvod u kurs, tematika i predstavljanje osoba koje vode kurs 2. Opće odgovornosti rukovodnog osoblja	0,5
1.2.	Ocjenjivanje, analiza i podjela diploma		0,5
SVEGA:			1

II TEMATIKA KURSA

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Operacije UES-a</u>		
1.1.	Uvod	1. Što obuhvata UES 2. Međunarodni standardi i Standard BiH 3. SOP deminerske organizacije	1

Centar za uklanjanje mina u BiH
STANDARD BiH

1.2.	Organizacija tima i mjere sigurnosti u operaciji UES-a	<ol style="list-style-type: none"> Općenito o organizaciji rada Struktura tima za UES Odgovornosti članova tima Opće i posebne mjere sigurnosti Postupak vođe tima u slučaju deminerske nesreće ili incidenta 	1
1.3.	Oprema i alat	<ol style="list-style-type: none"> Sadržaj opreme i alata za operacije UES-a Zahtjevi Standarda u vezi opreme i alata Korištenje i održavanje opreme i alata Korištenje sredstava za obilježavanje (kočići, traka, minski znaci, bazna letva....) 	1
1.4.	Sadržaj osnovne procedure rada u operaciji UES-a	<ol style="list-style-type: none"> Prijem informacije o otkrivenom NUS-u Formiranje dokumentacije -Kombinirani izvještaj izdavanja zadatka, izviđanja i uklanjanja ES (u daljem tekstu izvještaj o UES) Po potrebi izviđanje lokacije radi utvrđivanja vrste NUS-a i ukupne procjene za uspješno izvršenje operacije UES-a Upoznavanje tima sa svim informacijama i pojedinačnim zaduženjima o zadatku UES-a na terenu Postavka radilišta (specifičnosti) i poduzimanje mjera sigurnosti Realizacija operacije od strane tima za UES (uklanjanje NUS-a na mjestu nalaska ili na drugom namjenskom mjestu za uništavanje) Popunjavanje dijela 4. Izvještaja o UES-u 	2
1.5.	Kontrola kvaliteta (KK)	<ol style="list-style-type: none"> Unutarnja KK rada vođe tima i osobe zadužene za OK iz dem. organizacije Vanjska kontrola kvaliteta od strane inspekcija MAC-a, monitoringa ili druge supervizijske strukture 	1
SVEGA:			6
2.	<u>Evidencije i izvještaji</u>		
2.1.	Kombinirani izvještaj izdavanja zadatka, izviđanja i uklanjanja ES	<ol style="list-style-type: none"> Sadržaj i popunjavanje obrazca, prema datom primjeru Predaja izvještaja o realizaciji zadatka UES-a 	1
SVEGA:			1
UKUPNO :			7
UKUPNO ZA KURS:			8

PLAN I PROGRAM KURSA ZA KEROVOĐE

PLAN KURSA

VRIJEME TRAJANJA

Ovim planom i programom kursa predviđeno je da će kurs trajati minimalno 51 radni dan, sa po 8 nastavnih sati dnevno. Svaki nastavni sat traje 45 minuta.

Kursu mogu pristupiti kandidati koji su prethodno završili **osnovni kurs** za humanitarno deminiranje ili se njegova tematika planira uz ovaj kurs. Plan i program obuhvata tematiku obuke kerovođe sa psom koji je završio osnovnu obuku poslušnosti i otkrivanja eksploziva.

Tematika plana i programa označena sa *, predstavlja neophodnu tematiku za **preobuku** (kada obučeni kerovođa treba raditi sa drugim POEK-om) ili **doobuku** kerovođe i POEK-a pred deminersku sezonu, kada nakon zimske ili druge pauze treba intenzivirati obuku i provjeriti osposobljenost prege u okviru deminerske organizacije ili specijalizirane organizacije za obuku deminerskih pasa.

PREGLED POTREBNOG VREMENA ZA ODRŽAVANJE KURSA

Raspored ukupnog vremena za kurs po sadržajima i predmetima		Broj nast. sati
I Opći dio		8 *(1)
II Tematika: -Teorijski dio		44 *(7)
1.	Uvod	1 *(1)
2.	Sigurnosne mjere	4 *(1)
3.	Oprema	3
4.	Zdravstvene mjere	8 *(1)
5.	Uvjetni refleksi	4 *(1)
6.	Poslušnost	6 *(1)
7.	Pretraživanje	10 *(1)
8.	Profesionalni trening	8 *(1)
III Tematika:-Praktični dio		326 *(107)
1.	Uvod	2 *(1)
2.	Upoznavanje sa psima	20 *(5)
3.	Četkanje pasa i inspekcija tijela	42 *(4)
4.	Dezinfekcija kaveza i opreme	22 *(3)
5.	Vježbe poslušnosti	60 *(14)
6.	Trening na površinama trening područja	184 *(80)
III Provjera znanja i ocjenjivanje sposobnosti		26 *(5)
Ukupno:		408 *(120)

PROGRAM KURSA

I OPĆI DIO

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Opći dio</u>		
1.1.	Uvod	<ol style="list-style-type: none"> 1. Administracija 2. Uvod u kurs i predstavljanje osoba koje vode kurs 3. Značaj upotrebe prega u deminiranju 4. Organizacija deminerske zajednice u BiH i struktura dotične organizacije 5. Odgovornosti 6. Uvjeti zapošljavanja i dr. 	3
1.2.	Upoznavanje sa programom kursa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Planirana tematika po sadržajima i danima 2. Opremanje polaznika sa planom kursa i literaturom 	1
1.3.	Zaduživanje i razduživanje opreme		2
1.4.	Analiza kursa i podjela diploma		2
SVEGA:			8 *(1)

II TEMATIKA KURSA: - TEORIJSKI DIO

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Uvod</u>		
1.1.	Dužnosti i obaveze kerovođe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dužnosti i obaveze u toku i po završetku kursa 2. Upoznavanje sa planom i tematikom teorijske obuke 	1
SVEGA:			1 *(1)
2.	<u>Sigurnosne mjere</u>		
2.1.	Mjere sigurnosti u radu sa POEK-om	<ol style="list-style-type: none"> 1. Postupanje unutar prostora za smještaj pasa, prilikom ulaska i izlaska u prostor smještaja, pri smještaju u transportne boksove, utovaru i istovaru boksova u vozila, prevoženju, prilikom šetnje sa psom, pri posjeti veterinaru, na radilištu za vrijeme rada i odmora i dr. 2. Ograničenja upotrebne vezana za lokalne uvjete (tlo, vegetaciju, temperaturu, jačinu vjetera, kemijska isparenja i dr.) 	3

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

2..2.	Hitna medicinska pomoć i evakuacija	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mogućnosti ozljede i smrti psa 2. Evakuacija i pružanje pomoći psu na sigurnoj površini i veterinarskoj stanici 3. Usmrcívanje psa 	1
SVEGA:			4 *(1)
3.	<u>Oprema</u>		
3.1.	Oprema POEK-a i održavanje	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sadržaj opreme 2. Namjena i korištenje 3. Dnevni pregled opreme 4. Opravke 	2
3.2.	Sanitarne mjere	<ol style="list-style-type: none"> 1. Svakodnevno čišćenje kaveza i opreme 2. Tjedna dezinfekcija štenara transportnih kaveza i opreme 	1
SVEGA:			3
4.	<u>Zdravstvene mjere</u>		
4.1.	Održavanje POEK-a	<ol style="list-style-type: none"> 1. Procedure četkanja i inspekcije tijela (nos, usta, oči, uši, šape i noge, genitalije, analna regija) 2. Pružanje prve pomoći i kod: krvarenja, toplotnog udara, šoka, frakture, opekotina, naduvanosti, stranih predmeta u ustima, otrovnih supstanci (lijekova, eksploziva i dr.), ugriza zmijske i dr. 3. Medicinska oprema i lijekovi koji se koriste za liječenje pasa 4. Procedure davanje lijekova 5. Hranjenje i pojenje (energetske potrebe, potrebe za kalorijama, specijalne dijetne, vrijeme hranjenja, potrebe za vodom) 	4
4.2.	Simptomi i mjere kontrole oboljenja i parazitske infekcije	<ol style="list-style-type: none"> 1. Parazitska oboljenja (kukaste, okrugle, bičaste, trakaste i srčane gliste, krpelji, buhe, uši i grinje) 2. Kontrola oboljenja, prepoznavanje i suzbijanje 	2
4.3.	Infektivna oboljenja pasa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oboljenja koja mogu ugroziti zdravlje psa (distemper, hepatitis, leptospiroza, bjesnilo i ostala infektivna oboljenja) 2. Suzbijanje i saniranje infektivnih oboljenja 	2
SVEGA:			8 *(1)
5.	<u>Uvjetni refleksi</u>		
5.1.	Osnovne potrebe psa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Šta obuhvata uvjetni refleks i kako se na osnovu ocjene ponašanja logično planira akcija ispravljanja problema u ponašanju ? 2. Osnovne potrebe (kisik, voda, hrana, lovački nagon i socijalne potrebe) 	1

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

5..2.	Senzorni sistem	1. Sadržaj senzornog sistema (upravo primijećena razlika: vid, sluh, njuh, pritisak, položaj i pokreti tijela, bol, temperatura, okus, ravnoteža, vibracije unutarnji receptori)	2
5. 3.	Ugrožavaje osnovnih osjeta	1. Faktori kojim ugrožavaju osnovne osjete	1
SVEGA:			4 *(1)
6.	<u>Poslušnost</u>		
6.1.	Metode za iznuđivanje odgovora	1. Značaj metoda 2. Definiiranje finalnog odgovora 3. Metoda uspješnog oblikovanja 4. Tehnike uvjetovanja 5. Početak treniranja psa 6. Vremenski faktor pozitivnog/negativnog pojačanja treninga 7. Tehnike treniranja: Vježbe izbjegavanja negativnih odgovora, Vježbe izbjegavanja negativnih odgovora korištenjem pritiska, Nagradno treniranje 8. Snaga nagrade	4
6.2.	Komande poslušnosti	1. Koje su komande i kada ih koristimo 2. Osnovna poslušnost 3. Srednja poslušnost	2
SVEGA:			6 *(1)
7.	<u>Pretraživanje</u>		
7.1.	Sredstva treninga	1. Vrste sredstava koje koristimo 2. Veličina sredstava 4. Broj sredstava	2
7..2.	Površine za pretragu	1. Površine pretrage: otvorene površine, površine sa objektima, putevi, pruge, dalekovodi i dr. 2. Pretraga površina bez ili sa mašinskom pripremom	2
7.3.	Metode pretrage	1. Početak pretrage 2. Pretraga sa ili bez povodca 3. Pretraga sa dugim ili kratkim povodcem 4. Pretraga boksova pravolinijski sa korištenjem traka ili bez njih 5. Pretraga slobodnim pretraživanjem boksa (cik-cak) ili podjelom boksa na manje površine 6. Pravolinijska pretraga radne staze u formiranju	6
SVEGA:			10 *(1)
8.	<u>Profesionalni trening</u>		
8.1.	Zahtjevi profesionalnog	1. Područje treninga	6

Centar za uklanjanje mina u BiH
STANDARD BiH

	treninga	<ol style="list-style-type: none"> 2. Broj skrivenih meta treninga 3. Specifične lokacije 4. Vrste mina/NUS-a koje se koriste 5. Dio dana kada se obavljaju vježbe 6. Vremenski period postavljanja meta 7. Različitost postavljanja meta (visina i dubina) 8. Praćenje napretka i dr. 	
8.2.	Pozitivne reakcije POEK-a	<ol style="list-style-type: none"> 1. Promjena ponašanja 2. Prava-sigurna reakcija 3. Potvrđivanje reakcije 4. Testiranje vrijednosti 	2
SVEGA:			8 *(1)
UKUPNO:			44 *(6)

III TEMATIKA:-PRAKTIČNI DIO

1	Uvod	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cilj 2. Sadržaj praktičnog dijela 3. Uvezanost sa teorijskim dijelom 	2 *(1)
2	Upoznavanje sa psom	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ostvarivanje kontakta 2. Šetnja bez izdavanja komandi 3. Šetnja sa korištenjem dijela komandi 	20 *(5)
3.	Četkanje psa i inspekcija tijela psa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Praktično pokazivanje četkanja i inspekcije tijela psa 2. Dnevno praktično izvođenje četkanja i inspekcije tijela psa 3. Analiza i otklanjanje uočenih grešaka 	42 *(4)
4.	Dezinfekcija kaveza i opreme	<ol style="list-style-type: none"> 1. Praktično pokazivanje dezinfekcije kaveza i opreme 2. Tjedno praktično izvođenje dezinfekcije kaveza i opreme 3. Analiza i otklanjanje uočenih grešaka 	22 *(3)
5.	Vježbe poslušnosti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uvježbavanje poslušnosti na mjestu 2. Uvježbavanje poslušnosti kroz šetnje 3. Uvježbavanje poslušnosti kroz pretrage 4. Analiza i otklanjanje uočenih grešaka 	60 *(14)
6.	Trening na površinama trening područja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Trening u pretraživanju od jednostavne ka složenijoj metodi 2. Trening na površinama prilagođenim stvarnim lokalnim uvjetima 3. Treninzi u pretraživanju površina po metodama upotrebe pasa koje su ugrađene u SOP 4. Trening hitne medicinske pomoći i evakuacije 5. Vođenje evidencija o pretraživanju 6. Analiza treninga i otklanjanje uočenih grešaka 	184 *(80)
SVEGA:			326 *(107)

IV PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

1.	<u>Pismene i praktične provjere</u>		
1.1.	Test i analiza	Po tematici teorijskog dijela	2
1.2.	Prva praktična provjera	Osposobljenost POEK-a u poslušnosti i analiza	8
1.3.	Druga praktična provjera	Osposobljenosti POEK-a u poslušnosti, pretraživanju i indiciranju meta i analiza	8
1.4.	Treća završna provjera	Osposobljenost prege na zadatoj testnoj površini i analiza.	8 *(5)
SVEGA:			26 *(5)
UKUPNO ZA KURS:			408 *(120)

PLAN I PROGRAM KURSA ZA IZVIĐAČE

PLAN KURSA

VRIJEME TRAJANJA

Ovim planom i programom kursa predviđeno je da će kurs trajati minimalno 6 radnih dana, sa po 8 nastavnih sati dnevno. Svaki nastavni sat traje 45 minuta.

Kursu prisustvuju kandidati koji su završili **osnovni kurs za humanitarno deminiranje** i koji posjeduju odgovarajuće deminersko iskustvo.

PREGLED POTREBNOG VREMENA ZA ODRŽAVANJE KURSA

Raspored ukupnog vremena za kurs po sadržajima i predmetima		Broj nast. sati
I Opći dio		2
II Tematika		42
1.	Izviđanje	37
2.	Poznavanje mina i NUS-a	3
3.	Veza	1
4.	Medicinska obuka	1
III Provjera znanja i ocjenjivanje		4
Ukupno:		48

PROGRAM KURSA

I OPĆI DIO

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Opći dio</u>		
1.1.	Uvod	1. Uvod u kurs, tematika i predstavljanje osoba koje vode kurs 2. Organizacija deminerske zajednice u BiH i struktura dotične organizacije 3. Opće odgovornosti rukovodnog osoblja	1
1.2.	Analiza kursa i podjela diploma		1
SVEGA:			2

II TEMATIKA KURSA

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Izviđanje</u>		
1.1.	Uvod	1. Općenito o izviđanju 2. Podjela	1
1.2.	Generalno izviđanje	1. Cilj 2. Sastav tima i odgovornosti	2

Centar za uklanjanje mina u BiH
STANDARD BiH

		3. Oprema za rad 4. Izvještaj o izviđanju i projektna dokumentacija	
1.3.	Tehničko izviđanje	1. Cilj 2. Sastav tima i oprema 3. Metode rada i proglašavanje površina 4. Izvještaj o izviđanju	1
1.4.	Završno izviđanje	1. Cilj 2. Tko ga izvodi i što se evidentira	1
1.5.	Vrste i sredstva za obilježavanje u izviđanju	1. Podjela obilježavanja 2. Kolčici (piketi) za obilježavanje 3. Minska traka 4. Znaci minskog obilježavanja 5. Marker osnovne točke 6. Oznake lomnih točaka-metalne šipke (standardni ekseri)	2
1.6.	Procedure generalnog izviđanja	1. Zadatak (izdavanje, proučavanje i procjena za realizaciju) 2. Prikupljanje informacija shodno sadržaju točaka kriterija 3. Vjerodostojnost informacija i provjera iz mogućih izvora 4. Hitno obilježavanje prilaza utvrđenih miniranih površina 5. Izrada skice sa klasificiranjem izviđenih površina i određivanje koordinata 6. Izrada projektne dokumentacije zadatka 7. Stručno mišljenje o površini bez vidljivog rizika	4
1.7.	GPS	1. Opis, glavni dijelovi i namjena 2. Određivanje koordinata točaka na terenu 3. Održavanje	8
1.8.	Busola	1. Opis busole i namjena 2. Određivanje stojne točke, azimuta i udaljenosti pomoću busole	1
1.9.	Topografske karte	1. Pojam, naziv, oznaka (broj lista karte) razmjera (topografske karte, katastarski planovi -karte i skice) 2. Topografski znaci i znaci minske zagađenosti 3. Orijehtacija karte i određivanje stojne točke	1
1.10.	Praktično uvježbavanje: 1. Upotreba GPS	1. Pripreme za rad 2. Praktičan rad na određivanju koordinata točaka na terenu	8
1.11.	Praktično uvježbavanje: 1. Rad izviđačkog tima na generalnom izviđanju	1. Proučavanje dobijenog zadatka za GI 2. Proučavanje postojeće dokumentacije iz baze podataka BH MAC-a 3. Izlazak na teren, provjera postojećih i prikupljanje novih informacija 4. Hitno obilježavanje pristupa utvrđenim miniranim površinama 5. Izrada projektne dokumentacije za	8

Centar za uklanjanje mina u BiH
STANDARD BiH

		daljnju minsku akciju		
			SVEGA:	37
2.	<u>Poznavanje mina i NUS-a</u>			
2.1.	Protupješačke i protutenkovske mine	1. Vrste i namjena mina 2. Karakteristike mina 3. Upaljači		1
2.2.	Mine iznenađenja	1. Namjena 2. Najčešće metode postavljanja		1
2.3.	Neekslodirana ubojna sredstva (NUS)	1. Vrste NUS-a 2. Osnovne karakteristike raspoznavanja		1
			SVEGA:	3
3.	<u>Veza</u>			
3.1.	Organizacija veze	1. Vrste veza 2. Organizacija veze u izviđanju		1
			SVEGA:	1
4.	<u>Medicinska obuka</u>			
4.1.	Povrede i postupci kod pružanja prve pomoći	1. Vrste povreda 2. Postupak kod prestanka rada srca i disanja 3. Postupak prilikom zaustavljanja krvarenja 4. Postupak pri imobilizaciji prijeloma kostiju 5. Postupak pri toplotnom udaru 6. Postupak kod ugriza zmije 7. Specifičnosti pružanja prve pomoći u minskom polju		1
			SVEGA:	1
			UKUPNO :	35

III PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

1.	<u>Pismene i praktične provjere</u>		
1.1.	Test provjere znanja	Po tematici kursa	3
1.2.	Analiza testa		1
			SVEGA:
			UKUPNO ZA KURS:
			48

PLAN I PROGRAM KURSA OPERATERA MINOSTROJA ZA PRIPREMU POVRŠINE

PLAN KURSA

VRIJEME TRAJANJA

Ovim planom i programom kursa predviđeno je da će kurs trajati minimalno 3 radna dana, sa po 8 nastavnih sati dnevno. Svaki nastavni sat traje 45 minuta.

Kursu prisustvuju kandidati koji su završili **osnovni kurs za humanitarno deminiranje, posjeduju vozačku dozvolu minimalno «B» kategorije** i koji posjeduju odgovarajuće deminersko iskustvo.

PREGLED POTREBNOG VREMENA ZA ODRŽAVANJE KURSA

Raspored ukupnog vremena za kurs po sadržajima i predmetima		Broj nast. sati
I Opći dio		1
II Tematika		22
1.	Strojna priprema površina za deminiranje	18
2.	Poznavanje mina i NUS-a	2
3.	Veza	1
4.	Medicinska obuka	1
III Provjera znanja i ocjenjivanje		1
Ukupno:		24

PROGRAM KURSA

I OPĆI DIO

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Opći dio</u>		
1.1.	Uvod	1. Uvod u kurs, tematika i predstavljanje osoba koje vode kurs 2. Opće odgovornosti rukovodnog osoblja 3. Analiza kursa i podjela diploma	1
SVEGA:			1

II TEMATIKA KURSA

RED. BROJ	PREDMET/TEMA	NASTAVNE JEDINICE	BROJ NAST. SATI
1.	<u>Strojna priprema površina</u>		
1.1.	Uvod	1. Općenito o strojnoj pripremi površina za deminiranje 2. Vrste strojeva i osnovna podjela	1

Centar za uklanjanje mina u BiH
STANDARD BiH

		3. Upotreba	
1.2.	Strojevi za pripremu površina	1. Karakteristike konkretnog stroja za obučavanje 2. Osnovni dijelovi i namjena 3. Rad dijelova stroja 4. Pregledi i održavanje	2
1.3.	Rad sa strojem	1. Postavka radilišta 2. Mjere sigurnosti 3. Mjere ograničenja upotrebe stroja 4. Rad po procedurama propisanim u SOP-u 5. Postupak u slučaju zastoja ili kvara stroja 6. Postupak u slučaju požara na stroju 7. Postupak u slučaju nesreće	4
1.4.	Izvještavanje	1. Dnevni izvještaj o strojnoj pripremi površine (sadržaj, evidentiranje eksplozija i vizuelno praćenje mjesta površinskih mina ili njihovih dijelova)	1
1.10.	Praktično uvježbavanje: Rad sa strojem na pripremi površine za deminiranje	1. Pripreme za rad 2. Praktičan rad na terenu (održavanje prevjesa, dubine uznemiravanja tla, i dr.) 3. Dnevni pregledi stroja (prije, u toku i poslije upotrebe) 4. Izvlačenje strojem i dr.	10
SVEGA:			18
2.	<u>Poznavanje mina i NUS-a</u>		
2.1.	Protupješačke, protutenkovske i mine iznenađenja	1. Vrste i namjena mina 2. Karakteristike mina 3. Upaljači	1
2.2.	Neekslodirana ubojna sredstva	1. Vrste NUS-a 2. Osnovne karakteristike raspoznavanja	1
SVEGA:			2
3.	<u>Veza</u>		
3.1.	Organizacija veze	1. Vrste veza 2. Organizacija veze u strojnoj pripremi 3. Rad sa VHF uređajima	1
SVEGA:			1
4.	<u>Medicinska obuka</u>		

Centar za uklanjanje mina u BiH
STANDARD BiH

4.1.	Povrede i postupci kod pružanja prve pomoći	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vrste povreda 2. Postupak kod prestanka rada srca i disanja 3. Postupak prilikom zaustavljanja krvarenja 4. Postupak pri imobilizaciji prijeloma kostiju 5. Postupak pri toplotnom udaru 6. Postupak kod ugriza zmije 7. Specifičnosti pružanja prve pomoći u minskom polju 	1
SVEGA:			1
UKUPNO :			22

III PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

1.	<u>Praktična provjera</u>		
1.1.	Rad sa strojem	Poznavanje, rukovanje, procedure rada i održavanje	1
SVEGA:			1
UKUPNO ZA KURS:			24

Poglavlje II

OBILJEŽAVANJE MINIRANE POVRŠINE I RADILIŠTA

UVOD

1. Obilježavanje sumnjivih i miniranih površina je potrebno radi stvaranja jasne granice između sigurne i sumnjive ili minirane površine, te kao upozorenje na prisustvo mina. Minsko obilježavanje treba uključivati minske znakove na mjestima pristupa sumnjivoj ili miniranoj površini i po mogućnosti postavljanje fizičkih barijera koje će upozoravati ljude i sprječavati stoku od ulaska u sumnjivu ili miniranu površinu.

CILJ

2. Cilj ovoga poglavlja je definiranje minimuma zahtjeva Centra za uklanjanje mina u BiH za obilježavanjem radilišta i minskih polja.

RASPON

3. Ovaj dokument obuhvata zahtjeve za obilježavanjem opasnih površina za vrijeme izviđanja, operacija UES-a i operacija čišćenja mina, a usko je povezan sa poglavljima: manuelne operacije, izviđanje i predaja očišćene površine. Minsko obilježavanje i zaprečavanje neophodno je kad treba:

- a) Kontrolirati pristup sumnjivoj površini za koju se pretpostavlja da je zagađena minama,
- b) Napraviti demarkacijsku granicu minirane površine,
- c) Obilježiti raspon i napredak samih operacija čišćenja, i
- d) Obilježiti granice površine koja je očišćena.

VRSTE OBILJEŽAVANJA

4. Kod obilježavanja razlikujemo: obilježavanje miniranih površina zbog upozoravanja stanovništva, obilježavanje radilišta zbog stručnih osoba koje isto koriste u operacijama deminiranja i obilježavanje očišćenih površina radi korisnika, te po potrebi, ponovnog uspostavljanja parametara očišćene površine.

A) OBILJEŽAVANJE MINIRANIH POVRŠINA

5. Ovisno o hitnosti i vremenu trajanja obilježavanja sumnjivih ili miniranih površina koriste se slijedeća obilježavanja:

a) **Hitno obilježavanje** sumnjivih ili miniranih površina predstavlja jasno vizuelno upozorenje u vrijeme saznanja o stvarnoj ili sumnjanoj minskoj zagađenosti. Vrše ga timovi za generalno izviđanje, minsko upozoravanje i druga lica. Ovo upozorenje treba biti jasno prepoznatljivo sa udaljenosti od najmanje pedeset metara i treba biti postavljeno pri točkama pristupa i pristupnim stazama sumnjivoj površini.

Hitno obilježavanje sumnjivih površina vrši se lokalnim materijalom (prekriženi kočići, gomile kamenja i sl.) i standardnim znakovima za mine. Ova vrsta obilježavanja, bez održavanja, trebala bi izdržati do šest mjeseci.

Lokacija svih vrsta hitnog obilježavanja treba se prijaviti najbližem Regionalnom uredu/kancelariji BHMAC-a, kako bi se omogućilo dodatno izviđanje i obilježavanje.

b) **Polutrajno obilježavanje** je trajnija vizuelna prepreka koja se postavlja kako bi pružila jasnu granicu između sigurne i sumnjive ili minirane površine. Ova vrsta obilježavanja trebala bi izdržati, bez održavanja, sve atmosferske utjecaje do godinu dana. Ovisno o

procjeni granica sumnjive ili minirane površine se obilježava samo trajnim minskim znacima ili/i standardnom polutrajnom minskom ogradom. Ukoliko se za polutrajno obilježavanje koriste trajni standardni minski znaci, za površine gdje je rijetko kretanje ljudi, tada isti čine trajno vizuelno obilježavanje i postavljaju se obavezno na prilazne puteve, a na ostalom dijelu na razmaku od maksimalno 50m, odnosno tako da se sa mjesta jednog vidi drugi znak. Ovisno o procjeni, polutrajno obilježavanje se može kombinirati sa stalnim minskim znacima i obilježavanjem polutrajnom minskom ogradom. Minski znaci su prikazani u Prilogu A a polutrajno obilježavanje minskih polja u prilogu B.

c) **Trajno obilježavanje/zaprečavanje**

Ovo obilježavanje/zaprečavanje miniranih ili sumnjivih površina vrši se tamo gdje je često kretanje ljudi i stoke i gdje se operacije deminiranja ne planiraju u duljem vremenskom periodu. Trajno obilježavanje treba biti vizuelna, a po procjeni i fizička prepreka kretanju ljudi i stoke. Ova vrsta obilježavanja/zaprečavanja trebala bi izdržati sve atmosferske utjecaje od jedne do pet godina. Trajno obilježavanje kao vizuelna prepreka može obuhvatiti vizuelno obilježavanje prilaza sumnjivim ili miniranim površinama samo trajnim minskim znacima na maksimalnim razmacima od 50m, odnosno tako da se od jednog znaka vidi drugi. Na dijelovima gdje je često kretanje ljudi i stoke, prema procjeni, treba vršiti i trajno zaprečavanje minirane površine kako je prikazano u Prilogu B. Ovisno o procjeni, trajno obilježavanje se može kombinirati sa stalnim minskim znacima i zaprečavanjem stalnom minskom ogradom.

B) **OBILJEŽAVANJE RADILIŠTA**

d) **Radno obilježavanje.** Ova vrsta obilježavanja koristi se za obilježavanje sigurnih, očišćenih i neočišćenih površina na radilištima na kojima se vrši deminiranje. Pri tome se koriste kočiči, minska traka ili uža, minski znaci i bazna letva. Obilježavanje radilišta prikazano je u Prilogu C.

C) **OBILJEŽAVANJE OČIŠĆENE POVRŠINE**

e) Nakon izvršenog deminiranja vrši se obilježavanje očišćene površine prema poglavlju broj VIII, Prilog D.

SREDSTVA ZA OBILJEŽAVANJE

6. Za obilježavanje minskih polja koristiti kočiče, znakove za mine, minsku traku-konopac ili žicu (Prilog B), a za radno obilježavanje još i baznu letvu. Pri nabavci sredstava za obilježavanje voditi računa da ista izdrže potrebne vremenske uvjete i da nemaju komercijalnu vrijednost. Kroz program minskog upozoravanja upoznavati stanovništvo o važnosti minskog obilježavanja i štetnosti njegovog narušavanja.

KOORDINACIJA

7. Timovi za izviđanje i obilježavanje aktivnosti provode u skladu sa postavljenim državnim zahtjevima i vlastitim SOP-om odobrenim od BHMАC-a. Zbog sigurnosti minskog obilježavanja i kako bi se omogućilo popravljavanje i održavanje, **svako obilježavanje minske površine treba biti urađeno unutar parametara sigurne ili očišćene površine.**

8. Nakon izvršenog minskog obilježavanja izvođač sa istim treba upoznati predstavnike vlasti na teritoriji (odgovornog predstavnika CZ) i istom predati na održavanje izvršeno obilježavanje. O upoznavanju sa izvršenim obilježavanjem uraditi zapisnik (sa priloženom skicom) u kome treba navesti detalje obilježavanja i obvezu održavanja do uklanjanja minske opasnosti izvedenim deminerskim operacijama čišćenja ili tehničkog izviđanja. Primjerak zapisnika predaje se u evidenciju i arhivu BHMАC-a.

PRILOZI:

Prilog A: Minski znaci

Prilog B: Polutrajno i trajno obilježavanje minskog polja

Prilog C: Radno obilježavanje

MINSKI ZNACI

1. Postoje dva osnovna oblika minskog znaka: četvrtasti i trokutasti, a razlog je jednostavnost samih oblika koji dosta odudaraju od bilo kakve pozadine i lako ih je prikucati na objekat ili objesiti na ogradu. Oblik i izgled minskog znaka u BiH je:

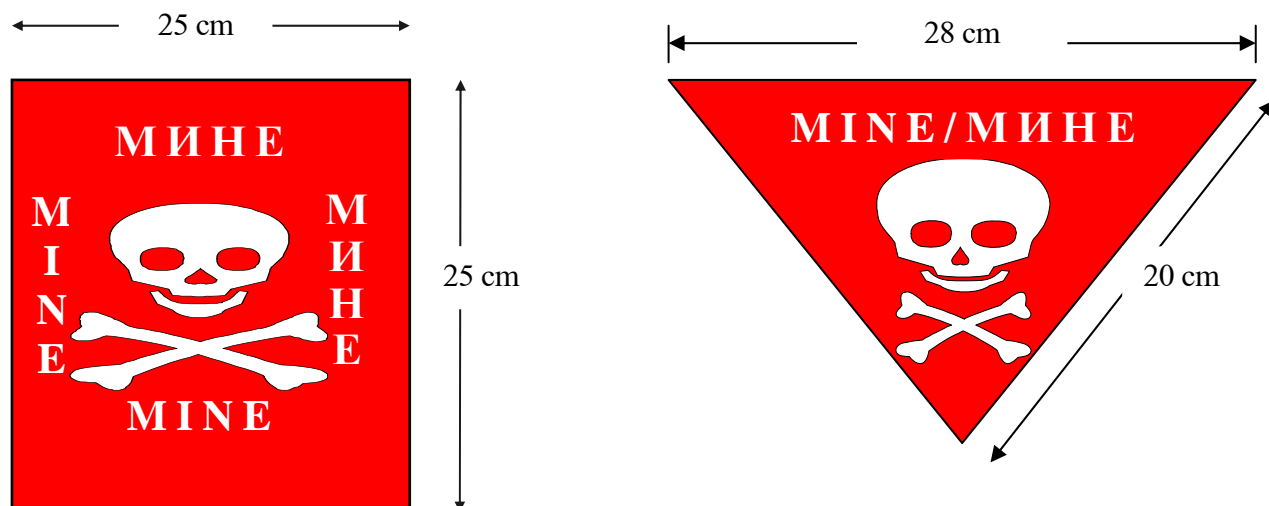
a) **Veličina.** Minimalne dimenzije četvrtastog minskog znaka trebaju biti 25x25 cm x 2 mm debljine, dok kod trokutastog znaka osnovica treba biti najmanje 28 cm i po 20 cm sa bočnih strana. Ove minimalne dimenzije osiguravaju jasnu vidljivost sa udaljenosti od najmanje 50 metara.

b) **Simboli.** Lobanja i prekrížene kosti su međunarodno priznat simbol upozorenja na opasnost. Ovaj znak vizuelno predočava smrt ili opasnu ozljedu i mora se nalaziti na svim minskim znacima.

c) **Boje.** Pozadina prednjeg dijela znaka treba biti crvena, a znak lobanje, kostiju i riječi trebaju biti bijele boje. Stražnja strana znaka treba biti bijela. Crvena strana treba se vidjeti s vanjske strane minskog polja (sa sigurne površine), a bijela iz minskog polja.

2. **Jezici.** ‘Opasnost / Mine’ su jedine dvije riječi koje se upotrebljavaju na minskim znacima, a trebali bi se štampati na dva pisma koja se koriste u BiH, te na engleskom jeziku. Riječ “MINE” treba biti napisana debljim slovima, kako bi sa udaljenosti od 25 metara bila što prepoznatljivija. Slova trebaju biti bijela, kao kontrast crvenoj pozadini.

3. **Materijali.** Kao minimum postavljenih zahtjeva, svi bi znakovi trebali izdržati lokalne vremenske uvjete, bez propadanja, i to kroz period od najmanje godinu dana. Preporučljivo je da obilježavanje traje do 5 godina, uz održavanje.

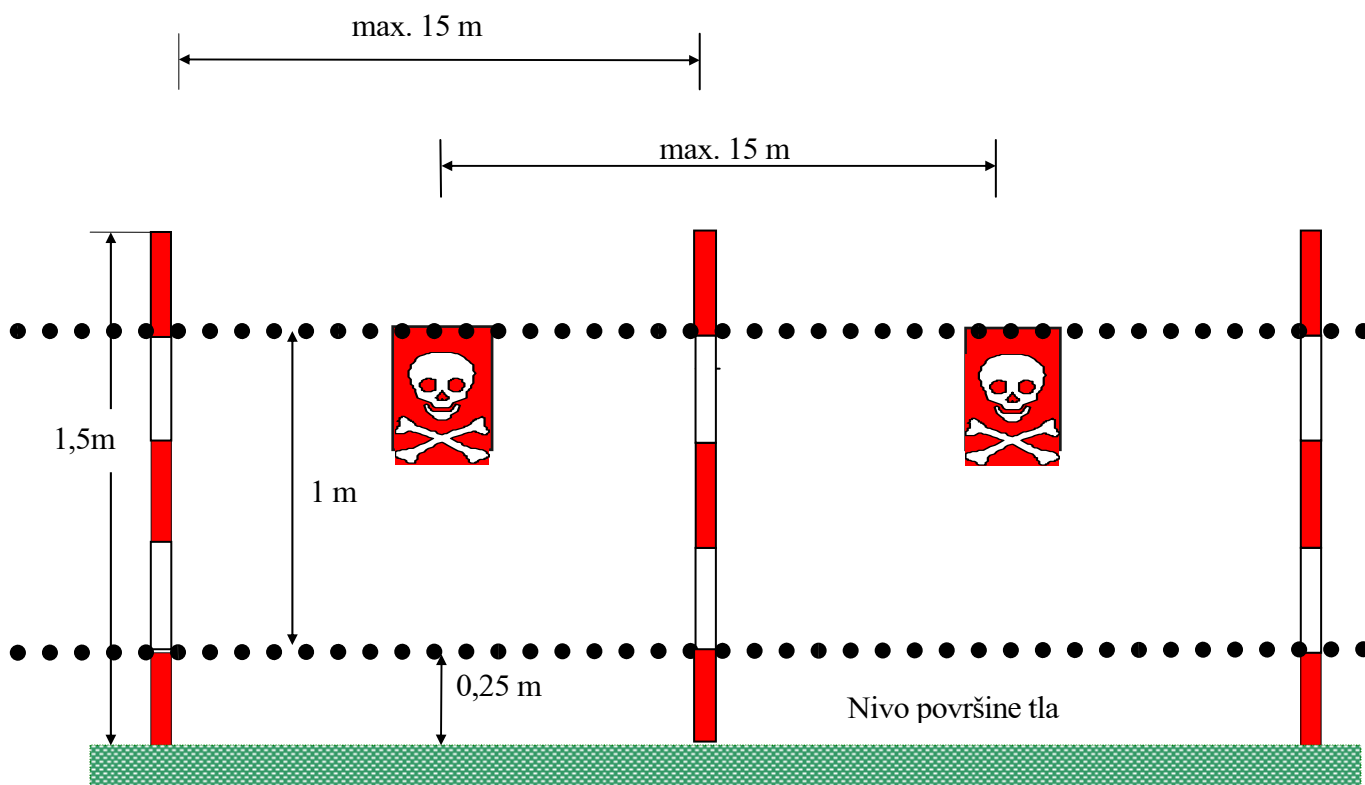
POLUTRAJNO I TRAJNO OBILJEŽAVANJE MINSKIH POLJA

1. **Standardna minska ograda** sastavljena je od kočića visine 1,5 m iznad površine tla (obojenih naizmjenično crveno bijelom bojom), povezanih minskom trakom, užetom ili žicom, na visini od 0,25 m i 1,25 m od površine tla sa pričvršćenim minskim znacima. Ova ograda služi za polutrajno i trajno obilježavanje minskih polja.

a) **Kod polutrajnog obilježavanja** postavljaju se drveni ili plastični kočići na maksimalnom rastojanju do 8m, povezani plastičnom minskom trakom, užetom ili žicom i minskim znacima (koji se mogu zakucati na kočić), na maksimalnom rastojanju do 16 m. Ovaj način obilježavanja je lako uočljiv i dovoljan da upozori čovjeka na opasnost od MINA.

b) **Kod trajnog obilježavanja** postavljaju se metalni ili betonski kočići na maksimalnom rastojanju do 15m, povezani bodljikavom žicom, sa pričvršćenim minskim znacima. Ovaj

c) način obilježavanja je vizuelna i fizička prepreka za ljude i životinje. Skica ove minske ograde je prikazana na sljedećoj slici.

Detalj trajnog obilježavanja sa standardnom ogradom minskog polja

RADNO OBILJEŽAVANJE

U ovom obilježavanju koriste se:

1. **Kočići za obilježavanje.** Granice između svih određenih površina, staza i orijentirnih točaka na radilištu, na kojem se vrši minsko čišćenje, obilježavaju se drvenim kočićima. U obilježavanju se koriste kratki kočići, minimalne visine 0,5 m i dugački, visine 1,2 - 1,5 m iznad nivoa tla. Vrh kočića (10 cm) boji se ovisno od njegove namjene i to:

a) **Kočići s crvenim vrhom.** Ovi kočići jasno ukazuju na granicu između očišćene i neočišćene površine.

(1) **Kratki kočići** minimalne visine 0,5 m iznad nivoa tla koriste se za obilježavanje radnih staza i postavljaju se na maksimalnom rastojanju od 2 m, a povezuju se minskom trakom u nivou tla. Ovim kočićima u ukrštenom položaju na početku zatvaramo radnu stazu u kojoj je nađena mina/NUS, kao i dostignutu točku nedovršene radne staze.

(2) **Dugački kočići** visine 1,2-1,5 m koriste se za obilježavanje pristupne staze počevši od administrativne zone, zatim sigurne staze i bočne granice čišćene površine, a postavljaju se na maksimalnom rastojanju od 6 m. Ovi kočići povezuju se minskom trakom u visini ispod crveno obojenog vrha, a u predjelima gdje su jači vjetrovi, traka se može postaviti i u nivou tla. Ovim kočićima se obilježava i pristupna staza do dnevnog skladišta eksploziva i samo skladište eksploziva. Pristupna staza dužine 100 m do sigurne staze obilježava se ovim kočićima zato što je na toj udaljenosti od minskog polja obavezno korištenje zaštitne opreme.

b) **Kočići s bijelim vrhom** Ovi kočići obilježavaju ostale granice radilišta i to:

(1) **Kratki kočići** visine 0,5 m iznad nivoa tla, koriste se za završno obilježavanje očišćene površine i to svih lomnih točaka i na svakih 50 m pravca. Ovi kočići se mogu koristiti i za obilježavanje lomnih točaka uzorkovane čišćene površine u unutarnjoj ili vanjskoj kontroli kvaliteta i uklanjaju se po završetku zadatka.

(2) **Dugački kočići** visine 1,2-1,5 m iznad nivoa tla koriste se za obilježavanje administrativne zone, ukoliko ona ne graniči sa sumnjivom površinom. Ovi kočići se postavljaju na maksimalnom rastojanju od 6 m i povezuju se minskom trakom ispod obojenog vrha, a u predjelima s jačim vjetrovima traka može ići po nivou tla.

c) **Kočići sa žutim vrhom.** Koriste se kratki kočići minimalne visine 0,5 m iznad nivoa tla i ukazuju na lokaciju nađene i uništene mine. Ovi kočići služe da se u završnu skicu ucrtta vrsta i lokacija nađenih mina. (Nivo 3)

Napomena: U slučajevima kada nije moguće koristiti kočiće (kamenita površina) upotrebljava se kamenje, koje se boji ovisno o namjeni, a ispod kojeg se postavlja minska traka.

2. **Minska traka.** Minskom trakom povezuju se kočići koji obilježavaju određene površine na radilištu.

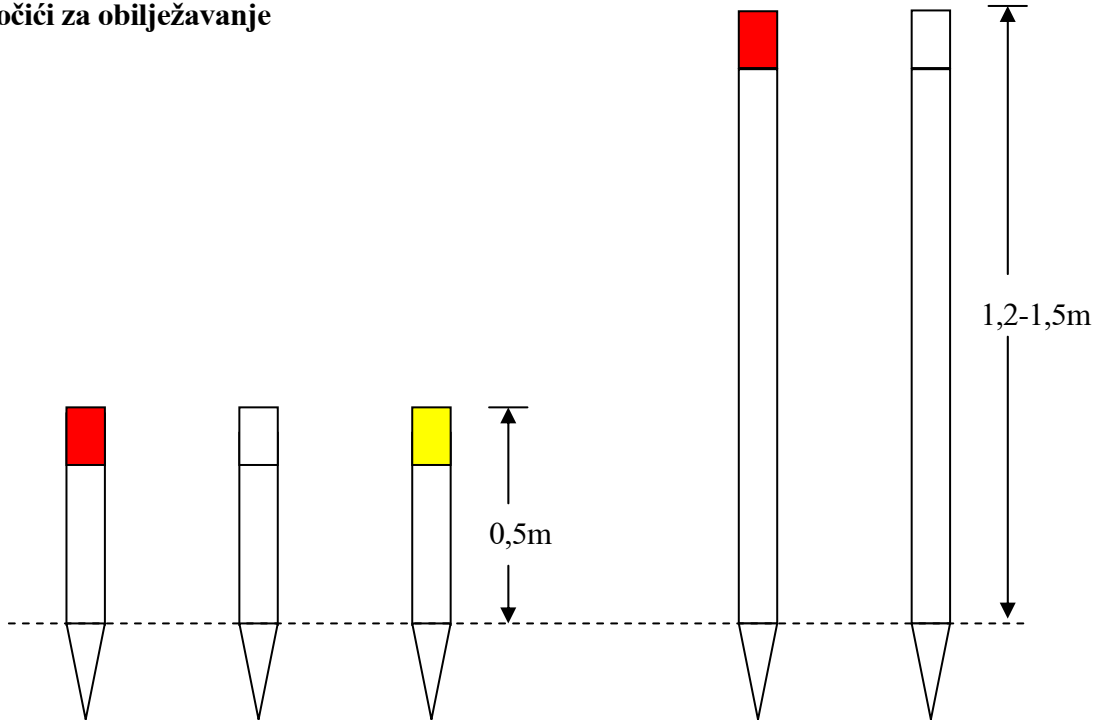
3. **Minski znaci.** U radnom obilježavanju minski znaci se postavljaju na maksimalnom rastojanju od 50 metara na svim stranama minskog polja.

4. **Radna staza** se sa obje strane obilježava minskom trakom u nivou tla, pričvršćenom za kočiće (visine 0,5 m na maksimalnom rastojanju od 2 m), te baznom letvom.

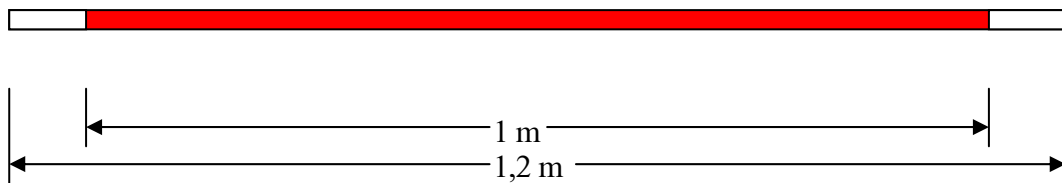
5. **Mine.** Kad je mina locirana, treba se obilježiti tako što se 15 cm ispred nađene mine, na sigurnoj površini, postavlja marker za nađenu minu/NUS.

6. **Bazna letva.** Bazna letva se koristi za vrijeme procedura čišćenja i označava krajnju granicu očišćene i neočišćene površine u radnoj stazi. Kvadratnog je presjeka maksimalnih dimenzija 2,5 cm, dužine 1,2 metra na kojoj su naznake razmaka uboda pipalicom. Po 10 cm sa svakoga kraja bazne letve obojeno je bijelo, dok je sredina od 1 m obojena u crveno. Crveno obojeni 1 metar označava ukupnu širinu radne staze za čišćenje, a bijelo obojeni krajevi označavaju prevjes koji se čisti sa radnom stazom.

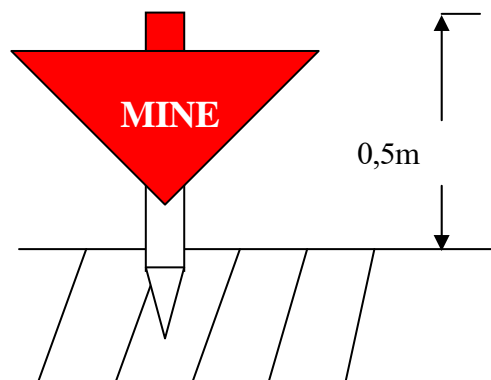
-Kočići za obilježavanje

-Bazna letva

-Marker za obilježavanje mjesta nađene mine/NUS-a

Poglavlje III

ORGANIZACIJA RADILIŠTA I MANUELNE OPERACIJE

UVOD

1. Metode i tehnike koje se koriste u manuelnim operacijama humanitarnog deminiranja osiguravaju kvalitet očišćene površine, sigurnost osoblja i opreme, efikasnost i prilagodljivost svim terenima u BiH. Geografija terena, a posebno principi humanitarnog deminiranja diktiraju organizaciju radilišta i provođenje manuelnih operacija deminiranja.

CILJ

2. Cilj je utvrđivanje standarda provođenja manuelnih operacija humanitarnog deminiranja sa zadatkom traženja, lociranja i uništavanja mina/NUS-a, pri čemu se zadovoljava kvalitet očišćene površine po Standardu BiH i stiče povjerenje korisnika deminirane površine.

RASPON

3. Organizacija radilišta i manuelne operacije su međusobno povezane kroz cjelokupnu aktivnost humanitarnog deminiranja. Metode i tehnike koje su naglašene u ovom Standardu su namijenjene povećanju efektivnosti, fleksibilnosti, sigurnosti ljudi i opreme, te kvalitetu očišćene površine. Sve procedure i stečena iskustva iz prakse koja se koriste u radnim stazama moraju biti u potpunosti opisane u važećim operativnim procedurama (SOP-u).

4. Deminerske organizacije u važećim operativnim procedurama (SOP-u) moraju prikazati planiranu strukturu timova na radilištu prema planiranim aktivnostima deminiranja (vod/odjeljenje za tehničko izviđanje, manuelno čišćenje, mehaničku pripremu površine, pregiranje, čišćenje kuća, uklanjanje ES). Na osnovu planirane strukture u važećem SOP-u treba navesti pojedinačne odgovornosti osoba iz planirane strukture (rukovoditelja radilišta, vođe tima, deminera, izviđača, medicinara, kerovođa i dr.).

ORGANIZACIJA RADILIŠTA

5. Temelj sigurnosti operacija deminiranja je standardizacija svih radilišta i organizacija rada prema SOP-u. Kao postavljeni minimum, moraju biti obilježene namjenske površine, staze, tačke i linije unutar svakog radilišta, što će ukazivati na granicu između očišćenih i neočišćenih površina i ograničiti sigurno kretanje osoblja tima.

Napomena: Sve namjenske površine na radilištu moraju biti na sigurnoj ili prethodno očišćenoj površini.

6. Namjenske površine na radilištu:

- a) **Kontrolna tačka.** Mjesto sa kojeg rukovoditelj radilišta kontrolira operacije, vodi administraciju i prima posjetitelje.
- b) **Parkiralište.** Površina koja treba primiti sva vozila organizacije i posjetitelja.
- c) **Skladište za opremu.** Prostor na kojem je uskladištena sva oprema tima. Unutar prostora ili u neposrednoj blizini, obilježava se površina bez metala za testiranje metal detektora.
- d) **Površina za medicinara.** Površina na kojoj se nalazi medicinar sa potrebnom medicinskom opremom i namjenskim medicinskim vozilom.
- e) **Površina za odmor.** Koriste je deminerali za vrijeme pauza za odmor i objedovanja, i na istoj se mogu vršiti pripremni radovi (priprema opreme, priprema i bojenje kočica, i dr.)
- f) **Toalet.** Postavlja se u blizini površine za odmor.

g) **Test površina za PREGJE.** Površina u kojoj POEK organizacija vrši internu dnevnu provjeru POEK-a.

Sve prethodne namjenske površine moraju biti udaljene minimalno 100 metara od minskog polja. Ova udaljenost može biti manja ukoliko postoji prirodna ili vještačka prepreka, ali ne manja od 50 m.

h) **Pristupna staza.** Sve pristupne staze (putevi) moraju biti obilježene i minimalne širine 2 m.

i) **Skladište eksploziva.** Namjenski pripremljena površina za dnevno skladištenje eksploziva, udaljena minimalno 50 m od ostalih površina.

j) **Površina za testiranje metal detektora.** Obilježena minimalna površina 1x1 m bez metala unutar sigurnih površina za deminere.

k) **Jama za metal.** Postavlja se na očišćenju /sigurnoj površini, minimalne veličine 1x1m i dubine 30 cm u koju se skuplja sav metal nađen u radnim stazama.

l) **Površina za uništavanje.** Mjesto gdje je pronađena mina/NUS ili druga namjenska površina za uništavanje.

m) **Stražarne tačke.** Postavljaju se na prilazima opasnom području u toku procesa deminiranja.

7. **Određene reference radilišta:**

a) **Nulta tačka.** Jasna uočljiva fiksna oznaka na nultoj liniji od koje počinju sva mjerenja o napredovanju deminiranja.

b) **Nulta linija.** Fiksna linija kroz nultu tačku koja dijeli miniranu od sigurne površine.

c) **Sigurna staza.** Sigurna ili očišćena površina minimalne širine 2 m od koje počinje čišćenje mina/NUS-a.

d) **Startna linija.** Linija koja se na početku poklapa sa nultom linijom.

e) **Startna tačka.** Mjesto na startnoj liniji gdje svaki deminer počinje rad u radnoj stazi.

f) **Međulinija.** Linija ispred startne linije gdje završavaju radne staze, a nove radne staze počinju.

g) **Radna staza.** Staza u kojoj radi deminer.

h) **Orjentirna tačka (orjentir).** Predstavlja stalni fiksni objekat van minskog polja koji postoji na karti i od koga se vrše mjerenja do nulte tačke.

NAPOMENA: Tipičan primjer postavke radilišta prikazan je u prilogu A i B.

MANUELNE OPERACIJE – PROCEDURE ČIŠĆENJA

8. **Osnovna procedura za manuelno deminiranje.** Procedure rada u radnoj stazi zavisiće od vegetacije, sastava tla, zagađenosti metalom, vrsta mina, i drugog. Dolje je naveden preporučeni redoslijed osnovnih procedura za manuelno čišćenje minirane površine:

a) **Tražiti žice poteznih mina koristeći istraživač poteznih žica (antenu).** Ovu proceduru raditi kada dozvoljava vegetacija, tako što deminer iz sagnute ili klečeće pozicije pokreće antenu duž zemlje ispred bazne letve i diže je polako uvis iznad vegetacije. Ovo radi tri puta, lijevo desno i na sredini staze. Kao istraživač poteznih žica koristiti ravnu čeličnu žicu prečnika 3-4mm, radne dužine od 0,6-0,8m. Prednji dio istraživača treba biti blago povijen prema gore a na zadnjem dijelu treba biti omča-rukohvat.

b) **Provjeriti vizuelno i ručno površinu ispred bazne letve,** da nema žica od poteznih mina, površinskih mina/NUS-a, upaljača nagaznih mina koje vire iz zemlje ili nekih drugih sumnjivih predmeta. Ovu proceduru provoditi do 50 cm naprijed, bez obzira da li su prethodno antenom tražene potezne žice.

c) **Ukloniti vegetaciju**, po potrebi, uz korištenje alata za horizontalnu sječu manjih dimenzija. Vegetaciju ukloniti do 5 cm ili niže u širini bazne letve i naprijed do 50 cm. Posječena vegetacija ostavlja se na očišćenu površinu ili iza deminera. Dnevno posječena vegetacija i smeće se prikuplja u gomile radi kontrole čišćene površine, daljnjeg uklanjanja ili spaljivanja.

d) **Izvršiti provjeru površine sa metal detektorom**. Ispred bazne letve prelazi se minimalno dva puta brzinom do 0,1 m/s, obuhvatajući 10 cm prevjesa radne staze i napredujući za polovinu glave detektora. Test detektora se obavlja na početku rada, poslije svakog gašenja, a kontrola osjetljivosti svakih 10 minuta rada.

Ako nema signala na metal detektoru, nastaviti dalji rad ponavljajući proces od a).

e) **Ispitivanje indikacije metal detektora pipalicom**. Ukoliko detektor indicira, označiti mjesto i početi sa propipavanjem indikacije minimalno 10cm ispred tačke signala i u širinu 20-30cm (ovisno o jačini signala). Pipalica se ubada u zemlju ravnomjerno pod uglom od 30^0 , u razmacima od 2,5cm i u dubinu do 10cm od nivoa tla.

Ovakav rad pipalicom primjenjuje se i u slučaju kada je zemljište zagađeno metalom ili mineralima, te nije moguće koristiti metal detektor. Tada se propipavanje vrši cijelom dužinom bazne letve, uključujući i prevjes (obostrano kod prve radne staze a kod ostalih u stranu napredovanja).

f) **Otkopavanje lociranog predmeta**. Nakon što je pipalicom utvrđena lokacija i veličina mine ili drugog predmeta, lopaticom vršimo otkopavanje. Počinjemo minimalno 10 cm od lociranog mjesta, bez vertikalnog pritiska na dolje, do minimalno 10 cm dubine. Ako locirani predmet na dubini do 10cm nije mina/NUS, a detektor i dalje daje signal, otkopavanje vršimo do minimalno 20cm. Za dublje zakopane objekte, ovisno o namjeni zemljišta i zahtjeva u ugovoru, dubinu otkopavanja određuje supervizor.

Istraga signala metal detektora se može obavljati odmah, otkopavanjem lopaticom bez prethodne provjere pipalicom.

g) **Otkrivanje mine/NUS-a ili potezne žice**. Kada deminer otkrije minu/NUS ili poteznu žicu, obavještava supervizora, postavlja marker za mine 15cm ispred, zatvara radnu stazu i čišćenje počinje u novoj radnoj stazi.

h) Sav nađeni metal u radnoj stazi deminer ostavlja u jamu za metal. Veće količine nađenog površinskog metala na zadatku se mogu prikupljati i obilježiti na jedno ili više mjesta u prethodno čišćenoj površini zadatka.

9. Supervizor poslije otkrivanja mine/NUS-a ili potezne žice, direktno je odgovoran i rukovodi daljnjim postupkom, prema slijedećem:

a) Sve nađene mine i NUS moraju se načelno uništiti na licu mjesta. Uništavanje nađenih mina i NUS-a vrši se na kraju svakog radnog dana ili u ugovoreno vrijeme, osim ako se zaštitnim mjerama ne mogu otkloniti opasnosti za sigurnost ljudi i imovine.

b) Ukoliko se mina ili NUS ne uništava na licu mjesta, prije poduzimanja bilo kakvih akcija za uklanjanje vrši se povlačenje sa sigurne udaljenosti. Konopac za povlačenje mora biti odmotan prije vezanja za minu, a mjesto povlačenja udaljeno minimalno 50m od mine. Svo osoblje koje ne učestvuje u povlačenju mora biti sklonjeno na sigurnu udaljenost. Mina/NUS mora biti povučena minimalno za njenu veličinu. Poslije povlačenja minimalno vrijeme čekanja radi prilaska mini/NUS-u je jedna minuta. Prvobitno mjesto mine/NUS-a mora se provjeriti metal detektorom radi utvrđivanja drugih mina/NUS-a ili uređaja protiv podizanja.

c) Poslije povlačenja, a radi premještanja na drugo mjesto za uništavanje, vrši se osiguranje mine, a po potrebi i razoružanje. Mine se ne mogu skladištiti ili transportirati tokom noći radi uništavanja na drugom namjenskom mjestu, već se cio postupak mora obaviti u toku dana.

d) Po pronalasku potezne žice vrši se deminiranje da se otkriju oba kraja potezne žice. Svo čišćenje mina bit će obustavljeno u području koje zahvata minimalna sigurnosna udaljenost za rasprskavajuće mine, dok se krajevi žice ne pregledaju i mina bezbjedno ukloni. Radi otkrivanja krajeva potezne žice mogu se koristiti dvije procedure:

(1) Paralelno s poteznom žicom čisti se staza širine 1 metar, ne bliže od 0,5 metra do žice, kako bi locirali oba kraja potezne žice. Potezna žica se ne smije ni u kom slučaju povlačiti.

(2) Zatvara se radna staza u kojoj je pronađena potezna žica, obilježava se minskim znakom, a nova staza se otvara do zatvorene staze. Ova procedura se nastavlja dok se ne otkriju oba kraja potezne žice.

10. **Spaljivanje neočišćenih površina.** Neočišćene površine mogu se prije minskog čišćenja spaliti. Odluku o spaljivanju donosi supervizor u suradnji sa lokalnim vlastima. Od spaljivanja treba proći minimalno pet dana kako bi se moglo početi sa minskim čišćenjem.

11. Organizacija rada deminera na radilištu

a) **Odjeljenje** (tim, sekcija) je najniža organizacijska cjelina sposobna da samostalno obavlja manuelne deminerske operacije. U njen sastav radi podrške može biti pridodat stroj ili dvije do četiri prege. U okviru odjeljenja može biti angažirano maksimalno osam deminera organiziranih u sastavu dvojaca, pojedinačno ili kombinirano. Odjeljenjem rukovodi komandir odjeljenja (tima, sekcije). Ukoliko su na radilištu angažirana tri ili više odjeljenja, tada radilištem rukovodi voditelj radilišta (vođa voda, grupni lider).

b) **Dvojac** je tim za čišćenje od dva deminera u radnoj stazi. Rad dvojca može biti organiziran na dva načina:

(1) Jedan deminer radi u radnoj stazi, a drugi ga podržava i prati njegov rad na minimalnoj udaljenosti od 25m, i u minimalno propisanoj zaštitnoj opremi. Nakon maksimalno 30 minuta rada vrši se smjena deminera.

(2) Jedan deminer radi u radnoj stazi, a drugi se odmara na sigurnoj udaljenosti od minimalno 100m u području za odmor. U ovom slučaju praćenje i podršku deminera u radnoj stazi vrši vođa odjeljenja (tima) ili njegov zamjenik.

c) **Jedan deminer** radi u radnoj stazi, a njegov rad prati i podržava vođa tima ili njegov zamjenik. Nakon maksimalno 30 minuta rada mora imati kraći odmor (do 10 minuta).

d) Deminer u radnoj stazi mora biti praćen i podržavan od osobe kojoj je to isključiv zadatak u toku deminiranja: deminera iz sastava dvojca, vođe tima ili njegovog zamjenika. Vođa tima (ili njegov zamjenik) mogu ovisno od uvjeta na radilištu (preglednosti terena, stanja vegetacije, bitno umanjene minske opasnosti mehaničkom pripremom sa uznemiravanjem tla i dr.) pratiti i podržavati sve deminere odjeljenja angažirane na radu u pojedinačnim radnim stazama.

e) **Radna staza** u kojoj radi deminer manuelnim metodama može biti maksimalne dužine 25 metara. Kako napreduje deminiranje u prvoj radnoj stazi, tako se postavljaju kočiči s crvenim vrhom (na max. razmaku 2m), povlače i omotavaju minske trake oko kočića u visini tla sa obje strane staze. Kod otvaranja druge i narednih radnih staza, ako se čišćenje nastavlja u desnu stranu, postavljaju se samo kočiči i povlači traka na desnoj strani staze. Po završetku čišćenja druge i narednih staza, skidaju se kočiči i traka na lijevoj strani radne staze i tako se dobiva očišćena površina. Na kraju staze, umjesto bazne letve, postavlja se minska traka.

12. **Uklanjanje dublje zakopanih ES** u odnosu na standardni zahtjev otkopavanja (tačka 8.f) vršiti prema slijedećim zahtjevima:

- a) Dubina deminiranja i uklanjanja ES se računa od **nulte površine tla** u momentu deminiranja i istu mora uvijek postići izvođač deminiranja.
- b) Nulti nivo površine tla u momentu deminiranja može biti različit u odnosu na nulti nivo miniranja usljed naplava, odrona, klizišta, zatrpavanja rovova ili dijela površina i slično. ES mogu biti namjenski postavljena na veću dubinu, pa nisu obuhvaćena zahtjevom za dubinu otkopavanja prema Standardu, jer alati, oprema i procedure za humanitarno deminiranje nisu tome podešeni.
- c) Uklanjanje ES koja nisu obuhvaćena standardnom dubinom od nulte površine tla u momentu deminiranja, procjenjuje i zahtjeva BHMACH u crvenom folderu, na osnovu namjene zemljišta i potrebe za potpunim uklanjanjem ES.
- d) Ugovarač deminiranja treba prihvatiti uklanjanje ES koja su na većoj dubini ukoliko to zahtjeva BHMACH na osnovu namjene zemljišta i saznanja sa generalnog izviđanja ili na osnovu saznanja i dopunskog zahtjeva u procesu deminiranja.
- e) Uklanjanje ES na većoj dubini treba vršiti po posebnoj i sigurnoj proceduri za svaki pojedinačni slučaj, što će ovisiti o vrsti ES i namjeni postavljanja, načinu aktiviranja, dubini na kojoj se nalazi i drugo.

NAPOMENA: Nultom površinom u momentu deminiranja ne smatra se smeće, građevinski šut i drugi otpad dospio na površinu nakon miniranja.

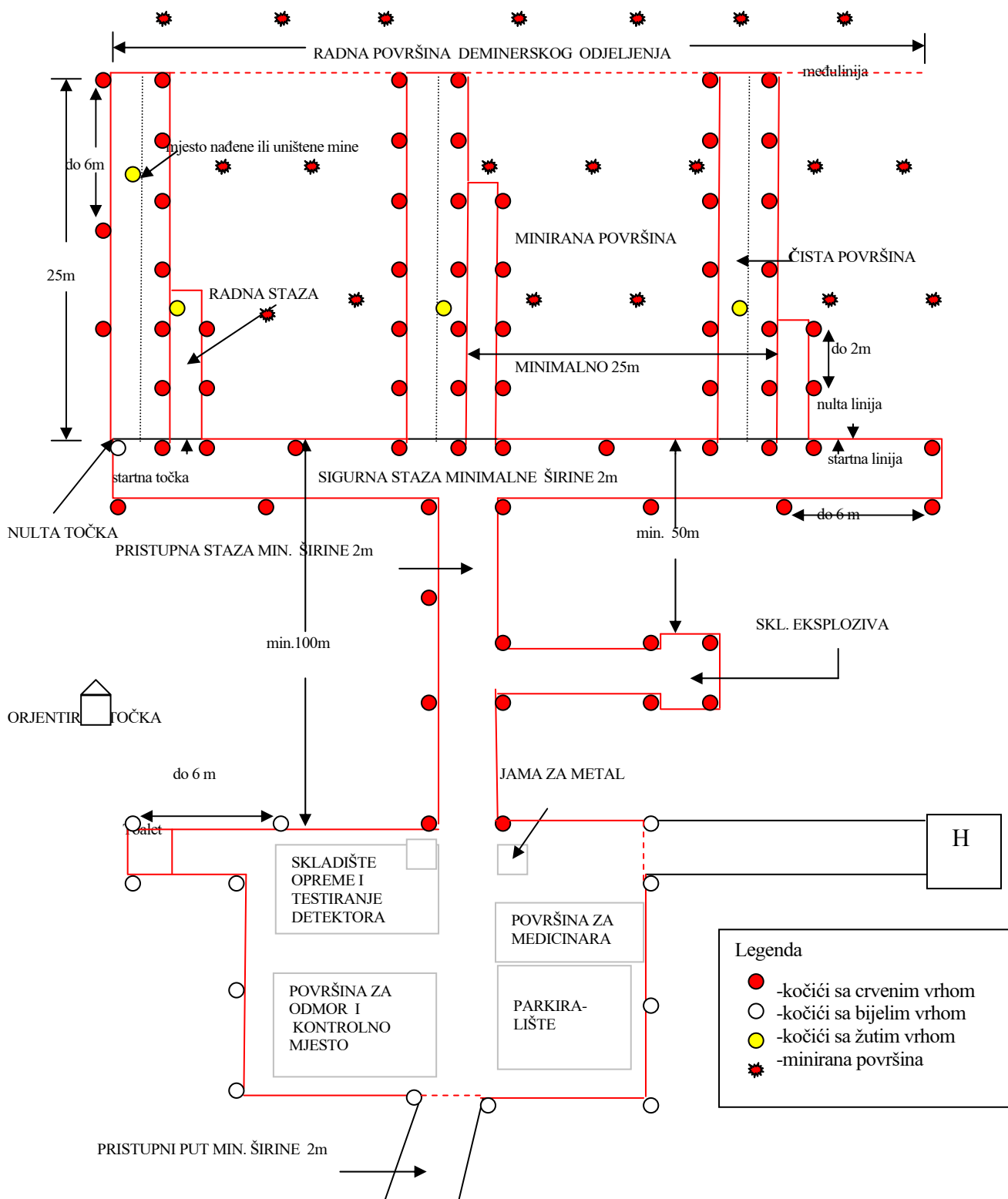
PRILOZI:

Prilog A: Organizacija radilišta – Tipičan primjer postavke (planski pregled)

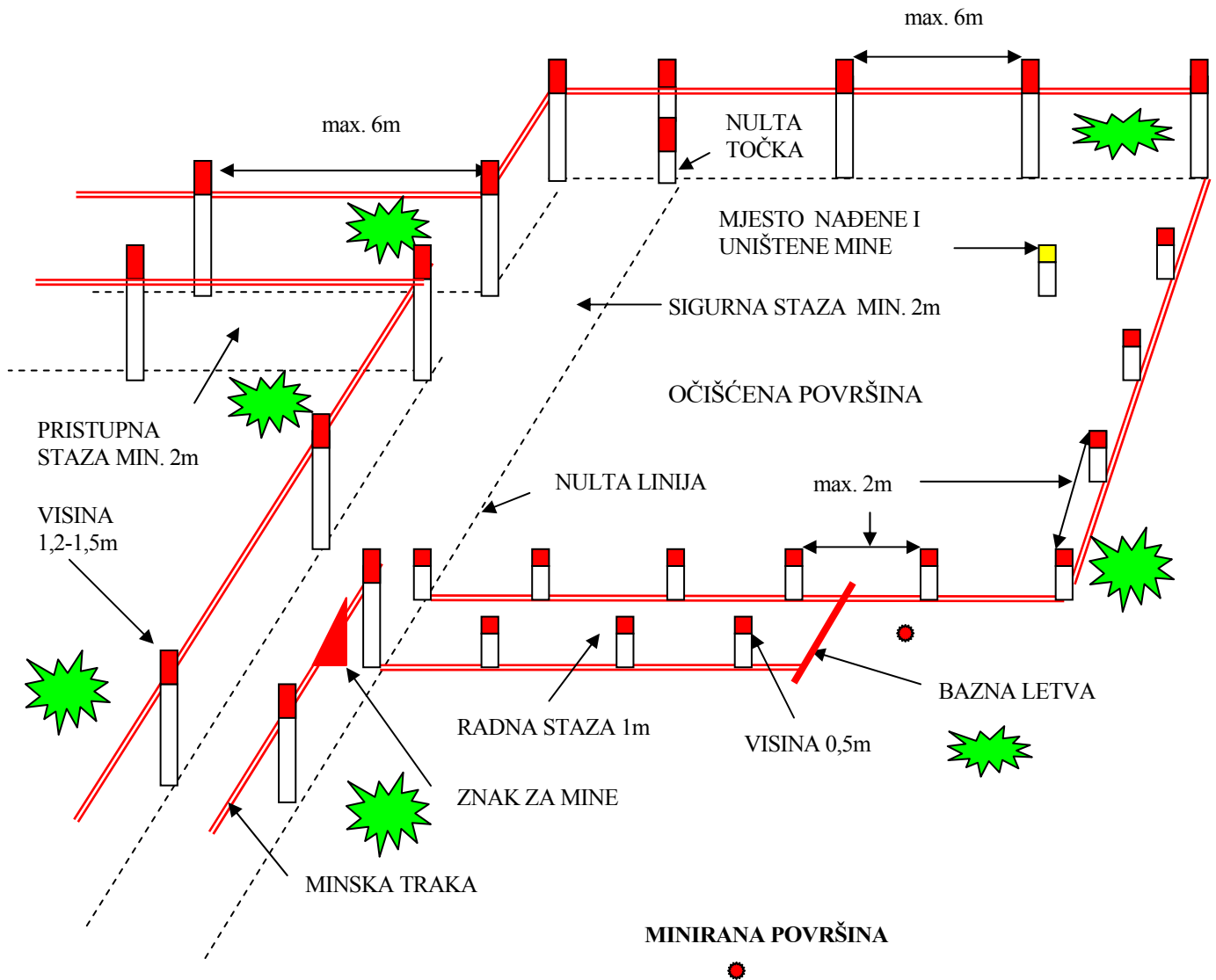
Prilog B: Organizacija radilišta - Tipičan primjer radnog dijela (kosi pregled)

ORGANIZACIJA RADILIŠTA-TIPIČAN PRIMJER POSTAVKE (PLANSKI PREGLED)

ORGANIZACIJA RADILIŠTA – TIPIČAN PRIMJER RADNOG DIJELA (KOSI PREGLED)

Poglavlje IV

UNIŠTAVANJE MINA I NUS-A

UVOD

1. Sve mine i NUS trebaju se uništiti na licu mjesta, ukoliko okolnosti na radilištu to omogućavaju. Uništavanja na licu mjesta vrše se na kraju svakog radnog dana, ili u ugovoreno vrijeme tokom dana. Ovakvim se postupkom ne ometaju aktivnosti deminiranja, a uspostavlja se rutina koja lokalnom stanovništvu daje potrebno povjerenje.

CILJ

2. Cilj je detaljno definiranje minimalnih zahtjeva BHMAC-a za provođenje procedura uništavanja mina i NUS-a na siguran i efikasan način, kao i pridržavanje propisa vezanih za transport i skladištenje eksplozivnih materija.

RASPON

3. Uništavanje mina i NUS-a vrši vođa odjeljenja na licu mjesta, osim ako okolnosti ne zahtjevaju izmještanje na drugo namjensko mjesto za uništavanje, na kraju svakog dana ili u dogovoreno vrijeme. Izmještanje i uništavanje mina i NUS-a na namjensko mjesto za uništavanje vrši se u toku radnog dana tj. deminerska organizacija ne skladišti mine i NUS. Vođa odjeljenja mora imati ovlaštene kvalifikacije za uništavanje. Po odbrenju BHMAC-a mine i NUS bez upaljača mogu koristiti radi obuke POEK-a samo deminerske organizacije koje iste posjeduju ili centri za obuku POEK-a.

4. Eksplozivi u BiH predstavljaju kontrolirani materijal te se mogu nabavljati, transportirati i upotrebljavati samo uz pismeno odobrenje nadležnih organa. Skladištenje i transport eksploziva regulirano je propisima BiH. BHMAC, kao i ovlašteni policijski organi, imaju ovlaštenja za inspekciju skladištenja i transporta eksploziva kod deminerskih organizacija.

KOORDINACIJA

5. Svi zadaci uništavanja trebaju biti koordinirani iz operativnog centra organizacije koja vrši deminiranje. Lokalne vojne ustanove, policijske stanice, nadležni organi i okolno stanovništvo trebaju biti obaviješteni o uništavanju. Supervizor radilišta je odgovoran za koordinaciju i kontrolu svih aktivnosti vezanih za uništavanje na licu mjesta. Uništavanje se provodi slijedećim redoslijedom:

- a) **Identificirati metu.** Otkopati samo minimum zemlje da se identificira vrsta eksplozivnog sredstva (mete) i napraviti mjesto za postavljanje punjenja za uništavanje.
- b) **Pripremiti punjenje za uništavanje.** Ovisno o vrsti eksplozivnog sredstva (mina, NUS) odrediti vrstu i veličinu punjenja za uništavanje. Veličinu punjenja za uništavanje mogu odrediti i vrsta, starost i porijeklo korištenog eksploziva.
- c) **Procijeniti i po potrebi usmjeriti rasprskavanje.** Za kontrolu rasprskavanja mine/NUS-a upotrijebiti vreće sa pjeskom.
- d) **Uspostaviti stražarsko osiguranje na prilazima opasnom području uništavanja i upozoriti okolno stanovništvo.** Definirati način upozoravanja i vrijeme čekanja stražara.
- e) **Postaviti punjenje** za uništavanje što bliže mini/NUS-u, bez promjena, tako da se smjer detonacije (rasprskavanja) usmjeri u zemlju ili u željenom smjeru.

- f) **Upozoriti stražu i osigurati** da osoblje na radilištu bude na sigurnoj udaljenosti i po mogućnosti u zaklonu prije početka uništavanja.
- g) **Aktivirati punjenja za uništavanje**, ako su poduzete neophodne mjere i utvrđena potrebna sigurnost.
- h) **Ostati u zaklonu nakon detonacije, dok produkti eksplozije ne prestanu padati.**
- i) **Provjeriti mjesto uništavanja**
- j) **Povući stražarsko osiguranje**

NAPOMENA:

- (1) Eksploziv za formiranje punjenja za uništavanje mora biti pod stalnim nadzorom i kontrolom zadužene osobe. O postojećem stanju treba postojati ažurna evidencija.
- (2) Samo minimalan broj osoba, koje odredi supervizor, uključuje se u proces uništavanja.
- (3) Nakon izvršenog uništavanja sam supervizor (ili određuje jednu osobu) provjerava jesu li sve mete i punjenja pravilno detonirala i saopćava da je postupak završen.
- (4) Detaljan opis aktivnosti uništavanja potrebno je opisati u SOP-u deminerske organizacije.

SREDSTVA ZA FORMIRANJE PUNJENJA ZA UNIŠTAVANJE

- 6. Za formiranje punjenja za uništavanje koriste se slijedeća sredstva :
  - a) Eksploziv. Za uništavanje mina i NUS-a koriste se brizantni eksplozivi koji imaju veliku razornu moć
  - b) Detonator. Sadrži inicijalni eksploziv koji je veoma osjetljiv na blagi udar ili plamen. Sa detonatorima se mora rukovati vrlo pažljivo i moraju se skladištiti i transportirati odvojeno od eksploziva.
  - c) Sporogoreći štapin (SŠ) sadrži presovani crni barut, koji je vrlo higroskopian, pa ga treba čuvati od vlage. U cilju sigurnog rada pri upotrebi SŠ, prvih 30 cm sa kalema odsjeći i odbaciti, slijedećih 30 cm testirati na vrijeme izgaranja do drugog kraja (što ovisi o tipu i zemlji porijekla). Nakon toga, za korištenje sjeći dužinu od 1m ili veću, da bi omogućili osobi koja vrši paljenje siguran povratak hodom do zaklona, odnosno sigurne površine. Posljednjih 30 cm sa kalema odbaciti.
  - d) Detonirajući štapin sadrži flegmatizirani pentrit. Koristi se za paljenje jednog ili više punjenja za uništavanje
  - e) Mašina za paljenje električnih detonatora proizvodi impuls napona i struje dovoljan za njihovo aktiviranje.
  - f) Električni kabal je dvostuki kabal otpornosti od 8-10 ohm, minimalne dužine 150 m. Prije upotrebe uvijek se testira na provodljivost.
  - g) Minerska kliješta koristiti za spajanje sporogorećeg štapina i detonatorske kapisle.

NAČIN INICIRANJA I UNIŠTAVANJA

- 7. Za uništavanje mine NUS-a (mete) koristiti dva načina iniciranja:
  - a) Električno iniciranje je primarno zbog precizne kontrole linije za paljenje. Ovaj način iniciranja ne koristiti kada postoje jaki izvori elektromagnetnih valova u blizini mjesta uništavanja, koji mogu inducirati struju paljenja električnih detonatora. U slučaju zatajenja iniciranja, potrebno je sačekati minimalno 10 minuta prije prilaska i postavljanja novog punjenja.

b) Neelektrično iniciranje ne može biti precizno kontrolirano . U slučaju zatajenja iniciranja potrebno je sačekati minimalno 30 minuta prije prilaska i postavljanja novog punjenja za uništavanje

NAPOMENA: Kod zatajenja punjenja za uništavanje, novo punjenje postaviti pored zatajenog. Zatajeno punjenje se ne smije pomjerati.

8. Transport. Organizacije i pojedinci koji transportiraju eksplozive trebaju poduzimati mjere opreza propisane važećim propisima u BiH. Mjere opreza se odnose na pripreme eksploziva za transport (rukovanje, utovar i istovar), metode transporta eksploziva i skladištenje eksploziva. Odredbe transporta date su u Prilogu A.

9. Skladištenje. Operacije humanitarnog čišćenja mina i uklanjanje NUS-a zahtijevaju i skladištenje eksploziva. Eksplozivi se moraju skladištiti ispravno, sigurno i pod stalnim nadzorom. Odrebe skladištenja date su u Prilogu B.

10. NOTAM. Obavještanje pilota (NOTAM) zahtijevaju ovlaštene osobe za zračni prostor u nadležnoj instituciji BiH i SFOR-a. Obavještanja su neophodna kako bi se informirali piloti da se na određenoj površini koristi eksploziv, te da istu ne nadlijeću u vrijeme uništavanja.

a) NOTAM je neophodan jedino kad ukupna količina eksploziva (u sredstvu koje se uništava i eksplozivnom punjenju za uništavanje) prelazi 13,6 kg

b) NOTAM nije potreban ako se uništavanje vrši na prijavljenoj površini za uništavanje.

c) NOTAM se šalje najmanje jedan dan prije uništavanja, a u hitnoj situaciji (uništavanje se vrši na opasnoj lokaciji i dr.) telefonom ili faksom, u sektor za operacije BHMAC-a.

d) Rutinski NOTAM se podnosi do petka, tekućeg tjedna, u sektor za operacije BHMAC-a, za slijedeći tjedan.

e) Organizacije koje provode uništavanje imaju obvezu i odgovornost informiranja i koordiniranja svojih aktivnosti sa SFOR-ovim jedinicama na lokalnom nivou.

f) Ako se uništavanja izvode u krugu od 10 km od aerodroma, organizacija koja izvodi uništavanje mora obavijestiti kontrolni toranj u cilju uspostavljanja lokalne koordinacije.

Primjer NOTAM-a dat je u Prilogu C.

PRILOZI:

Prilog A: Transport eksploziva

Prilog B: Skladištenje eksploziva

Prilog C: Obavještanje zračnim snagama (NOTAM)

TRANSPORT EKSPLOZIVA

1. **Općenito.** Organizacije i pojedinci koji pripremaju eksplozive za transport odgovorni su za utovar, istovar i sve aspekte transporta između lokacija na koje će se eksploziv skladištiti. Osobe koje direktno rukuju eksplozivima imaju obvezu pridržavanja svih neophodnih mjera predostrožnosti i trebaju koristiti sve zaštitne mjere koje su propisane regulativama i propisima važećim u Bosni i Hercegovini.
2. **Kvalifikacije / Certifikacije.** Vozači i ostalo osoblje koje učestvuje u transportu eksploziva treba biti kvalificirano za rukovanje eksplozivima. Dolje navedeni kriteriji primjenjuju se na sve osobe koje su uključene u transport ili direktno rukovanje eksplozivima.
  - a) Da su navršili 21 godinu.
  - b) Da su zdravstveno sposobni i znaju rukovati eksplozivima.
  - c) Da nisu pod istragom i da se protiv njih ne vodi postupak.
  - d) Da su završili kurs za rukovanje, skladištenje i transport eksploziva.
  - e) Da imaju priznatu dozvolu za rukovanje eksplozivima.
3. Osobe koje nemaju kvalifikaciju za rukovanje eksplozivom mogu prenositi, utovarati i istovarati opasne materijale pod supervizijom kvalificirane osobe, pod uvjetom da su usmeno upoznati sa sigurnosnim mjerama prije nego što počnu rukovati eksplozivima.
4. Ove smjernice se odnose na transport i skladištenje eksploziva Klase 1a i Klase 1c. Opasni materijali koji spadaju u ove dvije klase su čvrste i tečne kemikalije, koje pod određenim uvjetima, vanjskim utjecajima (kao što su udar ili trenje) ili tehničkim razlaganjem, oslobađaju energiju u obliku topline ili isparavanja.
5. Vozila koja se koriste za transport eksploziva ne koriste se za skladištenje eksploziva u toku noći. Vozila natovarena eksplozivom ne smiju se ostavljati bez kontrole ili osiguranja.

PRIPREME EKSPLOZIVA ZA TRANSPORT

6. Pakiranje eksploziva treba biti u skladu sa regulativama i stručnim normama koje se primjenjuju u Bosni i Hercegovini.
7. Eksplozivi se neće transportirati ukoliko nisu sigurno upakirani u odgovarajuće kutije. Kutije ili pojedinačna pakiranja trebaju na sebi imati specifične identifikacijske oznake.
8. Svaka kutija u koju se pakira eksploziv treba sadržavati pisano uputstvo o načinu skladištenja, rukovanja i otvaranje sadržaja.
9. Kutije trebaju biti zatvorene i vodootporne kako bi se izbjeglo prosipanje ili bilo kakav gubitak sadržaja za vrijeme transporta. Ukoliko vozilo za transport nije zatvoreno ili nema ceradu, kutije se trebaju prekriti vodootpornim materijalom.
10. Organizacije koje prevoze eksplozive trebaju vozaču svakog vozila izdati dokument, u kojem su instrukcije o sigurnosnim mjerama i dolje navedene informacije:
  - a) Vrsta eksploziva koji se prevozi.
  - b) Količina eksploziva.
  - c) Potvrda pošiljatelja o ispunjavanju svih potrebnih uvjeta za transport.
  - d) Potpis i pečat pošiljatelja.
11. Organizacija ili osoba koja je zadužena za transport eksploziva treba potpisati transportni račun ili priznanicu, čime potvrđuje da je primila eksploziv.

12. Detonatori i ostala sredstva za iniciranje eksploziva ne smiju se transportirati u istom vozilu sa eksplozivima, izuzev za dnevnu upotrebu.
13. Za dnevnu upotrebu, i to samo ukoliko nema druge mogućnosti, u istom vozilu se može prevoziti do 50kg eksploziva i do 100 detonatora. Detonatori moraju biti sigurno upakirani u zasebne kutije, odvojeno od eksploziva. Kutije koje sadrže detonatore smještaju se u posebnom dijelu vozila, odvojeno od kutija koje sadrže eksplozive. **DETONATORI SE NI POD KOJIM UVJETIMA NE SMIJU PREVOZITI U ISTOJ KUTIJI SA EKSPLOZIVIMA.**
14. Sredstva za paljenje u manjim količinama od originalnog pakiranja trebaju se prenositi u drvenim kutijama, odgovarajućim metalnim kutijama ili vrećama od čvrstog materijala. Sredstva za paljenje pakirana u kutije ili vreće postavljaju se tako da se izbjegne njihovo pokretanje čak i kad se potrese kutija ili vreća u koju su stavljeni.
15. Ukoliko su eksplozivi pakirani u manjim količinama od onih koje sadrži uobičajeno pakiranje, trebaju se transportirati u zatvorenim kožnim vrećama, vrećama od drugog materijala otpornog na statički elektricitet, ili u sigurnim zatvorenim kutijama.
16. Utovar i istovar eksploziva smije se obavljati samo na lokacijama koje su za tu svrhu namijenjene, izvan naseljenih područja i na potrebnoj udaljenosti od radio uređaja.
17. Lokacije na kojima se vrši utovar i istovar eksploziva trebaju biti jasno obilježene odgovarajućim znacima, kao što je i propisano za vozila koja prevoze eksploziv. Takve površine moraju biti fizički ograđene, kako bi se spriječio neovlašten pristup u toku utovara ili istovara.
18. Lokacije na kojima se obavlja utovar i istovar eksploziva trebaju biti opremljene sa dovoljnim brojem aparata za gašenje požara.
19. Na lokacijama gdje se eksplozivi skladište, utovaraju, istovaraju ili koriste, zabranjeno je slijedeće:
- Šibice, upaljači za cigarete, materijali ili sredstva koja mogu prouzročiti požar.
  - Otvoreni plamen ili rad sa takvim plamenom, npr. varenje.
  - Pušenje.
  - Rad s alatima koji mogu prouzrokovati varnicu.
  - Držanje upaljenih motora u vozilima.
20. Osobama koje ne učestvuju u utovaru i istovaru zabranjeno je ulaziti u to područje.
21. Istovar i utovar eksploziva vrši se u toku dana. Ukoliko se mora vršiti noću, utovarna ili istovarna površina treba biti osvijetljena u skladu s pravilima o instalacijama za mjesta gdje se rukuje eksplozivnim sredstvima.

VOZILA ZA TRANSPORT EKSPLOZIVA

22. Vozila za transport eksploziva trebaju ispunjavati sve uvjete propisane u Bosni i Hercegovini, a u vezi transporta eksploziva putevima.
23. Osobe zadužene za transport eksploziva će prije pokretanja vozila koja prevoze eksploziv provjeriti slijedeće:
- Dokumentaciju za transport.
  - Relaciju prevoženja.
  - Opremljenost vozila odgovarajućom opremom.
  - Propisno označavanje vozila.
24. Vozač i suvozač trebaju biti upoznati sa vrstom eksploziva koji se transportira.
25. Vozila trebaju biti ispravna, opremljena i obilježena u skladu sa regulativama i propisima koji se primjenjuju na teritoriji Bosne i Hercegovine pri transportu eksploziva putevima.

26. Radi određivanja vrste vozila koje će se koristiti, treba uzeti u obzir vrste i količine eksploziva i uvjete na putu.

27. Znakovi upozoravanja na pojedinačnim pakiranjima trebaju biti zalijepljeni s vanjskih strana vozila koja prevoze eksplozive. Ovi znakovi trebaju biti postavljeni na vidne površine vozila, s obje strane i na stražnjoj strani vozila.

28. Kao dodatak opremi koja je obavezna u skladu sa regulativama i propisima Bosne i Hercegovine, vozila također trebaju imati dolje navedenu dodatnu opremu:

- a) Najmanje dva odgovarajuća protupožarna aparata, jedan za motor vozila, a drugi za teret. Aparati trebaju biti napunjeni odgovarajućom sadržinom koja može efikasno ugasiti vatru prouzročenu eksplozivom.
- b) Dvije ručne svjetiljke s trajnim ili treptavim svjetlom narandaste boje vidljive sa udaljenosti od 150 metara.
- c) Kada stoji na cesti zbog kvara, vozilo treba biti obilježeno sa dva upozoravajuća trokuta.
- d) Dvije zastavice koje obilježavaju transport eksploziva.
- e) U vozilu se trebaju nalaziti lopata i sjekira.

29. Zabranjeno je šlepanje vozila natovarenih eksplozivom. U izuzetnim slučajevima, vozilo se može šlepati do najbliže pogodne lokacije na kojoj će se popraviti ili će se teret prebaciti u drugo vozilo. Vozilo koje se šlepa treba biti povezano čvrstom sajlom, a brzina pri šlepanju ne smije prelaziti 40 km/h.

30. Kutije, palete i ostali materijal u kojima je eksploziv pakiran za transport trebaju se ravnomjerno rasporediti po cijelom tovarnom dijelu vozila i mogu se tovariti do visine stranica vozila. Svako pojedinačno pakiranje ili kutija eksploziva treba se utovariti i učvrstiti kako bi se spriječilo prosipanje ili prevrtanje sadržaja kutija.

31. Vozila koja prevoze eksploziv smiju imati samo jednu prikolicu ili polu-prikolicu, od kojih svaka treba imati kočnicu direktno vezanu s glavnom kočnicom. U slučaju da se prikolica otkaci od glavnog vozila, ovaj sistem kočenja će automatski zaustaviti prikolicu.

32. Razdaljina između vozila koja prevoze eksplozive treba biti najmanje 200 metara.

33. Na vozila se mogu ugraditi dva narandasta svjetla naprijed i dva otraga. Svjetla trebaju biti ispravna.

34. Vozila za transport eksploziva trebaju imati upozoravajuće naljepnice naprijed, otraga i sa strana vozila. Uobičajena upozoravajuća ploča s određenim brojem opasnog materijala postavlja se sa obje strane vozila, a naprijed i natrag ploče s šifrom transporta.

PROCEDURE U SLUČAJU PROMETNE NESREĆE

35. U slučaju da se desi bilo kakva nesreća čije posljedice posada vozila ne može riješiti, ali im iste ne dozvoljavaju nastavak transporta, posada mora odmah izvijestiti svoje nadređene u organizaciji.

36. U slučaju nesreće, dužnosti vozača i suvozača su sljedeće:

- a) Poduzeti neophodne mjere u cilju sprječavanja opasnosti po druga vozila u prometu.
- b) Postaviti dva upozoravajuća trokuta iza vozila, koja će ukazivati da se vozilo na cesti ne kreće. Ovo se odnosi i na dnevne i na noćne uvjete.
- c) Ukoliko je dan, vozač može poslati suvozača na udaljenost od 100 metara od vozila kako bi zastavicama upozorio ostale učesnike u prometu. U toku noći koriste se svjetla za upozoravanje vozila koja su u istoj traci u kojoj se nalazi zaustavljeno vozilo, kako bi se promet usporio, zaustavio ili na siguran način osiguralo preticanje vozila koje je na cesti.

d) Znakovi i svjetiljke s trajnim ili treptavnim svjetlima postavljaju se najmanje 50 metara iza vozila tako da ih vozači koji dolaze iz istog smjera mogu vidjeti s udaljenosti od najmanje 150 metara.

37. Nakon odgovarajućeg obilježavanja vozila, a prije nego što stignu ovlaštene osobe koje će sprovesti istragu, posada treba poduzeti dolje navedeno:

- a) Ukloniti iz vozila svu dokumentaciju koja se tiče transporta eksploziva.
- b) Ugasiti bilo kakvu vatru u/ili na vozilu.
- c) Spriječiti rasipanje eksploziva.
- d) Spriječiti pristup prolaznika i upozoriti ih na opasnost.
- e) Informirati najbližu policijsku stanicu i predložiti neophodne mjere koje policija može poduzeti.
- f) Kad ovlašteni za istragu stignu, obavijestiti ih o sadržaju i vrsti eksplozivnog materijala i mogućoj opasnosti za ljude, materijalna dobra i okolinu.

38. Ukoliko postoji opasnost od eksplozije ili požara, ovlašteni djelatnici trebaju informirati najbližu jedinicu Civilne zaštite, djelatnike unutarnjih poslova i ostale organizacije, te potpuno zaustaviti promet dok se ne osiguraju normalni uvjeti.

DODATNE SIGURNOSNE MJERE

39. Nije dozvoljeno prevoziti putnike u vozilu u kojem se prevozi eksploziv. Posada vozila se sastoji samo od vozača i suvozača.

40. U vozilima u kojima se prevozi eksploziv ne smije se prenositi nikakav materijal koji može prouzročiti vatru. Ne smiju se vršiti nikakve popravke na vozilu koje bi varničanjem ili udarom mogle prouzročiti požar. Pušenje u vozilu nije dozvoljeno.

41. Od trenutka kad vozač primi eksploziv do trenutka izvršenja isporuke, ne smije ostavljati vozilo bez nadzora, osim u slučaju kad pored vozila ostane suvozač.

42. Vozač mora voziti oprezno, a brzina ne smije prelaziti 80% najviše dozvoljene brzine na određenoj cesti, koja je označena prometnim znacima pokraj ceste. U bilo kojem slučaju, brzina ne smije prelaziti 70 km/s.

43. Ukoliko dođe do krađe eksploziva, organizacije ili osobe koje vrše transport poduzimaju mjere kako bi isti pronašli, zatim obavještavaju osobu zaduženu za transport, te informiraju organe unutarnjih poslova.

44. Vozila koja prevoze eksploziv trebaju biti opremljena sredstvima koja će preusmjeravati statički elektricitet iz vozila u zemlju.

45. Eksplozivi se ne smiju stavljati u kabinu vozača ili u prostor namijenjen za prijevoz putnika.

46. Eksplozivi i sredstva za iniciranje mogu se prevoziti zajedno, ukoliko količina eksploziva ne prelazi 50 kg, uz 100 upaljača. Ovo je dozvoljivo u slučaju kad se upaljači nalaze u svojim originalnim kutijama, a eksploziv pakiran i skladišten zasebno u odnosu na upaljače, detonatore, kapisle ili bilo koja druga inicirajuća sredstva.

SKLADIŠTENJE EKSPLOZIVNIH MATERIJALA

1. Humanitarno deminiranje ili operacije UES-a podrazumijevaju tri načina skladištenja eksploziva. Bez obzira koji je način u pitanju, eksplozivi i prateća sredstva moraju se skladištiti pravilno i sigurno i moraju svo vrijeme biti pod nadzorom.
  - a) **Glavno skladište** je zasebna zgrada u kojoj se skladište eksplozivi u pakiranja koja su propisana za javni transport.
  - b) **Privremeno skladište** je skladišna zgrada koja ispunjava uvjete za držanje eksploziva, ili je to morski kontejner za skladištenje manjih količina eksploziva. Maksimalna količina eksploziva koja se može skladištiti u privremenom skladištu ne smije preći 500 kg.
  - c) **Dnevno skladište** (Skladište eksploziva na radilištu) je mjesto/površina na kojoj se drže količine eksploziva za dnevnu upotrebu, npr. u drvenim kutijama ili slično, što omogućuje sigurnost uskladištenog eksploziva.
2. Samo kvalificirane osobe starije od 21 godine mogu nabavljati ili skladištiti eksploziv. Osobe trebaju biti obučene i kvalificirane za utovar, istovar, skladištenje, te poznavanje karakteristika eksploziva kojim rukuju. Također, trebaju biti upoznati sa propisima za nabavljanje eksploziva.
3. Skladišta se trebaju održavati u skladu sa stručnim odredbama za skladištenje eksploziva i u suglasnosti sa odredbama koje dozvoljavaju upotrebu skladišta.
4. Unutrašnjost skladišta mora imati dnevne svjetlosti. Električne instalacije se trebaju postavljati u skladu sa stručnim odredbama koje reguliraju rukovanje opasnim materijalima, uključujući zaštitne mjere za život, zdravlje i okolinu u slučaju da dođe do eksplozije ili požara. Skladišta se ne bi trebala zagrijavati.
5. Skladišta trebaju imati ventilaciju postavljenu na takav način da se ne može zatvoriti, blokirati, propuštati vodu, te da se istovremeno kroz nju ne mogu propuštati zapaljivi materijali. Skladišta trebaju biti opremljena protupožarnim aparatima i trebaju imati gromobran.
6. Nijedna neovlaštena osoba ne smije imati pristup skladištu. Može postojati samo jedan set ključeva koje će dužiti supervizor zadužen za skladište i skladištenje.
7. Skladišta trebaju imati odvojene prostorije ili čvrste pregrade koje će odvajati skladišteni eksploziv od skladištenih detonatora ili kapisli.
8. Smiju se skladištiti samo eksplozivi u originalnim pakiranjima. Ukoliko su u drvenim ili metalnim kutijama, mogu se slagati jedna na drugu ili na police. Ukoliko su u kartonskoj ambalaži, ne slažu se jedna na druge. Sve kutije trebaju biti najmanje 10 cm iznad poda, npr. na drvenim paletama. Kad se kutije slažu jedna na drugu, visina im ne smije prelaziti 1,5 metara. Razmak između vrha složenih kutija i stropa ne smije biti manji od 60 cm. Kutije trebaju biti minimalno 10 cm udaljene od gornje police, a 50 cm od zidova prostorije. Kad se kutije s eksplozivom slažu jedna na drugu, donji red složenih kutija mora biti kao osnova piramide u odnosu na gornji, tj. širi.
9. Detonirajuće kapisle i električni detonatori smiju se slagati na drvene police samo ako su pakirani u kutije, maksimalno po dva reda na jednoj polici. Ukupna visina naslaganih kutija ne smije biti viša od 1,4 metra.
10. Zabranjeno je okivati ili raskivati kutije u skladištu gdje je smješten eksploziv. To treba raditi na odgovarajućoj udaljenosti od skladišta, alatima koji neće varničiti i neće prouzročiti opasnost od eksplozije ili vatre.
11. Alati se ne smiju držati u istoj prostoriji sa eksplozivima ili detonatorima.

12. Ukoliko postoji potreba za bilo kakvim prenosnim ili džepnim svjetiljkama, treba ih upaliti prije ulaska u skladište. Osoba koja nosi svjetiljku ne smije rukovati eksplozivom, detonatorima ili kapislama.

13. Organizacije koje koriste eksploziv vodit će evidenciju o nabavci, korištenju, uništenom eksplozivu i nedostajućem eksplozivu. U ovoj evidenciji treba stajati sljedeće:

- a) Ime i adresa organizacije od koje je nabavljen eksploziv.
- b) Datum nabavke, tip i količina nabavljenog eksploziva.
- c) Svrha upotrebe.
- d) Potpune informacije o vrsti i količini bilo kojeg nedostajućeg ili uništenog eksploziva, uključujući datume i detalje o tome kome je eksploziv predat, kad je uništen ili kad je izgubljen.

14. Organizacije koje koriste eksploziv trebaju vršiti superviziju nad količinama eksploziva koji koristi osoblje cijelo vrijeme vršenja operacija ili obuke. Eksplozivi se izdaju s priznanicama osobama koje će ih koristiti. Priznanica treba prikazivati datum izdavanja, vrstu, količinu i planirano vrijeme upotrebe eksploziva, kao i potpis primatelja. Po završenom uništavanju, osoba koja je isto sprovodila, dužna je istog dana podnijeti izvještaj organizaciji ili osobi koja je izdala eksploziv, s podacima kad je korišten, datum i vrijeme korištenja, vrstu, kvalitet i svrhu u koju je upotrijebljen. Vlasnik i korisnik odgovorni su za točnost ovih informacija.

15. Materijali koji se koriste za pakiranje eksploziva trebaju se uništiti, ne smiju se ostavljati nakon upotrebe.

16. Ukoliko je tražena količina za skladištenje manja od 500 kg, može se pohraniti i u privremeno skladište, unutar kontejnera posebno izrađenih za tu svrhu, a koji će ispunjavati propisane uvjete. Organizacije koje koriste privremena skladišta trebaju ih održavati, kao i osigurati zaštitnu zonu oko skladišta, kako propisuju stručne odredbe. Organizacije također moraju osigurati fizičku zaštitu za privremena skladišta.

MORSKI KONTEJNERI

17. Morski kontejneri mogu se koristiti za skladištenje eksploziva do 500 kg, do 1000 detonatora ili detonirajućih kapisli, te pripadajuće količine sporogorećeg štapina i ostalih sredstava za paljenje. Kad se morski kontejneri koriste kao privremena skladišta za eksplozive i prateća sredstva, trebaju ispunjavati sve tehničke preduvjete za skladištenje eksploziva.

18. Kontejnere treba postaviti minimalno 250 metara od naseljenih površina, javnih puteva ili željeznica. Treba ih postaviti na ravno i čvrsto zemljište, sa ili bez temelja tako da ih se ne može lako odnijeti. Minimalna razdaljina između dva kontejnera mora biti 500 metara. Ukoliko između kontejnera postoji brdo ili pogodan zid, razmak između njih se može smanjiti na 250 metara. (Pogodan zid može se napraviti koristeći vreće punjene zemljom ili ograde "Heco").

19. Kontejneri za skladištenje trebaju biti uzemljeni.

20. Eksplozivi i detonatori moraju se skladištiti u originalnom pakiranju. Pakiranja za koja su potrebni alati za otvaranje, otvaraju se na najmanje 15 metara udaljenosti od morskog kontejnera, i to upotrebom alata koji ne varniči.

21. Treba pažljivo rukovati kutijama i paketima, ne smije ih se grubo povlačiti ili bacati. Na njima treba jasno biti upisan datum proizvodnje, tako da se prvo mogu koristiti oni s najstarijim datumom.

22. Morski kontejneri se izvana i iznutra trebaju održavati u dobrom stanju. Cijelo se vrijeme treba održavati njihov strukturalni integritet.

23. Samo supervizor koji je zadužen za skladište ima pravo pristupa morskome kontejneru.

24. Kartice o ulazu i izlazu eksploziva trebaju se držati unutar kontejnera, tako da se u bilo koje vrijeme stanje u skladištu može provjeriti.

25. Kontejner treba biti ograđen žicom visokom najmanje 2 metra, 10 metara udaljenom od vanjskog zida kontejnera. Ukoliko nema stalne straže, skladišta se trebaju periodično provjeravati.
26. Znakovi za zabranjeno pušenje i korištenje vatre trebaju biti raspoređeni na vidljivim točkama ograđene površine. Na ograđenu površinu treba biti istaknuto upozorenje da je ulaz dozvoljen samo ovlaštenim osobama.
27. Morski kontejneri koji se koriste za skladištenje eksploziva i inicijalnih sredstava trebaju biti opremljeni sa odgovarajućim brojem aparata za gašenje.
28. Privremena skladišta mogu primiti do 500 kg eksploziva, 1000 detonatora ili detonirajućih kapisli, te trebaju biti izgrađena od vatrostalnog materijala koji može izdržati vatru najmanje dva sata. Moraju biti zaštićena od provale.
29. Trebaju se ispoštovati svi tehnički uvjeti i pravila za korištenje kontejnera.

ZAŠTITNE MJERE PRI SKLADIŠTENJU I RUKOVANJU EKSPLOZIVIMA

30. Ove mjere se odnose na sva skladišta u kojima se eksploziv skladišti ili pakira.
31. Stručno osposobljena osoba je zadužena da vodi kartice prijema, skladištenje, čuvanje i izdavanje eksploziva bilo iz trajnih bilo iz privremenih skladišta.
32. Samo ovlaštene osobe smiju ulaziti u zabranjene zone. Osobe koje od zadužene osobe dobiju odobrenje trebaju cijelo vrijeme imati pratnju, dok god se nalaze u zabranjenoj zoni.
33. Sav dimno-zapaljivi materijal, uključujući cigarete, šibice, upaljače i bilo koji drugi predmet koji može izazvati vatru ne smije se unositi u zabranjenu zonu. Na ulazu u zabranjenu zonu treba biti stavljen znak upozorenja na kojem piše: ZABRANJENO PUŠENJE I UNOŠENJE ZAPALJIVIH MATERIJALA IZA OVE TOČKE.
34. Razmak između zidova skladišta i skladištenog materijala treba biti minimalno 50 cm. Kroz skladišta treba postojati 1,2 metra široka staza. Granice ove staze trebaju biti obilježene na podu skladišta i to uljanom bojom.
35. Odjeća i obuća radnika u skladištu mora biti u skladu sa odredbama o skladištenju eksploziva. Koriste se cipele sa elektroprovodljivim džonom.
36. Skladište se ne smije koristiti kao skladište materijala za pakiranje ili za alate kojima se otvaraju sanduci. Ne smije se koristiti kao garderoba ili kantina za radnike. Uvijek mora biti uredno i čisto .
37. Tokom obavljanja nekog posla, skladište treba zaključati, osim u slučaju kad ga treba prozračiti. Za ključ je zadužen supervizor ili njegovog zamjenik. Po završetku radnih sati, ključ se ostavlja na već prije određeno sigurno mjesto o kojem će odlučiti supervizor skladišta.
38. Pri gradnji skladišta treba voditi računa da pružaju zaštitu od statičkog elektriciteta u svim prostorijama.
39. Ukoliko ima naznaka da će u blizini skladišta doći do oluje s grmljavinom, zaustavlja se sav rad, a radnici odlaze na sigurno mjesto.
40. U slučaju da skladište treba popraviti, eksplozive i priručna sredstva treba premjestiti prije početka popravki.

DNEVNO SKLADIŠTENJE

41. Za dnevnu upotrebu eksplozivi mogu biti smješteni u drvene ili u druge prikladne kutije.
42. Kutije mogu sadržavati maksimalno do 50 kg eksploziva ili do 100 komada detonatora.
43. U kutije u koje se sprema eksploziv ne smiju se stavljati detonatori ili druga sredstva paljenja. Detonatori se moraju skladištiti i transportovati odvojeno od eksploziva.

MINIMALNE SIGURNOSNE UDALJENOSTI PRI SKLADIŠTENJU EKSPLOZIVA

Red br.	Količina eksploziva (kg)	Javne zgrade (metara)	Naseljena područja (metara)	Putevi i pruge (metara)	Primjedbe
<i>(a)</i>	<i>(b)</i>	<i>(c)</i>	<i>(d)</i>	<i>(e)</i>	<i>(f)</i>
1.	25	60	60	35	
2.	50	100	60	60	
3.	100	100	100	75	
4.	150	130	130	100	
5.	200	150	150	110	
6.	400	200	200	120	
7.	500	230	230	190	
8.	600	250	250	200	
9.	800	300	300	240	
10.	1000	320	320	256	
11.	2000	400	400	320	

Primjedbe:

1. Ukoliko postoji odgovarajući zaštitni zid koji štiti objekat, sigurnosne udaljenosti mogu se smanjiti na pola od navedenih.
2. Za sporogoreći i detonirajući štapin, izračunava se neto težina eksplozivnog sadržaja.

NOTAM – Obavijest pilotima

Uputstvo za popunjavanje zahtjeva za NOTAM:

- a) Lokacija uništavanja. Može se određivati triangulacijom površina koje će se koristiti, npr. daju se tri šestocifrene koordinate, trokutaska površina između koordinata bit će površina koja će se koristiti za uništavanje.
- b) Maksimalna količina eksploziva koja će se koristiti pri jednoj detonaciji izražena u kilogramima.
- c) Planirani datum i vrijeme izvršenja uništavanja po lokalnom vremenu.
- d) Naznačiti sigurnosne udaljenosti u odnosu na punjenja koja će se koristiti. Vertikalne sigurnosne udaljenosti trebaju se izračunavati dodavanjem dodatnih 500 stopa (1 stopa=0,3048 m) udaljenosti na horizontalnu sigurnosnu udaljenost. Maksimalna vertikalna sigurnosna udaljenost koja je dozvoljena u krugu od 10 km oko aerodroma je 1500 stopa, ukoliko se odobrenje nije prije dobilo kroz proceduru NOTAM-a.
- e) Ime, radio pozivni znak i frekvencija supervizora uništavanja.
- f) Ime i telefonski broj kontakt osobe u organizaciji ili njenom isturenom uredu.
- g) Dodatne informacije. Uključuju razloge uništavanja. Npr. – uništavanje NUS-a.

ZAHTJEV ZA NOTAM

OD: _____

ZA: Sektor operacija BHMAC-a

PREDMET: NOTAM ZAHTJEV br. _____

A. LOKACIJA: _____

B. KOLIČINA KSPLOZIVA: _____

C. DATUM I VRIJEME: _____

D. SIGURNOSNE UDALJENOSTI:

horizontalno (m) _____ vertikalno (stopa) _____ (horizontalno + 500')

E. IME I POZIVNI ZNAK KONTAKT OSOBE NA TERENU:

_____

F. IME I TELEFON ZA KONTAKT U CENTRALI ORGANIZACIJE

_____

G. DODATNE INFORMACIJE: _____

Poglavlje V

MINSKO IZVIĐANJE

UVOD

1. Svrha minskog izviđanja je ustanovljavanje širine problema zagađenosti minama, te veličine miniranih površina u BiH. Površine koje su sumnjive ili minirane moraju se izvidjeti, sa dovoljno detalja u izvještaju o izviđanju, kako bi se BHMAC-u omogućilo planiranje prioriteta zadataka za deminiranje i razvoj programa za provođenje deminerskih operacija. Informacije iz Izvještaja o izviđanju unose se u bazu podataka.

CILJ

2. Cilj ovog Poglavlja je razrada minimalnih zahtjeva za izviđanje, kako bi se omogućilo prikupljanje pouzdanih informacija o širini problema mina u BiH, te omogućilo planiranje i priprema operacija deminiranja.

RASPON

3. Izviđanje sumnjivih površina s ciljem identifikacije rizične površine i površine bez vidljivog rizika, vrši se u dva nivoa:

- a) Nivo 1 - Generalno izviđanje
- b) Nivo 2 - Tehničko izviđanje,

a izviđanje u cilju identifikacije očišćene površine je;

- c) Nivo 3 - Završno izviđanje

GENERALNO IZVIĐANJE

4. Generalno izviđanje je provjera postojećih i prikupljanje novih informacija o sumnjivim površinama na terenu s ciljem identifikacije koje su površine rizične, a koje su bez vidljivog rizika.

5. Tim za generalno izviđanje sastavljen je od minimalno dva izviđača, od kojih je jedan vođa tima. Izviđači moraju imati završen osnovni kurs o humanitarnom deminiranju i kurs za generalno izviđanje koji je predstavljen u Poglavlju I. Izviđači ne trebaju nositi zaštitnu opremu, a medicinar nije uključen u izviđački tim.

6. Generalno izviđanje provode timovi po propisanoj proceduri razrađenoj u SOP-u za generalno izviđanje BHMAC-a.

7. Tim za generalno izviđanje je opremljen sa:

- a) Opremom za mjerenje na terenu (busola, razmjernik, daljinomjer, GPS)
- b) Opremom za osmatranje i dokumentiranje (dvoled, fotoaparatus, pribor za pisanje i crtanje)
- c) Sredstvima za komunikaciju (UHF radio, mobilni ili satelitski telefon)
- d) Priborom za hitno minsko obilježavanje
- e) Terenskim vozilom sa priborom za prvu pomoć

8. Zadatak za generalno izviđanje izdaje BHMAC (Odsjek za izviđanje i izradu projekata ureda/kancelarija BHMAC-a u Sarajevu i Banja Luci) na osnovu zahtjeva općinskih (županijskih/kantonalnih) vlasti ili organizacija kojima je deminiranje potrebno radi rekonstrukcije ili realizacije drugih programa. Odgovorna osoba za operacije, na osnovu

prethodnih zahtjeva, daje timu za generalno izviđanje pismeno naređenje u kojem je jasno naznačena ograničena zona izviđanja, sve dostupne informacije i cilj izviđanja.

9. Izviđački tim na terenu stupa u kontakt sa osobama od kojih može dobiti informacije o minama/NUS-u (CZ, jedinice SFOR-a i vojske, policijske stanice, medicinske ustanove, demobilizirani borci, osobe povrijeđene od mina i lokalno stanovništvo) i provjerava sve postojeće i prikuplja nove informacije o zagađenosti minama/NUS-om.

10. Za vrijeme prikupljanja informacija na terenu izviđački tim, kao i lokalno stanovništvo, ne smije napuštati **sigurnu površinu**. Sva mjerenja, promatranja i lociranja **moraju se vršiti sa sigurne površine**.

11. Sposobnost prikupljanja i provjere informacija o minskoj zagađenosti u zoni izviđanja, u neposrednom kontaktu sa ljudima na terenu, je ključ uspješnog obavljanja zadataka generalnog izviđanja.

12. Ukoliko izviđački tim za generalno izviđanje ustanovi da je površina koju izviđa zagađena minama, tada vrši hitno obilježavanje sa sigurne površine.

13. Sve prikupljene informacije izviđački tim treba provjeriti koristeći više različitih izvora. U izvještaju o izviđanju treba naglasiti pouzdanost i vjerodostojnost prikupljenih informacija.

14. Površina se može proglasiti **površinom bez vidljivog rizika** samo ako se **intenzivno** koristi u postratnom periodu, bez nesreća i incidenata. Takve površine su: jednom orano ili prekopavano zemljište sa uznemiravanjem tla od minimalno 10cm u dubinu; zemljište korišteno za gradnju objekata, puteva, pruga i sl.; minimalno dvije godine korišteno zemljište za košenje i ispašu, i asfaltne, betonske ili kamene površine koje se ne mogu poremetiti bez vidljivog traga.

15. Na osnovu prikupljenih informacija, vrši se određivanje granica sumnjive površine i površine bez vidljivog rizika na katastarskom planu ili karti (iznimno na topografskoj karti) sa pregledom koordinata lomnih točaka sumnjive površine i površine bez vidljivog rizika. Pravi se skica zone izviđanja sa granicama sumnjive površine i svim relevantnim podacima (vrsta tla i zagađenost otpadom; gustoća; vrsta i visina vegetacije; reljef; vodotokovi i dr.). U slučaju kada se vrši mjerenje azimuta i dužina, skice se rade pomoću karte ili uz pomoć laserskog daljinomjera sa **sigurne površine**. Primjeri su dati u prilogu A.

16. Rezultat generalnog izviđanja je set dokumenata koji sadrži sve informacije o zoni izviđanja koje je prikupio tim za generalno izviđanje. Izvještaj generalnog izviđanja (Prilog B) sadrži mišljenje vođe tima o vrsti i hitnosti daljnje minske akcije u rizičnoj zoni izviđanja. Šef ureda/kancelarije BHMAC-a u Sarajevu i Banja Luci potpisuje Stručno mišljenje za površinu bez vidljivog rizika (Prilog C), koja se dostavlja na zahtjev korisnika površine.

17. Šef regionalnog ureda vrši analizu Izvještaja o generalnom izviđanju i daje konačnu procjenu minske opasnosti u zoni izviđanja. Na osnovu izvještaja o generalnom izviđanju za sumnjive i minirane površine izrađuje se po propisanoj proceduri projektna dokumentacija za daljnje minske aktivnosti (obilježavanje, tehničko izviđanje ili čišćenje). Odobreni projekt deminiranja se po utvrđenom prioritetu daje na realizaciju (preko javnog natječaja ili neposrednom pogodbom), shodno Pravilniku koji propisuje nadležni državni organ za deminiranje (Komisija za deminiranje BiH). Set dokumenata izvještaja o generalnom izviđanju se unosi u bazu podataka BHMAC-a.

TEHNIČKO IZVIĐANJE

18. Tehničko izviđanje je detaljnja pretraga sumnjive površine identificirane u prethodnom generalnom izviđanju, s ciljem potvrđivanja prisustva mina (doći do mine, vrste mina, metoda postavljanja), određivanja specifičnih detalja (mineralno tlo, vrsta tla), ustanovljavanja i

obilježavanja granica miniranih površina i određivanja parametara za naredne operacije deminiranja.

19. Tehničko izviđanje podrazumijeva ulazak u sumnjivu površinu uz poštivanje SOP-a usuglašenog sa poglavljima za: manuelne operacije, obilježavanje, pregiranje i mehaničku pripremu zemljišta. Tehničko izviđanje zahtijeva dobro obučeno i opremljeno osoblje za deminiranje, obilježavanje i dokumentiranje izvršenog zadatka.

20. Redukcija sumnjive površine je sr` tehničkog izviđanja, koja potvrđuje informacije prikupljene generalnim izviđanjem, uspostavlja stvarne granice minskog polja kako bi se deminerski potencijali usmjerili na stvarno minirane površine.

21. Upotreba POEK-a i mehaničke opreme za pripremu terena u procesu tehničkog izviđanja (kada to uvjeti dozvoljavaju), predstavlja najefikasniji način redukcije sumnjive površine.

22. U manuelnim operacijama (kada uvjeti ograničavaju upotrebu POEK-a ili stroja), sumnjiva površina se “napada” sa sigurne površine, sa svih strana, čišćenjem radnih staza na maksimalnom razmaku od 10m (poštujući minimalne sigurnosne udaljenosti). Dolaskom do mina, obilježava se mjesto nalaska i nastavlja daljnji rad u novoj radnoj stazi. O svakoj nađenoj mini se izvještava inspeksijski organ RU BHMACH-a koji prati zadatak radi utvrđivanja rizičnosti (mjesto nalaska, vrste mine, načina postavljanja i dr.), nakon čega odobrava njeno uništavanje.

23. Upotreba POEK-a podrazumijeva prethodno navedene manuelne operacije a zatim i pretragu sa dva POEK-a dobivenih boksova 10x10m, do otkrivanja prvih mina (otkrivanja rizičnosti). Potvrdu otkrivanja mina u radnim stazama ili boksovima moraju potvrditi inspeksijski organi kao što je objašnjeno u prethodnoj točki.

24. Strojovima koji *standardno uznemiravaju tlo* (tačka 6. Poglavlje XIV) prelazi se cjelokupna moguća površina zadatka (ukoliko je stroj konstruiran da podnosi eksplozije). Svaka utvrđena eksplozija ili vidljiva na površinu izbačena mina (ili njihovi razbijeni dijelovi) se bilježi na skici i evidentira u dnevnom izvještaju po mjestu i mogućnosti utvrđivanja vrste mine. Nakon strojno tretirane površine do evidentiranih naznaka miniranosti otvaraju se radne staze na maksimalnom razmaku od 25m, a nakon toga na istom razmaku sa jednog od bočnih pravaca. U tako otvorenim radnim stazama provjerava se: kvalitet zahtijevanog standardnog uznemiravanja tla (dubina uznemiravanja, prečnik razbijenih komada), prevjes i obuhvaćenost strojnom pripremom cjelokupne površine. Iz radnih staza se vizuelno provjere površine tako dobivenih boksova (maksimalno 25x25m) u cilju otkrivanja mjesta eksplozija na površinu izbačenih neaktiviranih mina ili njihovih razbijenih dijelova.

25. Od mjesta utvrđivanje postojanja mina (rizičnosti), bez obzira na moguću primijenjenu metodu, vrši se povlačenje za minimalno 5m iz dolazećeg smjera radi obilježavanja granice minskog polja. Kada se dobije granica stvarnog minskog polja, ista se obilježava (trajno ili polutrajno) shodno zahtjevima datim u Poglavlju II. Ovako reducirana površina (van granica minskog polja) se stručno proglašava površinom bez vidljivog rizika (PBVR).

26. Radi utvrđivanja granica PBVR u tehničkom izviđanju, inspeksijski organi BHMACH-a mogu tražiti od izvođača da se do 5% površine uzorkuje u cilju potvrđivanja nepostojanja naznaka miniranosti (rizičnosti) na toj površini.

27. Utvrđena reducirana rizična površina se ne mo`e proglasiti ‘očišćenom’ dok se na istoj ne sprovede operacija čišćenja.

28. U tehničkom izviđanju treba koristiti (ovisno od uvjeta) jednu ili sve tri metode, kako bi se zadata površina u cjelini tehnički izvidjela i potvrdila sumnja u rizičnost, odnosno utvrdile granice minirane površine.

29. Zapisnik o preuzimanju tehnički izviđene površine sa službenim deklaracijama i priložima (Prilog D) predstavlja završni Izvještaj zadatka tehničkog izviđanja. Izvještaj sadrži set informacija koje su dobivene operacijom tehničkog izviđanja sa skicom stvarnog minskog polja i utvrđenom PBVR (cjelovita ili dio), nultom točkom, orijentirima i koordinatama svih lomnih točaka. Po preuzimanju tehnički izviđenih deklariranih površina BHMAC izdaje *Stručno mišljenje* za PBVR (Prilog E), a za deklariranu miniranu formira zadatak za čišćenje, ukoliko isto nije odmah nastavljeno.

30. Utvrđenu PBVR u tehničkom izviđanju treba završno obilježiti i zapisnički konstatirati, kao i očišćenu površinu (Poglavlje VIII, prilog C, tačka 4. a) i b).

ZAVRŠNO IZVIĐANJE

26. Završno izviđanje je proces u kojem se u tehničkom izviđanju tačno bilježi PBVR sa granicom utvrđene minirane ili u čišćenju očišćena površina, u suradnji sa timom koji je vršio tehničko izviđanje ili čišćenje. Obilazi se na terenu tehnički izviđena (utvrđena PBVR) ili očišćena površina, određuju koordinate nulte točke i svih lomnih točaka i unose na skicu.

27. Završno izviđanje obavlja deminerska organizacija koja je deminirala miniranu površinu uz prisustvo inspekcijaskog organa BHMAC-a.

28. Rezultat završnog izviđanja mora biti unijet u završni izvještaj zadatka tehničkog izviđanja ili čišćenja koji sa potvrđenim kvalitetom kroz uzorkovanje predstavlja parametre za izdavanje *Stručnog mišljenja* za utvrđenu površinu bez vidljivog rizika u tehničkom izviđanju ili *Uvjerenja* o kontroli kvaliteta deminiranja za očišćene površine.

INFORMACIJE

29. Rezultati sva tri nivoa izviđanja unose se u bazu podataka BHMAC-a, na definiranim obrascima za izvještavanje.

30. Sva mjerenja se rade u metričkom sistemu i odabrana oprema mora pružiti traženi nivo točnosti i pouzdanosti.

31. Ključni element u pribavljanju geografskih podataka o sumnjivim površinama su katastarski planovi ili najkrupnija razmjera topografske karte kao standard unošenja rizične i površine bez vidljivog rizika.

PRILOZI:

Prilog A: Izvod iz topografskog ključa za TK 1:25000, oznake minske zagađenosti i primjeri skica

Prilog B: Izvještaj o generalnom izviđanju

Prilog C: Stručno mišljenje o površini bez vidljivog rizika u generalnom izviđanju

Prilog D: Zapisnik o preuzimanju tehnički izviđene površine sa izjavom deminerske organizacije, službenim deklaracijama i priložima, i objašnjenjem za popunjavanje.

Prilog E: Stručno mišljenje za utvrđenu PBVR u tehničkom izviđanju

IZVOD IZ TOPOGRAFSKOG KLJUČA ZA TK 1: 25.000, OZNAKE MINSKE ZAGAĐENOSTI I PRIMJERAK SKICE

1. U izradi skica prilikom izviđanja koristiti topografske znakove za TK (topografske karte) 1: 25.000 i standardne oznake minske zagađenosti.

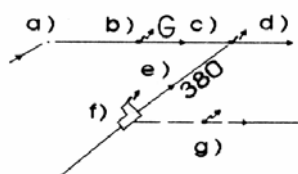
a) Najčešće korišteni topografski znaci su:

a) } **zgrada**
b) } a) prikazana vanrazmjernim znakom
b) prikazana u razmjeri karte

groblje

a) b) hrišćansko
a) b) islamsko

dalekovod:

a) prelomni ili markantni stub

b) transformator

c) oznaka za vrstu materijala stubova
B-beton; D-drvo; G-gvožđe

d) manje razvodno postrojenje

e) oznaka napona u kilovoltima

f) veće razvodno postrojenje

g) transformator na podzemnom dalekovodu

bolji kolski put (krčanik)

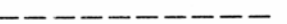
običan kolski put

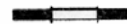

lošiji kolski put

konjska staza

a)
b)

most

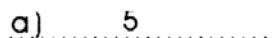
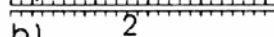
a) prikazan vanrazmjernim znakom

b) prikazan u razmjeri karte

- pruga - put

propust na željezničkoj pruzi ili putu

a) 5
b) 2

nasip:

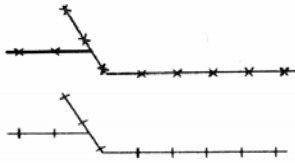
a) veći (brojka označava visinu nasipa u m)

b) manji (brojka označava visinu nasipa u m)

rijeka širine do   5 m (na TK 25)
                          10 m (na TK 50)
                          20 m (na TK 100)
                          40 m (na TK 200)

- a) $\diamond \ \diamond$
b) $\star$

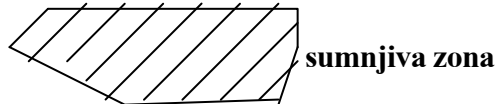
drvo usamljeno i uočljivo:

- a) lisnato
b) igličasto

ograda žičana

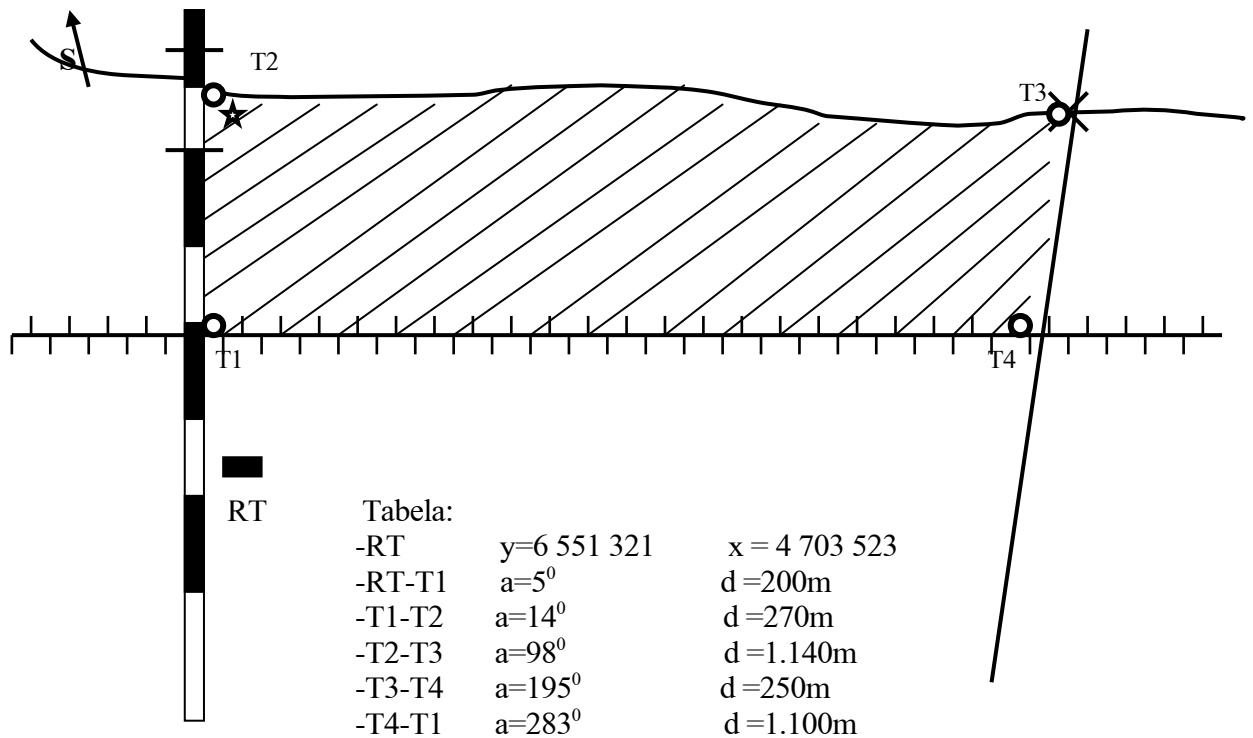
ograda zidana ili od naslaganog kamena

b) Za oznake minske zagađenosti koristiti:

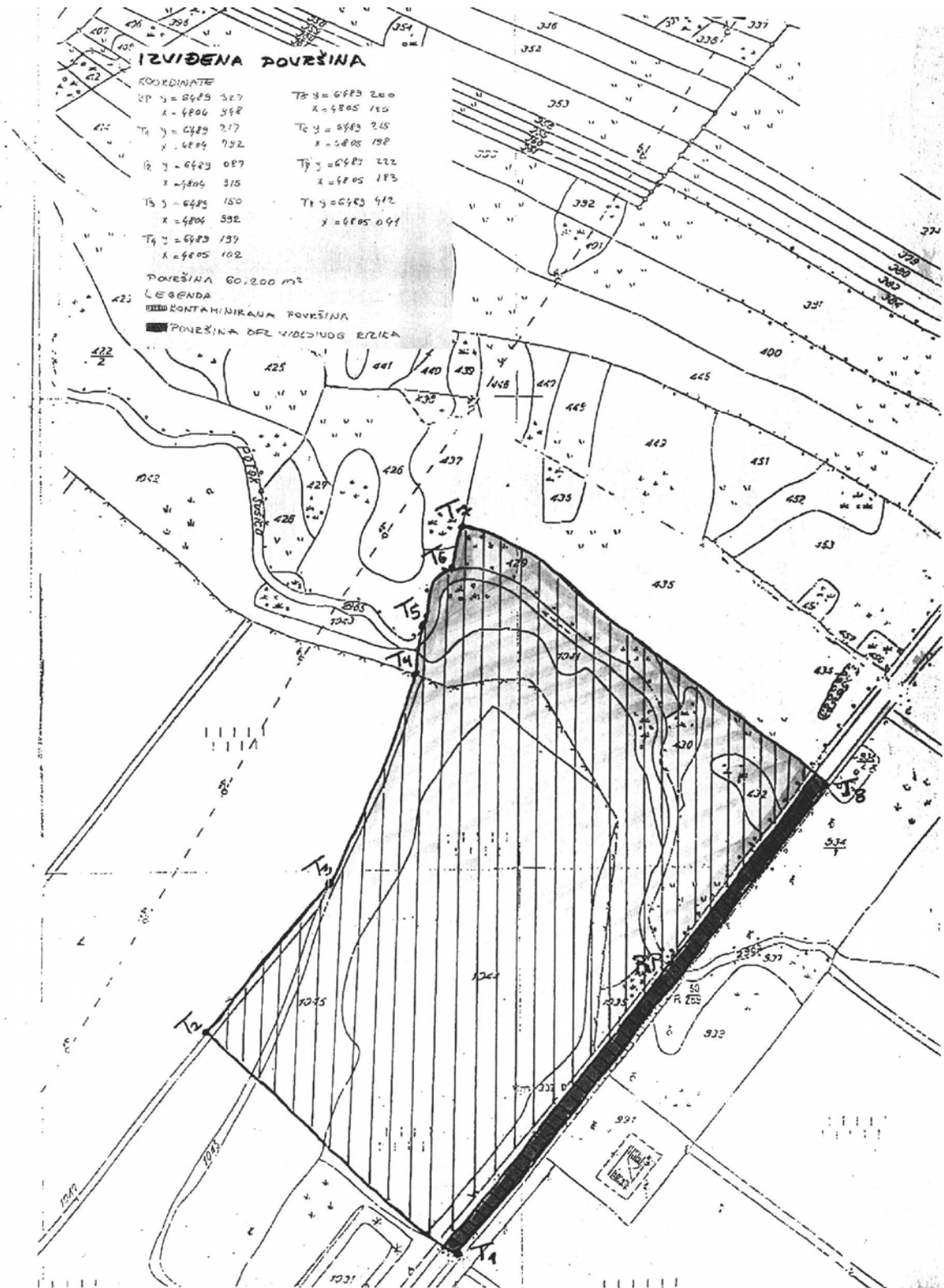
- $\circ$ PP mina
- $\bullet$ PT mina
- $\otimes$ NUS
- $\star$ incident/nesreća

c) Primjer za izradu skice pomoću azimuta i dužina

Razmjera: 1cm = 100m

d) Primjer za izradu skice pomoću koordinata očitanih sa plana

CENTAR ZA UKLANJANJE MINA U BOSNI I HERCEGOVINI
ЦЕНТАР ЗА УКЛАЊАЊЕ МИНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
BOSNIA AND HERZEGOVINA MINE ACTION CENTRE

Datum.....20__godine

Broj izviđanja
Naknadno dodjeljuje Odsjek za
izviđanje i izradu projekata

IZVJEŠTAJ
O GENERALNOM IZVIĐANJU

1) OPĆI PODACI O ZADATKU I LOKACIJI

RU/K BHMAC-a koji obavlja zadatak		Datum početka - završetka	
Izviđački tim-izviđači: (ime i prezime osoba)		Oznaka ili broj naloga zadatka	
Naziv lokacije			
Općina			
Ukupna veličina lokacije za izviđanje	..... m ²	Referantna tačka G/K	Y X
		Da li je ref. tačka određena GPS-om	☐ (upisati Da ili Ne)
Deklarisane površine:	PBVR .....m ²	RIZIČNA	Za tehničko izviđanje .....m ² Za deminiranje .....m ²
Kategorija prioriteta	☐ upisati (I ili II ili III)	Namjena zemljišta	
Potrebna dubina uklanjanja ES	☐ Standardna (kvadratiće ispuniti crnom bojom) ☐ Do.....cm (u prijedlogu operacija deminiranja jasno naznačiti na kojem dijelu)		
Da li je rizična površina označena (zatečeno stanje)	☐ (upisati Da ili Ne)	Broj postavljenih znakova upozoravanja	
Mine postavila / godina postavljanja		Podaci o vrsta i broju mina	

2) OPĆI PODACI O LOKACIJI

Vrsta okruženja	Seosko ☐	Urbano ☐	Industrijsko ☐			
Vegetacija	Bez vegetacije ☐	Trava ☐	Žbunje ☐	Pojedinačno drveće ☐	Šuma ☐	Mješovito ☐
Vrsta tla	Pijesak ☐	Glina ☐	Laporac ☐	Krečnjak ☐	Stjenovito ☐	

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

Tvrdoća tla	Močvarno ☐	Mekano ☐	Srednje tvrdoće ☐	Tvrdo ☐		
Zagađenost	Metalni otpad ☐	Građevinski šut ☐	Smeće ☐	Panjevi ☐		
Nagib	Ravno ☐	Blagi uspo ☐	Veliki uspo ☐			
Vodeni tokovi	Jezero ☐	Rijeka ☐	Potok ☐	Kanal za navodnjavanje ☐	Odvodni kanali ☐	Ostalo ☐
Mogućnost spaljivanja	Da ☐	Ne ☐				
Podaci o pristupnom putu (od RU do lokacije)	Običan kolski put .....km	Makadam .....km	Asfalt .....km			
Najbliže zdravstvene ustanove	Dom Zdravlja u ....., udaljen.....km			Bolnica u....., udaljena.....km		
Najbliža baza SFOR-a	Baza SFOR-a u ....., udaljena.....km					
Najbliža policijska uprava	Policijska uprava u ....., udaljena.....km					

MJESTO LOKACIJE U ODNOSU NA ŠIRE PODRUČJE

Položaj lokacije u općini i u odnosu na najbliže naseljeno mjesto.

OPIS LOKACIJE

Opis granica rizične površine daje se u tekstualnom obliku osloncem na topografske objekte na zemljištu, kao i položaj lokacije u odnosu na cjelokupnu izviđanu površinu u smislu rizičnosti.

Opis referentne tačke, položaj lokacije u odnosu na referentnu tačku

SIGURNI PRISTUPNI PUTEVI

Sigurni pristupni putevi daju se opisno sa osloncem na topografske karakteristike zemljišta i naselja. U opisu sigurnog puta se definira tačka njegovog početka i kraja, tačke raskršća, pravac kretanja.

Opis puta sadrži: koja je vrsta puta, širina puta, visina, maksimalna nosivost

OPIS FOTOGRAFIJA

Fotografija 1:

Fotografija 2:

3) PODACI O MINIRANOSTI

- a) OPIS PROSTIRANJA LINIJA KONFROTACIJE I PODACI O HISTORIJI RATNIH ZBIVANJA
- b) ZAPISNICI O MINIRANJU IZVIĐENE POVRŠINE (daju se podaci o zapisnicima minskih pola (u obuhvatu 800m oko izviđene površine), do kojih se došlo u pripremi i putem metoda prikupljanja podataka na terenu). Dati analizu zapisnika
- c) PODACI O MINSKIM INCIDENTIMA I MINSKIM NESREĆAMA NA LOKACIJI I U OKRUŽENJU (daju se podaci o minskim nesrećama i incidentima do kojih se došlo u pripremi i putem metoda

prikupljanja podataka na terenu: Ime i prezime stradale osobe, lokacija približan datum nesreće, posljedica, podaci o ubojnom sredstvu. Broj stradalih životinja, lokacija, približan datum, podaci o aktiviranom sredstvu))

c.1.) BROJ ŽRTAVA OD MINA NA LOKACIJI: SMRTNO, POVRRIJEĐENIH

d) PODACI O ZAGAĐENOSTI MINAMA I NUS-om DOBIJENI PRIKUPLJANJEM PODATAKA NA TERENU (sažetak podataka dobijenim putem intervju i zaključak o njihovoj valjanosti, sažetak podataka prikupljenih metodom posmatranja u smislu naznaka miniranosti, korištenja površine)

e) EVIDENCIJA O DEMINIRANIM LOKACIJAMA U OKRUŽENJU LOKACIJE (Daju se podaci o deminiranim lokacijama prikupljenim iz centralne baze podataka: broj zadatka, lokacija, izvođač, kada je vršeno deminiranje, vrsta i količina uništenih mina/NUS-a)

f) PODACI O VOJNOM DEMINIRANJU (Daju se podaci o vojnom deminiranju prikupljeni iz centralne baze podataka)

g) NAZNAKA POSTOJANJA MINA PROM (Da/Ne)

4) SOCIJALNI I EKONOMSKI UTICAJ

Svrha i značaj deminiranja za stanovništvo i privredu

Na koji se način upotrebljavao prostor od strane lokalnog stanovništva
Koji su projekti za izgradnju i obnovu planirani na izviđanoj lokaciji i kada

BROJ NEPOSREDNO UGROŽENIH OSOBA I POVREMENIH KORISNIKA	
--	--

BROJ KORISNIKA LOKACIJE NAKON DEMINIRANJA	
---	--

5) PRIJEDLOG OPERACIJA DEMINIRANJA/TEHNIČKOG IZVIĐANJA I MOGUĆIH METODA RADA

Dati prijedlog aktivnosti protivminske akcije koja će se vršiti na lokaciji deminiranja ili tehničko izviđanje Uzimajući u obzir topografske karakteristike, vegetaciju predložiti moguće metode rada koje se mogu primjeniti (manuelno, prege, mašinska priprema) na definiranom zadatku ili procijenjenim dijelovima zadatka. Dati preporuku ako je na nekim dijelovima potrebna dubina deminiranja veća od standardne (opisati na kojem dijelu lokacije i zašto).

POSTOJANJE FIZIČKIH PREPREKA I DRUGE OTEŽAVAJUĆE OKOLNOSTI

Navesti one prepreke i okolnosti koje bi mogle utjecati na operacije deminiranja ili tehničkog izviđanja, kao i eventualne preporuke.

6) PRIJEDLOG ZA TRAJNO OBILJEŽAVANJE NAKON DEMINIRANJA

Da li je potrebno izvršiti trajno obilježavanje površine nakon operacija deminiranja, ako da na kojem dijelu .

7) PRIJEDLOG ZA DODATNU EDUKACIJI STANOVNIŠTVA O MINSKOJ OPASNOSTI

Da li je potrebno izvršiti dodatne aktivnosti na educiranju stanovništva o minskoj opasnosti.

8) DEKLARISANJE POVRŠINE BEZ VIDLJIVOG RIZIKA DEFINISANE NA SKICI SA KOORDINATAMA

1. Historija vojnih operacija (da li se predmetna lokacija nalazila između linija konfrontacije)

2. Informacije o miniranju i prijavama o pronađenim minama (Centralna baza podataka, policija, CZ, entitetske vojske, ostali izvori podataka)

3. Informacije o minskim nesrećama i incidentima (Centralna baza podataka, policija, CZ, ostali izvori podataka)

4. Izjave lokalnog stanovništva (intervjui)

5. Uvid na terenu (korištenje lokacije, naznake miniranosti)

9) OCJENA RIZIČNOSTI

Na osnovu sprovedene procedure generalnog izviđanja (prema Uputstvu za Generalno izviđanje br:.....datum:.....) i stručne obrade svih dostupnih informacija, a u skladu sa kriterijima za klasificiranje izviđene površine, utvrđeno je da je dio (ili cijela površina) površine obrađene izvještajem:

- rizična površina predviđena za deminiranje (na skici definisana koordinatama)
- rizična površina predviđena za tehničko izviđanje (na skici definisana koordinatama)
- površina bez vidljivog rizika (na skici definisana koordinatama)

Sastavni dio obrasca o izviđanju je skica deklariranih površina izviđene lokacije.

Prilog:

- Zapisnik o prikupljenim informacija u toku generalnog izviđanja primjenom intervjuja
- Službene zabilješke i ostala obavještenja
- 2 fotografije
- Kopije zapisnika minskih polja do kojih se došlo u toku izviđanja, a kojih nema u bazi podataka
- Nalog za generalno izviđanje i zahtjev na osnovu kojeg je izdat nalog

TIM ZA GENERALNO IZVIĐANJE:

1.).....

(potpis vođe tima)

2.).....

(potpis izviđača)

STRUČNI SARADNIK ZA OPERACIJE

.....

ŠEF REGIONALNOG UREDA

.....

CENTAR ZA UKLANJANJE MINA U BOSNI I HERCEGOVINI
ЦЕНТАР ЗА УКЛАЊАЊЕ МИНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
BOSNIA AND HERZEGOVINA MINE ACTION CENTRE

Broj:.....
Dana .....20__god

Na osnovu tačke 16. Poglavlja V Standarda za uklanjanje mina i NUS-a u Bosni i Hercegovini,
BHM MAC izdaje,

Za:.....
(podnosioc zahtjeva)

PREDMET: Stručno mišljenje

Veza: Vaš zahtjev br: ..... od .....20__ godine

Lokacija: _____ *Općina* _____
(Naziv lokacije)

Stručni tim izviđača BHM MAC-a je prema Standardnim operativnim procedurama za generalno izviđanje, izvršio Generalno izviđanje predmetne lokacije dana / u periodu .....20__godine.
Na osnovu stručne obrade svih dostupnih informacija u vrijeme izviđanja, a u skladu sa kriterijima za klasifikaciju površine bez vidljivog rizika, donosi se:

Stručno mišljenje

Predmetna lokacija se proglašava površinom bez vidljivog rizika od postojanja mina

Sastavni dio Stručnog mišljenja je skica sa grafičkim prikazom predmetne lokacije.

Izvođenjem operacija Generalnog izviđanja ne može se procijeniti eventualno prisustvo neeksploziviranih ubojnih sredstava (NUS). Skrećemo pažnju korisnicima da se, na predmetnoj lokaciji, kreću oprezno, a ukoliko uoče NUS da ništa ne poduzimaju već da obavijeste stručni tim za NUS Civilne zaštite.

Šef ureda/kancelarije BHM MAC-a

17. Vrste i količine otkrivenih ili aktiviranih mina/NUS-a	
II- SLUŽBENE DEKLARACIJE O PREUZIMANJU TEHNIČKI IZVIĐENE POVRŠINE	
PREDAJA OD STRANE DEMINERSKE ORGANIZACIJE	PREUZIMANJE OD STRANE CENTRA ZA UKLANJANJE MINA BiH
<p>Izjavljujem da je tehničko izviđanje sumnjive (rizične) površine opisane ovim dokumentom vršeno prema Standardu za uklanjanje mina i NUS-a u BiH do navedene dubine i da se zadata tretirana površina deklarirane kao :</p> <p>☐ Bez vidljivog rizika _____ m²,</p> <p>☐ Minirana _____ m²</p> <p>Na osnovu primjenjene-ih metode-a, površina bez vidljivog rizika, ne sadrži mine i kao takvu je predajem BHMACH-u.. Površina deklarirana kao minirana, prema utvrđenom saznanju, sadrži mine te je istu potrebno očistiti.*</p> <p>Deklariranje površine prikazano je na skici sa koordinatama lomnih tačaka i uz suglasnost inspekcijских organa BHMACH-a.</p>	<p>Ja ....., inspektor za KK BHMACH-a, na osnovu vlastitih saznanja procesa tehničkog izviđanja i kroz stručni nadzor od strane referenta za KK....., RU....., te izvršenog kvaliteta uzorkovanja, preuzimam u ime BHMACH-a deklariranu površinu koja ne sadrži mine kao površinu bez vidljivog rizika (PBVR).</p> <p>U skladu sa zahtjevima Standarda za uklanjanje mina i NUS-a u BiH, za utvrđenu PBVR u tehničkom izviđanju se može izdati Stručno mišljenje.</p> <p>Površina deklarirana kao minirana sadrži mine na osnovu utvrđene miniranosti, te za istu treba oformiti zadatak i po proceduri očistiti.*</p> <p style="text-align: center;">..... (potpis inspektora)</p>
18. Ime i položaj odgovorne osobe deminerske organizacije	19. Ime šefa ureda/kancelarije BHMACH-a
20. Potpis i pečat	21. Potpis i pečat
22. Broj izjave..... Datum predaje:.....	23. Broj zapisnika:..... Datum preuzimanja:.....

* Navesti ukoliko je utvrđena i deklarirana minirana površina

III- PRILOZI:

A) Prilozi deminerske organizacije:

Prilozi a), b), c), d) i f) po istom primjeru kao uz prilog A, Poglavlja VIII.

d)-Grafički prikaz zadatka –skica u razmjeri na geodetskim podlogama ili najkrupnijoj razmjeri topografske karte sa koordinatama lomnih tačaka i označenim utvrđenim površinama: bez vidljivog rizika (PBVR) i reduciranim miniranim. Za otkrivene mine i NUS navesti koordinate mjesta nađenih mina/NUS-a. Skicu uraditi prema objašnjenju i zahtjevima koji su dati uz prilog A Poglavlje VIII. Dodatno skica pregiranja (ako je vršeno) sa naznakom boksova i oznakom prega koje su vršile pretragu pojedinačnih boksova.

f)-Opis toka izvođenja zadatka (problemi u provođenju plana, greške utvrđene internom kontrolom kvaliteta, monitoringom ukoliko je bio angažiran i inspekcijama MAC-a i kako su iste riješene,

vrstu i broj nađenih otkrivenih mina i kako je određena granica PBVR, minirane površine za čišćenje ukoliko isto nije odmah nastavljeno, fotografije nađenih otkrivenih mina i dr.).

g)-Zapisnik o upoznavanju organa vlasti/krajnjeg korisnika sa obilježavanjem granica PBVR i granice minirane površine.

B) Prilozi inspeksijskih organa:

Prilozi a), c) i d) po istom primjeru kao u prilogu A, Poglavlja VIII.

Prilog b) Završni zapisnik o stručnom nadzoru (pozitivan u smislu kvaliteta utvrđivanja deklariranih površina u tehničkom izviđanju radi izdavanja Stručnog mišljenja za utvrđenu PBVR, i radi poduzimanja daljnjih aktivnosti za čišćenje utvrđenih reduciranih miniranih površina).

OBJAŠNJENJE ZA POPUNU ZAPISNIKA O PREUZIMANJU TEHNIČKI IZVIĐENE POVRŠINE SA IZJAVOM, SLUŽBENIM DEKLARACIJAMA I PRILOZIMA

Općenito. Zapisnik o preuzimanju tehnički izviđene površine sa izjavom, službenim deklaracijama i priložima, je set dokumenata koji ustvari predstavlja završni *Izvještaj* zadatka tehničkog izviđanja. Original *Izvještaj* na kraju procesa verifikacije i izdavanja *Stručnog mišljenja za površinu bez vidljivog rizika* ili i evidentiranu reduciranu kao miniranu od BHMACE-a, završava u bazi podataka i arhivi BHMACE-a, zajedno sa Plavim folderom o zadatku. Za utvrđenu reduciranu površinu kao miniranu, formira se projektna dokumentacija za čišćenje i zadatak kao takav daje na realizaciju.

I – IZJAVA O TEHNIČKOM IZVIĐANJU DEMINERSKE ORGANIZACIJE.

Ovaj dio popunjava deminerska organizacija kao u objašnjenju uz prilog A, Poglavlja VIII, osim za slijedeće tačke:

11. Navodi se kvadratura tehnički izviđene površine (cjelokupna tretirana površina primijenjenom metodom).
12. Dubina tehnički izviđene površine primijenjenom metodom.
13. U kvadratu sa “X” označiti da li je u dijelu *neposredno tretirane* tehnički izviđene površine primijenjenom metodom uklonjen sav metal do tretirane dubine.

II - SLUŽBENE DEKLARACIJE O PREUZIMANJU TEHNIČKI IZVIĐENE POVRŠINE

Ovaj dio je podijeljen na lijevu stranu koju popunjava i zavodi deminerska organizacija i desnu koju popunjava i zavodi BHMACE. Popunjava se po zahtjevu i objašnjenju datom u prilogu A, Poglavlja VIII.

Broj.....

Datum.....200__godine

Na osnovu člana 9. pod g) Zakona o deminiranju u Bosni i Hercegovini (SG BiH br. 5/02) i tačke 29. Poglavlja V Standarda BiH, BHM MAC izdaje,

STRUČNO MIŠLJENJE

za utvrđenu površinu **bez vidljivog rizika** u tehničkom izviđanju

Stručno mišljenje se odnosi na slijedeću lokaciju i priloženu dokumentaciju:

Naziv lokacije		MAC-ov ID br. zadatka	
Općina		Koordinate osnovne tačke	Y X
Površina zadatka (m²)		Deminerska organizacija izvođač radova	

Centar za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini potvrđuje da je tehničko izviđanje sumnjive (rizične) površine izvedeno prema dolje navedenom sadržaju:

Red. broj	Sadržaj aktivnosti i kontrole kvaliteta
1.	U procesu generalnog izviđanja izviđački organi BHM MAC-a nisu utvrdili naznake miniranosti navedene u Kriteriju za klasificiranje površine u generalnom izviđanju.
2.	U toku tehničkog izviđanja nisu nađene nikakve naznake miniranosti a na osnovu stanja terena (tla i vegetacije) primijenjene su moguće metode rada (predložene generalnim izviđanjem), i to: ☐ -Mašinska priprema terena ☐ anuelne metode rada ☐ -Manuelne metode sa pregiranjem po boks sistemu
3.	Tehničko izviđanje sa ulaskom u sumnjivu površinu po propisanim procedurama provela je deminerska organizacija po zahtjevinma Standarda BiH i prema odobrenim standardnim operativnim procedurama.
4.	Stručni nadzor nad operacijom tehničkog izviđanja proveli su inspeksijski organi BHM MAC-a, koji također nisu utvrdili naznake miniranosti.
5.	O preuzimanju klasificirane tehnički izviđene površine sastavljen je Zapisnik sa izjavom, službenim deklaracijama i priložima, koji ukazuju na kvalitetno utvrđivanje površine bez vidljivog rizika (naznačene na skici i određene koordinatama).

Prilog: Skica zadatka

DIREKTOR

Poglavlje VI

UKLANJANJE EKSPLOZIVNIH SREDSTAVA

UVOD

1. Operacije uklanjanja eksplozivnih sredstava (UES) podrazumijevaju: otkrivanje, identifikaciju i uništavanje NUS-a na licu mjesta ili premještanje, transport, skladištenje ili uništavanje na drugom mjestu. UES također podrazumijeva osiguranje eksplozivnog sredstva (prekid pirotehničkog lanca), uklanjanje ES-a koja su postala opasna oštećenjem, propadanjem ili ako im je prošao upotrební rok.
2. Radi velikog broja različitih vrsta NUS-a, kompliciranih tehničko-tehnoloških rješenja u sklopu NUS-a, svaki NUS je poseban problem i zahtijeva čvrstu organizaciju timova za UES, visoku stručnost, iskustvo i kreativan pristup osoblja za UES njegovoj eliminaciji.

CILJ

3. Cilj ovoga poglavlja je određivanje minimum zahtjeva koje organizacije za UES trebaju ugraditi u vlastiti SOP radi sigurnog i efikasnog uklanjanja ES-a na teritoriji BiH.

RASPON

4. **Obuka.** Samo obučeno i kvalificirano osoblje može obavljati operacije UES i superviziju operacija UES na različitim nivoima. Nivo obuke osoblja za operacije UES-a predstavljen je u Poglavlju I. Specijalizirana organizacija za UES u BiH je Civilna zaštita (CZ)
5. **Oprema.** Zaštitna oprema, kao i oprema za rad koja se treba koristiti u operacijama UES-a pri otkrivanju, razoružavanju, osiguravanju, neutralizaciji i konačnom uklanjanju NUS-a, data je u Prilogu B.
6. **Sastav tima.** Minimalan sastav tima za UES je: vođa tima, jedan operator UES-a, medicinar i vozač.
7. Uništavanje NUS-a u BiH provodi se isključivo putem **detoniranja**. Sav NUS će se uništiti na licu mjesta, osim ako se ne dovode u opasnost životi ili će doći do neprihvatljivih materijalnih razaranja, a koja se odgovarajućim zaštitnim mjerama ne mogu spriječiti.
8. UES je podijeljeno na dva nivoa:

a) Uništavanje pojedinačnih mina ili municije na mjestima nalaska od strane deminerskih odjeljenja. U ovo uglavnom spadaju:

- (1) Protupješadijske i protutenkovske mine
- (2) Ručne bombe
- (3) Tromblonske mine.
- (4) Artiljerijske granate-zrna i minobacačke mine kalibra zaključno sa 82mm.

Uništavanje ovih sredstava rutinski sprovodi vođa odjeljenja za čišćenje, koji mora biti obučen i posjedovati odgovarajuće iskustvo.

b) **Operacije UES-a koje provode timovi za UES**, a sastoje se od uklanjanja dolje navedenih sredstava:

- (1) Sve artiljerijske granate, avio-bombe i minobacačke mine kalibra preko 82mm.
- (2) Sve rakete.

- (3) Sva podmunicija, uključujući kasetne bombe KB-1 i KB-2.
- (4) Bilo kakav konstruktivno složen i neprepoznatljiv NUS (sa kemijskim, biološkim, osvjetljavajućim, dimnim ili drugim punjenjem), ili mina iznenađenja.
- (5) Bilo koji NUS za koji se sumnja da ima piezo-električni upaljač

9. Deminerske organizacije mogu zapošljavati osoblje osposobljeno za UES i sprovoditi UES u procesu deminiranja miniranja površine, ili tražiti pomoć od kvalificiranog tima.

KOORDINACIJA

10. Dobra organizacija, obučeno osoblje, namjenska oprema, pridržavanje važećih operativnih procedura i neposredna supervizija su garancija sigurnog i efikasnog izvršenja operacija UES-a koje daje povjerenje, kako osoblju uključenom u operacije UES-a, tako i stanovništvu i donatorima.

IZDAVANJE ZADATAKA UES-a

11. Kad se pronađeni i identificirani NUS mora ukloniti da bi se uništio na drugom mjestu, mora se izvršiti povlačenje NUS-a sa daljine. Nakon minimalno jedne minute čekanja, vođa tima prilazi povučenom NUS-u. Vrijeme čekanja se povećava ovisno o vrsti sredstva koje se povlači.

12. Nakon povlačenja i perioda čekanja, vođa tima će po potrebi poduzeti mjere osiguranja i razoružanja NUS-a, a zatim organizirati premještanje na stalno ili privremeno namjensko mjesto za uništavanje, uz potrebno prevoženje, eventualno skladištenje i konačno uništavanje.

13. Sam postupak uništavanja NUS-a na licu mjesta ili na namjenskom mjestu za uništavanje vršiti u skladu s planiranim redoslijedom datim u Poglavlju IV, uz potrebne zaštitne radove, radi umanjenja efekta uništavanja, odnosno otklanjanja opasnosti za okolno stanovništvo i imovinu.

14. Strogo je zabranjeno uklanjanje NUS-a ili bilog kojeg dijela NUS-a sa radilišta, izuzev za svrhe uništavanja!

15. U slučaju nalaska nepoznatog NUS-a, tim za UES vrši osiguranje mjesta nalaska, fotografiranje i moguća mjerenja NUS-a i obavještava rukovodstvo organizacije, koje, na osnovu prikupljenih informacija, konsultira eksperte u zemlji i inozemstvu radi identifikacije NUS-a i procedura osiguravanja. Rukovodstvo organizacije je odgovorno za uklanjanje takvog NUS-a.

16. Transport i skladištenje eksploziva vrši se u skladu sa propisima u BiH, kako je navedeno u Poglavlju IV.

Transport jednog ili više komada NUS-a je dozvoljen samo kad je prekinut pirotehnički lanac u svakom NUS-u i kad je NUS upakiran tako da se ne može pomjerati u toku transporta. Najsigurniji transport NUS-a je u originalnom pakiranju.

IZDAVANJE ZADATAKA UES-a

17. Kad se pojavi problem s pojedinačnim NUS-om kojeg je otkrio pojedinac ili tim koji vrši čišćenje površina ili kuća, ili je u pitanju kontaminirana površina na kojoj je otkriven NUS, potrebno je započeti proces za UES. Primjerak Kombiniranog izvještaja izdavanja zadatka, izviđanja i uklanjanja ES, s potrebnim objašnjenjima za popunjavanje, dat je u Prilogu A. Proces se odvija po slijedećoj proceduri:

- a) **Prijavljivanje problema sa NUS-om** najbližem Regionalnom uredu BHMAC-a ili Civilnoj zaštiti (CZ). Prikupljaju se podaci o osobi i organizaciji koja je dala izvještaj, lokaciji i podacima o NUS-u, te pohranjuju u bazu podataka.

b) **Unošenje podataka u dio 1 i 2. kombiniranog izvještaja zadatka UES**, od strane BHMAC-a (RU) ili CZ. Po potrebi se vrši izviđanje lokacije od strane kvalificiranog osoblja radi prikupljanja dopunskih (stručnih) podataka o NUS-u, te **određivanje prioriteta** na osnovu potencijalne prijetnje za ljude i imovinu.

c) Predaja ispunjenog kombiniranog izvještaja zadatka UES (dijela 1, 2 i 3) na realizaciju osposobljenom timu za uklanjanje ES CZ ili akreditiranoj deminerskoj organizaciji za UES.

d) Realizacija operacije UES i dostavljanje izvještaja o uklanjanju BHMAC-u ili CZ i unošenje u bazu podataka BHMAC-a.

18. Izviđanje eksplozivnih sredstava. Kad nisu dostupne stručne informacije o NUS-u, a da bi se planirao i detaljno odredio zadatak tima za UES, treba se izvršiti dodatno tehničko izviđanje, kako bi se prikupilo više informacija. Ovo treba obaviti stručno osoblje koje je kvalificirano za ovaj zadatak.

19. Izviđanje površina. Kada postoje informacije o površinama koje su jako zagađene NUS-om (razasute KB-1 i 2 ili druga podmunicija) potrebno je izvršiti dodatno generalno ili tehničko izviđanje površine. Na osnovu ovih izviđanja treba doći do potrebnih informacija radi određivanja prioriteta, planiranja potrebnih timova i opreme za realizaciju operacije UES ove vrste.

20. Planiranje. BHMAC sa Regionalnim uredima ili CZ će na osnovu prikupljenih informacija odrediti prioritete zadataka i planirati upotrebu timova za UES. Deminerske organizacije odnosno timovi koji su angažirani na zadacima UES-a, trebaju izvijestiti o rezultatima dobijenih zadataka. Zadaci će se organizacijama-timovima za UES izdavati u pismenoj formi preko Kombiniranog izvještaja zadatka UES-a. Dodatno:

a) Potpuni detalji planiranja i izdavanja izviđačkih i operativnih zadataka za timove UES-a trebaju biti detaljno razrađeni u SOP-u deminerske organizacije.

b) Postavka radilišta vrši se u potrebnom obimu kod uklanjanja pojedinačnog NUS-a, a u potpunosti kod uklanjanja razasutog NUS-a sa većih površina.

c) Kod uklanjanja razasutog NUS-a sa većih površina moraju se uvijek poštovati minimalne sigurnosne udaljenosti, a razmak kočica u radnim stazama se može povećati na maksimalno 4 metra.

d) Procedure rada u radnim stazama se trebaju prilagoditi vrsti razasutog NUS-a. Ukoliko vegetacija ometa traženje NUS-a, istu sjeći na potrebnu visinu koja omogućuje sigurno pronalaženje istog. Ukoliko detektor daje signal za otkrivanje NUS-a, minimalna dubina otkopavanja je 20 cm, a povećava se ovisno o vrsti NUS-a i vrsti zemljišta.

e) Traženje razasutog NUS-a na površinama koje nisu minirane može vršiti tim za čišćenje sa timom za UES. Po pronalasku svakog pojedinačnog NUS-a, daljnju odgovornost za uklanjanje ima vođa tima za UES.

PRILOZI:

Prilog A: Kombinirani izvještaj izdavanja zadatka, izviđanja i uklanjanja ES

Prilog B: Preporučena lista opreme timova za UES

KOMBINIRANI IZVJEŠTAJ IZDAVANJA ZADATAKA, IZVIĐANJA I UKLANJANJA ES

Broj zadatka UES _____ Datum _____		
1. OSOBA KOJA IZVJEŠTAVA I LOKACIJA NUS-a		
a. Entitet/Kanton	b. Općina	c. Lokalitet
d. Ime i prezime		f. Tel:
e. Dužnost:		g. Fax:
LOKACIJA NUS-a		KONTAKT OSOBA
h. Karta (naziv/list br./razmjera)		k. Ime i prezime
i. Koordinate po karti		l. Adresa
j. Ostale informacije		m. Telefon
n. Primjedbe		
2. PODACI O NUS-u		
a. Količina	b. Naziv	c. Boja
d. Duljina u mm	e. Promjer u mm	f. Primjdba
g. Mesto NUS-a Na površini: Da / Ne* (* <i>podvući primjenljivo</i>) Drugo:		h. Potrebna posebna oprema Vrsta:
i. Primjedbe o stupnju opasnosti:		j. Prioritet A – B * (* <i>podvući primjenljivo</i>)
3. IZDAVANJE ZADATAKA		
a. Tim CZ kojem je dodijeljen zadatak: _____ Tel/Fax br.:		
b. Deminerska organizacija kojoj je dodijeljen zadatak _____ Tel/Fax br.:		
-Potpora policije _____ Tel/Fax br.:		
-Izvještavanje SFOR-u _____ Tel/Fax br.:		
c. Datum	d. Ime i prezime, funkcija i potpis osobe koja izdaje zadatak (upisati štampanim slovima)	

4. IZVJEŠTAJ O UKLANJANJU			
a. Rad tima za UES Početak rada, datum i vrijeme _____ Završetak rada, datum i vrijeme _____		b. Naziv, tip i registarski broj vozila	c. Ostvareno km
d. PODACI O NUS-u			
KOLIČINA	NAZIV	VRSTA, TIP, MODEL	STANJE
e. Sigurnosne mjere			
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identificiran/Stanje provjereno/Pakirano za siguran transport* (*podvući primjenljivo) ▪ Transport ručno/vozilom *i udaljenost u metrima = _____ m ▪ Uklanjanje na/ispod * površine (ukoliko je primjenljivo) = _____ mm ▪ Koliko je uzdignut NUS iznad zemlje u mm (ukoliko je primjenljivo) = _____ mm ▪ Najbliža opasnost (vrsta) i udaljenost u metrima = _____ m ▪ Najbliža nastamba/zgrada, udaljenost u metrima = _____ m 			
f. Procedure uklanjanja		g. Datum i vrijeme završetka uništavanja	
h. Koordinate po karti i lokacija uništavanja		i. Lokacija sigurnog skladištenja	
j. Primjedbe		k. Prisutna ovlaštena osoba	
l. Utrošena ES			
<u>NAZIV</u> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Eksploziv (vrsta) _____ ▪ Štapin sporogoreći ▪ Detonator električni ▪ Detonator neelektrični ▪ Štapin detonirajući 		<u>KOLIČINA</u> .....kilograma .....metara .....komada .....komada .....metara	
m. Vođa time (upisati ime i prezime štampanim slovima)		n. Potpis	
o. Supervizor (upisati ime i prezime štampanim slovima)		p. Potpis	
q. Odgovorna osoba organizacije (ime i prezime, funkcija)		r. Datum, potpis i pečat	
s. Uveo u bazu podataka UES-a BHMAC-a (ime i prezime)		t. Datum i potpis	

**OBJAŠNJENJE ZA POPUNU KOMBINIRANOG IZVJEŠTAJA IZDAVANJA
ZADATKA, IZVIDANJA I UKLANJANJA ES**

1. Kombinirani izvještaj zadatka, izviđanja i uklanjanja ES, izdaje se za svaku lokaciju i nakon realizacije popunjen vraća BHMACH-u (RU) ili CZ koja je isti izdala, radi slanja i unošenja u bazu podataka BHMACH-a. Kako bi se zadržala jedinstvenost izvještavanja, koristiti dolje data objašnjenja:

- a) Zaglavlje izvještaja popunjava se sa datumom i brojem evidentiranja u BHMACH-a (RU) ili CZ koji izdaju zadatak.
- b) Broj UES-a sačinjen je od
  - (1) Slova kratica, a to su BHMACH i CZ F ili CZ RS
  - (2) Šestocifrenog serijskog broja, npr. BHMACH 000001, CZ RS 000001 itd.
- c) Informacije u dijelu 1. Osoba koja izvještava i lokacija NUS-a, jasne su same po sebi.
- d) Informacije u dijelu 2. Podaci o NUS-u, radi jasnoće i jedinstvenosti navedeno:
  - (1) b.- Naziv NUS-a (vrsta, tip, model), npr. bomba ručna M75, mina za MB 120 mm TF,
  - (2) g.- Mjesto NUS-a, npr. pod zemljom, pod vodom, u zidu objekta ili sl.
  - (3) h.- Potrebna posebna oprema, npr. rovokopač.
  - (4) i.- Primjedbe o stupnju opasnosti, npr. mjere sigurnosti koje su već poduzete ili koje treba poduzeti.
  - (5) j.- Prioritet: A – pristupiti odmah ili što prije, i B – pristupiti po izvršenju A.
- e) Informacije u dijelu 3. Izdavanje zadatka, jasne su same po sebi.
- f) Informacije u dijelu 4. Izvještaja o uklanjanju (popunjava vođa tima za UES i ovjerava odgovorna osoba u organizaciji), jasne, a radi jednostavnosti navedeno:
  - (1) d.- Podaci o NUS-u, npr. 4/granata artiljerijska/BE 75 mm/sa upaljačem, ispaljena; 2/MB mina/120 mm, svijetleća/bez upaljača, prazna; 3/ZOLJA/RBR 60 mm, kumulativna/ispaljena; 3/PT mina/TMA-3/naoružane, opremljene minom iznenađenja.
  - (2) f.- Procedure uklanjanja, npr. uništavanje na licu mjesta, premještanje na namjensko mjesto uništavanja, deflagracija.

PREPORUČENA LISTA OPREME TIMOVA ZA UES

Tabela pokazuje preporuku potrebne standardne opreme timova za UES.

Red. broj	NAZIV SREDSTAVA I OPREME	Kom	Primjedba
<i>(a)</i>	<i>(b)</i>	<i>(c)</i>	<i>(d)</i>
	Vozila		
1.	Vozilo, dupla kabina, dizel motor, zatvoren prostor za tovar ili prikolica	1	
	Oprema veze		
2.	Mobilni HF radio, GSM ili mob. telefon	1	
3.	Ručni VHF radio	3	
4.	Punjač baterija za ručni radio	1	
5.	Rezervna baterija za ručni radio	2	
6.	*GPS ili kompas (busola ručna)	1	
	Općenita oprema		
7.	Megafon	1	
8.	Veliki reflektor	1	
9.	Mali reflektor	1	
10.	Metalna kutija za opremu	1	
11.	Drvena kutija za prijevoz NUS-a	1	
12.	Kalem za kabal za paljenje	1	
13.	Protupožarni aparat od 6kg	1	
14.	Metalna kutija	1	Za eksplozive
15.	Metalna kutija	1	Za detonatore
16.	Plastična kutija ili pakiranje za neelektrične detonatore	1	
17.	Zastavica za upozoravanje	2	
18.	Katanac	2	
19.	Lopata	2	
20.	Pijuk	1	
21.	Makaze, vrtno male	1	
22.	Makaze, za živicu	1	
23.	Fotoaparati 35 mm	1	
24.	Šljem sa viziorom	2	
25.	Pancir, jakna i hlače	2	
26.	Metalni detektor	2	
27.	Lokator bombi	1	
28.	Skidač upaljača / odvajač	1	
29.	Raketni ključ	1	Uključujući odgovarajuća punjenja
30.	Mehanički ključ	1	
31.	Čekić od 0,5 kg	1	
32.	Metalna četka	1	
33.	Sjekira, s ručkom od 30 cm	1	
34.	Pipalica, metalna	2	
35.	Antena za otkrivanje potezne žice (istraživač)	1	
36.	Oznaka za nađene mine/NUS	1	
37.	Torba za deminersku opremu	1	
38.	Kuka i užadni pribor za daljinsko povlačenje NUS-a:	1	
39.	Terilensko-poliestersko užo nosivosti 400kg	100m	
40.	Kalem za užo	1	
41.	Karabinjer za užo	3	
42.	Pojedinačne kuke, oko 5cm - 9cm promjera	3	
43.	Duple kuke, oko 5cm - 9cm promjera	3	
44.	Platnena ili najlonska traka 1 m x 15cm	2	Dupli otvori promjera 20mm na svakom kraju.

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

45.	Držalica za uža za povlačenje	3	
46.	Čekrk za uža za povlačenje	3	
	Potrošni materijal		
47.	Izolir traka (rolna)	3	
48.	Rukavice, kožne	1 par	
49.	Fotografski film, 35mm 200 ASA	2 rolne	
50.	Rezervne baterije za metal detektor	4	
51.	Rezervna baterija za megafon	4	
52.	Rezervne baterije za reflektore	2 seta	
53.	Kabal dvožilni za paljenje punjenja za uništavanje	800m	
54.	Minska traka	1 rolna	
55.	Oznake za mine/NUS	20	
56.	Vreća za pijesak-napunjena	6	
57.	Vreća za pijesak-prazna	20	
	Set za uništavanje		
58.	Kutija za opremu za uništavanje	1	
59.	Kliješta za stezanje neelektričnih detonatora	1	
60.	“Leatherman Super” alat	2	
61.	Mašina za paljenje eksplozivnih punjenja	1	
62.	Galvanometer	1	
63.	Kliješta mala za siječenje žice	1	
64.	Makaze za siječenje lima	1	
65.	Mjerna traka, 2 metra	1	
66.	Mjerna traka, 50 metara	1	
	Set eksploziva		
67.	Plastični eksploziv	10 kg	
68.	Detonator, neelektrični	5	
69.	Detonator, električni	10	
70.	Štapin detonirajući	150m	
71.	Štapin sporogoreći	25m	
72.	Šibice, kutija	1	
	Medicinska oprema		
73.	Medicinska torba za osnovnu medicinsku pomoć	1	
74.	Voda u bocama	4 lit	
	Set dokumentacije		
75.	Torba za dokumentaciju	1	
76.	Standard BiH	1	
77.	SOP za UES	1	
78.	Vodič za identifikaciju NUS-a	1	

Poglavlje VII

SISTEM VEZA, EVIDENCIJE I IZVJEŠTAVANJE

UVOD

1. Da bi se planiralo, rukovalo, koordiniralo i kontroliralo procesom operacija deminiranja u BiH, potrebno je obezbijediti siguran i pouzdan sistem veze, voditi neophodne evidencije i standardizirati izvještavanje.
2. Deminiranje se ne može provoditi bez odgovarajućeg pouzdanog sistema veze između osoblja na terenu i operativnog centra organizacija za deminiranje. Vođenje evidencija sa jasnim i sažetim informacijama o toku i realizaciji planiranih zadataka, te njihovog pohranjivanja u bazu podataka BHMAC-a, pomaže u praćenju efikasnosti i planiranju daljnjih aktivnosti programa deminiranja u BiH.

CILJ

3. Cilj ovog Poglavlja je utvrđivanje minimalnih zahtjeva za sistem veze u okviru deminerskih organizacija, vođenje evidencija i dostavljanje standardiziranih izvještaja BHMAC-u.

A) SISTEM VEZE – RASPON

4. Sve deminerske organizacije koje se bave čišćenjem mina i uklanjanjem NUS-a moraju obezbijediti pouzdan sistem veze, pri čemu je neophodno uspostaviti slijedeće principe:
  - a) Korištenje utvrđenih pravila discipline, jasnoće i kratkoće prijenosa informacija sredstvima veze od strane svih korisnika.
  - b) Upotreba organiziranog sistema pozivnih znakova.
  - c) Odgovornost mobilnih stanica u uspostavi i održavanju komunikacije sa baznom stanicom i da iste provjeravaju u toku rada minimalno jednom u sat vremena.
  - d) Obučenost operatera za uspješnu uspostavu i korištenje uspostavljene radio veze za odgovarajuće potrebno vrijeme u toku dana i godine.
5. Da bi se operacije koordinirale i kontrolirale, potrebno je koristiti raspoložive sisteme veze, i to:
  - a) **Državna mreža sistema veza.** U ovu mrežu spada: redovni telefonski sistem, mobilni telefonski sistem i satelitski sistem. Ovo je operativna mreža sistema veza koja se koristi unutar strukture BHMAC-a, deminerskih organizacija, kao i između njih i drugih učesnika.
  - b) **Regionalna mreža.** Ovo je sigurnosna mreža koja sadrži HF radio veze, a koristi se za vezu između timova i regionalnih i operativnih centara. Ako mogućnosti dozvoljavaju ovdje se mogu koristiti i VHF veze.
  - c) **Veza na radilištu.** Ovo je veza unutar radilišta između komandira vodova (rukovoditelj radilišta) i komandira odjeljenja (sekcija, timova); u okviru odjeljenja minimalno komandir i medicinar.
6. Frekvencije za HF i VHF radio veze treba uskladiti sa organima vlasti na teritoriji, kako bi se izbjeglo ometanje i dupliranje veza sa drugim učesnicima.

B) EVIDENCIJE I DOKUMENTACIJA KOJA SE VODI I ČUVA NA RADILIŠTU–RASPON

7. U procesu deminiranja na deminerskim radilištima potrebno je da se radi izvođenja zadatka, prikupljanja podataka o napredovanju, zadatku, sredstvima, sigurnosti, ispravnosti sredstava, kontroli

kvaliteta i dr., koriste, vode i čuvaju na radilištu, stalno ili određeno vrijeme slijedeće neophodne evidencije i dokumentacija:

- a) **Standardne operativne procedure (SOP) organizacije**, za operacije deminiranja usklađene sa Standardom BiH i odobrene kroz proces akreditacije od strane BHMAC-a.
- b) **Vodič za NUS**. Obavezan kod organizacija koje se bave operacijama UES.
- c) **Crveni folder**. Podaci iz baze podataka BHMAC-a o sumnjivoj ili miniranoj površini dobiveni prethodnim izviđanjem i pohranjivanjem podataka iz drugih izvora. Prije početka zadatka deminerski tim treba kod sebe imati crveni folder (kopiju) sa podacima o zadatku.
- d) **Lične/osobne deminerske knjižice-akreditacije i važeća ovlaštenja BHMAC-a za obavljanje poslova deminiranja angažiranog osoblja na radilištu**.
- e) **Dnevni izvještaj ili dnevnik rada**, u kojem se evidentiraju: ID broj, lokacija, koordinate, datum i aktivnosti tima u toku dana (prema objašnjenju za popunjavanje datom uz obrazac u prilogu B), dnevna kontrola kvaliteta (kako i od koga), dnevna produktivnost, broj nađenih mina/NUS-a, podaci o metodama uništavanja i utrošenim sredstvima, te potpisom vođe tima. Čuva se na radilištu do kraja zadatka.
- f) **Evidencija osobnih podataka**, za osoblje na radilištu sa imenima i prezimenima, matičnim brojem, krvnom grupom, alergijama i adresama stanovanja sa telefonskim brojem.
- g) **Evidencija posjetitelja**, sa datumom i vremenom posjete, imenom i prezimenom, podacima koga predstavlja, krvnom grupom, alergijama i rubrikom za potpis.
- h) **Evidencija o stanju detektora**, sa vrstom, brojem, dnevnom provjerom kvaliteta otkrivanja UPMAH-3 (vrijeme i dubina otkrivanja) i ispravnosti od strane vođe tima i drugim podacima koje odredi organizacija.
- i) **Plan medicinske evakuacije (MEDEVAC)**. Pitanja za sadržaj data su u Poglavlju X.
- j) **Izvještaj o internoj kontroli kvaliteta**, sa ID brojem zadatka, lokacijom, datumom i vremenom kontrole, kontroliranim pitanjima, nađenim stanjem, poduzetim mjerama, podacima o osobi koja je kontrolirala i drugim što odredi organizacija. čuva se na radilištu do kraja zadatka.
- k) **Evidencija o stanju eksploziva i sredstava za iniciranje na radilištu**, sa podacima o utrošku.
- l) **Dnevni izvještaj o strojnoj pripremi zemljišta**, sa podacima o zadatku, vrsti minostroja, dnevnom radu minostroja, ostvarenoj dnevnoj produktivnosti, skicom i obilježenim približnim mjestima eksplozije, vrsti aktiviranog ES (ako se prepozna) i dr. što odredi organizacija. Izvještaj vodi organizacija koja izvodi radove sa minostrojem.
- m) **Karton akreditacije za pregu**, sa podacima o kerovođi, psu i vremenu važenja akreditacije.
- n) **Dnevni izvještaj o pregiranju**, sa podacima o zadatku, pregi, dnevnoj produktivnosti, skici sa približnim mjestima i rezultatima indikacije pregledanih površina (boksova) i dr. što odredi organizacija. Izvještaj popunjavaju kerovođe organizacija koje izvode pregiranje i predaju vođi grupe / odjeljenja.

NAPOMENA: Sve evidencije koje se ustroje i završe na radilištu arhiviraju se u organizaciji i koriste za izvještaje ili prilažu uz *Izjavu* o čišćenju površine.

C) IZVJEŠTAJI – RASPON

8. U procesu izviđanja, čišćenja mina i uklanjanja NUS-a koriste se slijedeći standardni izvještaji propisani od BHMAC-a:

- a) **Plan izvođenja deminerskog zadatka.** Popunjava deminerska organizacija i dostavlja BHMACH-u minimalno sedam dana prije početka rada na zadatku. Ukoliko se zadatak prati i monitoringom, plan se dostavlja i monitoring organizaciji. U slučaju bilo kakvih promjena (datuma i angažiranja kapaciteta van plana), deminerska organizacija će pismeno obavijestiti RU BHMACH-a koji prati zadatak. Primjerak plana dat je u prilogu A.
- b) **Tjedni/Sedmični izvještaj** o aktivnostima deminiranja za BHMACH. Popunjava deminerska organizacija i dostavlja BHMACH-u svakog petka do 16.00 sati. Izvještaj se šalje poštom, faksom, ili E-mail-om, a služi za praćenje aktivnosti deminiranja na pojedinačnim zadacima, planiranje i vršenje inspekcija kontrole kvaliteta i predviđanja vremena mogućeg završetka zadatka. Primjerak izvještaja dat je u Prilogu C.
- c) **Mjesečni izvještaj** o napretku deminiranja za BHMACH. Popunjava i dostavlja BHMACH-u deminerska organizacija do prvog petka u mjesecu za protekli mjesec, prema rubrikama obrasca datog u Prilogu D. Mjesečnim izvještajem započinje proces prikupljanja statističkih podataka o toku i rezultatima deminiranja po zadacima, te sagledavanju ukupnih rezultata i planiranju daljnjih aktivnosti u procesu deminiranja u BiH.
- d) **Izvještaj o izvidanju.** Radi se i dostavlja nakon izvršenog generalnog ili tehničkog izviđanja shodno objašnjenjima datim u Poglavlju V.
- e) **Izjava o čišćenju površine (sa priložima).** Radi je deminerska organizacija po završetku zadatka čišćenja. Sastavni je dio *Zapisnika* o preuzimanju deminirane površine ili građevine, i popunjava se shodno objašnjenjima datim u Poglavlju VIII.
- f) **Uvjerenje o kontroli kvaliteta.** Izdaje BHMACH nakon procjene kontrole kvalitete čišćenja shodno objašnjenjima datim u Poglavlju VIII i XI.
- g) **Kombinirani izvještaj o izdavanju zadatka, izvidanju i uklanjanju ES.** Radi se u procesu operacija UES-a, shodno objašnjenjima datim u Poglavlju VI.
- h) **Inicijalni izvještaj o nesreći od mina.** Radi se i dostavlja BHMACH-u nakon deminerske i drugih minskih nesreća, shodno objašnjenjima datim u poglavlju XIII.
- i) **Stručni izvještaj o minama i NUS-u.** Radi se po potrebi i prilaže uz *Izjavu* o čišćenju površine ili Kombinirani izvještaj zadatka UES, kada se na nekoj površini ili zadatku nađe veća količina mina, NUS-a, mina iznenađenja i neobičnih i neidentificiranih ES, koji se ne mogu evidentirati u *Izjavi* ili Kombiniranom izvještaju zadatka UES. Za neobična i neidentificirana ES treba priložiti fotografije iz više uglova i sa uspoređivanjem nekog predmeta kome su poznate dimenzije, kako bi se mogla odrediti veličina. Primjerak izvještaja dat je u Prilogu E.
- j) **Dnevni izvještaj monitoringa (ako je vršen).** Sadrži podatke koje zahtijeva ugovarač u pogledu sigurnosti, kvaliteta i produktivnosti izvođenog deminerskog zadatka. Radi se za potrebe naručioca (ugovarača). Primjerak se daje deminerskoj organizaciji i čuva na radilištu do kraja zadatka, a potom priključuje uz *Izjavu* o čišćenju.
- k) **Zapisnik o provođenju stručnog nadzora na deminerskom radilištu inspeksijskih organa BHMACH-a.** čuva se na radilištu do kraja zadatka. Primjerak dat u poglavlju XI.
- l) **Izvještaj NOTAM za zračnu službu letenja.** Dostavlja se BHMACH-u minimalno 24 sata prije pojedinačnog uništavanja količine preko 13,6 kg eksploziva. Primjerak dat u Poglavlju IV.

PRILOZI:

Prilog A: Plan izvođenja deminerskog zadatka, Prilog B: Dnevni izvještaj (odjeljenja-sekcije,tima), Prilog C: Sedmični izvještaj o aktivnostima deminiranja za BHMACH, Prilog D: Mjesečni izvještaj o napretku deminiranja za BHMACH i Prilog E: Stručni izvještaj o minama i NUS-u.

Deminerska organizacija .....

Broj.....

Od.....20__godine

Prilog A

Poglavlje VII

Za: BHMAC , Sektor operacija, Fax: 033 667 311

PLAN
izvođenja deminerskog zadatka

Zadatak ID broj:.....,lokacija:.....,vrsta rada:.....,veličina zadatka:.....m²

Red. broj	Planirana aktivnost	Angažirani kapacitet za aktivnost (naziv, tip i sastav)	Planirani broj radnih dana/dnevna produktivnost (m ²)	Planirano dnevno radno vrijeme (od-do)	Planiran rad (datum)		Primjedbe
					Početak	Završetak	
(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)		(g)

Ime i prezime:

.....
(osobe za operacije)

.....
(osobe za OK)

.....
(odgovorna osoba dem. organizacije)

Objašnjenje za popunjavanje kolona: (b)- Navode se po redu aktivnosti, na primjer: strojna priprema; čišćenje sa pregiranjem; planirani odmori timova; predaja zadatka i dr. (c)-Navesti angažiranje kapaciteta po redoslijedu planiranih aktivnosti, na primjer: tim za strojnu pripremu .....; deminerski tim sa 8 deminera i 2.prege i dr. (d)-Planirani broj radnih dana po aktivnostima, angažiranim kapacitetima i planiranoj dnevnoj produktivnosti. (e)- Planirano dnevno radno vrijeme po aktivnostima (od- do). (f)-Planirani rad po aktivnosti sa datumom početka i završetka.

Deminerska organizacija

.....

Broj.....

Od.....20__godine

Prilog C

Poglavlje VII

Za: BHMAC , Sektor operacija, Fax: 033 667 311

TJEDNI/SEDMIČNI IZVJEŠTAJ O AKTIVNOSTIMA DEMINIRANJA ZA BHMAC

ZA ZAVRŠENI TJEDAN/SEDMICU(datum) od _____ do _____ 20__ . godine

Red. broj	MAC ID broj, lokacija i koordinate	Zadana površina (m ²)	Realizirano m ²		Datum početka	Procijenjeni datum završetka	Primjedbe
			Tehničko izvidanje	Čišćenje			
(a)	(b)	(c)	(d)		(e)	(f)	(g)
1.							
2.							
3.							

.....
(odgovorna osoba dem. organizacije)

Objašnjenja za popunjavanje kolona:

(b)- Podaci o radilištu. (c)- Zadana (planirana) površina za rad u m². (d)- Navesti tjednu/sedmičnu realizaciju m² zadatka tehn. izviđanja ili čišćenja. (e)- Datum početka rada ili očekivani početak rada na bilo kom radilištu u naredna četiri tjedna. (f)-Očekivani datum završetka rada ako radovi traju ili datum završetka zadatka. (g)- Bilo kakve primjedbe o aktivnostima deminiranja na radilištu koje mogu koristiti BHMAC-u.

NAPOMENA: Tjedni/sedmični izvještaj šalju sve deminerske organizacije koje se bave humanitarnim deminiranjem u BiH. Izvještaj se može poslati faksom ili uručiti osobno BH MAC-u svakog petka do 16,00 sati.

Deminerska organizacija .....

Broj.....

Od.....20__godine

Za: BHMAC , Sektor operacija, Fax: 033 667 311

Prilog D
Poglavlje VII

MJESEČNI IZVJEŠTAJ O NAPRETKU DEMINIRANJA ZA BHMAC

ZA MJESEC _____ 20__ . godine

Red. Broj	MAC ID broj lokacija i koordinate	Oznaka i broj tima, i ukupno osoba u timu	Metod rada	Vrsta i broj uklonjenih PP mina u toku mjeseca	Vrsta i broj uklonjenih PT mina u toku mjeseca	Očišćena površina m ² u toku mjeseca	Tehnički izvidjeno m ² u toku mjeseca	Ograđeno m ² u toku mjeseca	Ukupno završeno zadatka u %	Procjena datuma završetka	Primjedbe
(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)	(i)	(j)	(k)	(l)
1.											
2.											
3.											
4.											
Dodatne općenite primjedbe:											

.....
(odgovorna osoba dem. organizacije)

NAPOMENA: Izvještavati o svakom zadatku deminiranja posebno, popunjavajući zasebne rubrike i kolone. Izvještaj dostaviti do prvog petka u mjesecu za protekli mjesec.

STRUČNI IZVJEŠTAJ O MINAMA I NUS-u

BR		PRVI DIO	
1.	Ime deminerske ili UES organizacije		Izjestio (ime i prezime), funkcija
2.	ID broj zadatka		Datum izvještaja
3.	Najbliži grad		Lokacija zadatka
4.	Naziv karte		List karte i broj
5.	Razmjera		Koordinate zadatka
DRUGI DIO			
6.	VRSTA UKLONJENIH PP MINA	Kom	OPIS ILI PRIMJEDBA
(a)			
(b)			
(c)			
(d)			
7.	VRSTA UKLONJENIH PT MINA	Kom	OPIS ILI PRIMJEDBA
(a)			
(b)			
(c)			
(d)			
8.	VRSTA UKLONJENOG NUS-a	Kom	OPIS ILI PRIMJEDBA
(a)			
(b)			
(c)			
(d)			
9.	BROJ UKLONJENIH MINA IZNENAĐENJA		

NAPOMENA: Ovaj izvještaj se popunjava i po potrebi prilaže uz *Izjavu* o čišćenju površine ili Kombinirani izvještaj zadatka UES. Svi podaci se trebaju odnositi na ukupno očišćenu površinu ili zadatak UES. Fotografije treba koristiti kao dodatni dokaz opisu neidentificiranih ili neobičnih eksplozivnih sredstava. Sve mine iznenađenja treba detaljno opisati na posebnoj listi.

Poglavlje VIII

PREUZIMANJE DEMINIRANE POVRŠINE ILI GRAĐEVINE

UVOD

1. Preuzimanje deminirane površine ili građevine (shodno Zakonu o deminiranju u BiH) od izvođača vrši BHMACH po uspješno završenom zadatku i zahtijevanoj pratećoj dokumentaciji, nakon čega izvođaču izdaje *Uvjerenje* o kontroli kvaliteta deminiranja.

2. BHMACH i izvođač radova po obavljenom zadatku sastavljaju *Zapisnik* o preuzimanju deminirane površine ili građevine (*Zapisnik*). *Zapisnik* predstavlja završni izvještaj zadatka koji sadrži:

I-izjavu o čišćenju deminerske organizacije,

II-službene deklaracije o preuzimanju deminirane površine i

III- priloge.

Iz priloga deminerske organizacije i inspeksijskih organa BHMACH-a treba biti vidljiv tok i kvalitet izvođenja zadatka preko dnevnih izvještaja, izvještaja i zapisnika unutarne i vanjske kontrole kvaliteta kao i uspješno završenog uzorkovanja. Prilozima se potvrđuje da su greške ispravljene i zahtijevane korekcije uspješno obavljene.

3. U sklopu preuzimanja očišćene površine vrši se završno izviđanje u kome se uz prisustvo inspeksijskih organa BHMACH-a provjeravaju granice i verificira skica zadatka, a zatim deminerska organizacija vrši završno obilježavanje granica čišćene površine (prilog C). Sa granicama čišćene površine izvođač upoznaje predstavnika vlasti/korisnika o čemu sastavlja poseban *Zapisnik*.

CILJ

4. Cilj ovog poglavlja Standarda je utvrđivanje procedura i dokumentacije za predaju očišćene površine ili građevine od deminerskih organizacija koje provode deminiranje u BiH i preuzimanje od BHMACH-a.

RASPON

5. “*Zapisnik* o preuzimanju deminirane površine ili građevine” (Prilog A) koji sadrži: *Izjavu* o čišćenju deminerske organizacije, službene deklaracije o preuzimanju i priloge, izdaje i ovjerava ugovorna deminerska organizacija i dopunjava BHMACH. *Zapisnik* predstavlja završni izvještaj deminerskih aktivnosti na određenoj lokaciji, nakon što je očišćena od mina/NUS-a. Rad na ovom dokumentu počinje sa početkom radova svake operacije deminiranja i završava se sa završetkom radova na “ugovoru / zadatku”, kada BHMACH preuzme deminiranu površinu ili građevinu. Objašnjenje za popunu *Zapisnika* dato je u prilogu A.

6. “*Uvjerenje* o kontroli kvaliteta deminiranja” (Prilog B) izdaje BHMACH nakon preuzimanja deminirane površine ili građevine, i isto predstavlja potvrdu kontrole kvaliteta rada koju su kroz procedure stručnog nadzora i uzorkovanje utvrdili inspeksijski organi BHMACH-a i angažirani timovi za uzorkovanje. Svrha izdavanja *Uvjerenja* je pružanje točnih i jasnih detalja o provođenju procedura rada i kontrole kvaliteta deminerske organizacije koja je izvodila čišćenje površine ili građevine. Samo čišćena površina ili građevina za koju je izdato *Uvjerenje* unosi se u bazu podataka i arhivu BHMACH-a.

DEFINICIJE

5. **Očišćena površina.** Površina je očišćena kad su sa iste uklonjene ili uništene sve mine i NUS. Sa navedene površine moraju biti uklonjeni svi dijelovi od mina i NUS-a, kao što su sistemi paljenja (upaljači), udarne kapisle i ostali predmeti koji predstavljaju mogućnost prouzrokovanja eksplozije.
6. **Standardi čišćenja.** Površina treba biti očišćena od mina i NUS-a do dogovorne dubine, kako bi odgovarala namijenjenoj upotrebi, ali ne manje od 10 cm.
7. **Standardi čišćenja BiH.** Sve deminerske organizacije koje obavljaju operacije deminiranja u BiH moraju predati površinu **minimalno 99,65% očišćenu** od mogućnosti eksplozije, uklanjanjem mina i NUS-a do dubine od najmanje 10 cm.

PROCEDURE

8. Deminerska organizacija sa očišćenom površinom upoznaje predstavnika vlasti/krajnjeg korisnika i naručitelja, i to evidentira u Zapisnik, koji prilaže uz završni izvještaj zadatka.
9. Može se izdati samo jedna “Izjava o čišćenju površine” (sastavni dio Zapisnika o preuzimanju) koja se predaje BHMAC-u. *Uvjerenje* o kontroli kvaliteta deminiranja i *Zapisnik* o preuzimanju deminirane površine slijede put prikazan u Prilogu D.
10. Vlada BiH će svaku površinu prihvatiti očišćenom čim BHMAC izda “*Uvjerenje* o kontroli kvaliteta deminiranja”.

PRILOZI:

Prilog A: “*Zapisnik* o preuzimanju deminirane površine ili građevine” sa izjavom, službenim deklaracijama i priložima, i objašnjenjem za popunjavanje

Prilog B: “*Uvjerenje* o kontroli kvaliteta deminiranja”

Prilog C: Sistem obilježavanja deminirane površine

Prilog D: Dijagram kretanja *Uvjerenja* i *Zapisnika*

17. Internu kontrolu kvaliteta obavio i veličina izvršenog internog uzorkovanja u m ²	
18. Monitoring vršen i od koga	☐ Da ..... ☐ Ne
19. Vrste i količine uklonjenih mina/NUS-a	
II- SLUŽBENE DEKLARACIJE O PREUZIMANJU DEMINIRANE POVRŠINE	
PREDAJA OD STRANE DEMINERSKE ORGANIZACIJE	PREUZIMANJE OD STRANE CENTRA ZA UKLANJANJE MINA BiH
<p>Izjavljujem da je čišćenje površine (građevine) opisane ovim dokumentom (završnim izvještajem) izvršeno prema Standardu za uklanjanje mina i NUS-a u BiH do navedene dubine.</p> <p>Ocjenjujem da je površina (građevina) kvalitetno očišćena od mina/NUS-a za sigurno korištenje i kao takvu je predajem BHMAC-u.</p>	<p>Ja ....., inspektor za KK BHMAC-a na osnovu vlastitih saznanja i kroz stručni nadzor zadatka od strane referenta za KK....., RU....., preuzimam navedenu deminiranu površinu (građevinu) u ime BHMAC-a, jer je stručni nadzor i uzorkovanje pokazalo da je čišćenje površine (građevine) izvršeno u skladu sa zahtjevima Standarda za uklanjanje mina i NUS-a u BiH. ....</p> <p style="text-align: center;">(potpis inspektora)</p>
20. Ime i položaj odgovorne osobe deminerske organizacije	21. Ime šefa ureda/kancelarije BHMAC-a
22. Potpis i pečat	23. Potpis i pečat
24. Broj izjave..... Datum predaje:.....	25. Broj zapisnika:..... Datum preuzimanja:.....

III- PRILOZI:

A) Prilozi deminerske organizacije:

- a)-Spisak osoba odjeljenja (tima, sekcija...) ili više njih koji su izvodili zadatak sa funkcijama.
- b)-Pregled radnih dana i sati rada sa postignutim efektima po angažiranim odjeljenjima-sekcijama, timovima i grupama (podaci iz dnevnih izvještaja za deminere i prege, i poseban prilog za mehaničku pripremu ako je vršena).
- c)-Dnevni izvještaji (deminerskih timova, prega, mehaničke pripreme i monitoringa ako je vršen).
- d)-Pregled korištene opreme u primijenjenim metodama (naziv, vrsta – tip i količina).
- e)-Grafički prikaz zadatka –skica u razmjeri na geodetskim podlogama ili najkrupnijoj razmjeri topografske karte sa koordinatama lomnih tačaka i mjesta nađenih vrsta mina. Dodatno skica pregiranja zadatka (ako je vršeno) sa naznakom boksova i oznakom prega koje su vršile pretragu pojedinačnih boksova.
- f)-Fotokopije internih izvještaja o KK (osobe za OK organizacije).
- g)-Opis toka izvođenja zadatka (problemi u provođenju plana, greške utvrđene internom kontrolom kvaliteta, monitoringom ukoliko je bio angažiran i inspekcijama BHMAC-a i

kako su iste riješene, usporedba nađenih mina sa poznatim podacima o miniranosti, opis aktivnosti koja ukazuju na pouzdanost standardnog kvaliteta čišćenja i dr., i bitne fotografije koje to dokazuju).

h)-Zapisnik o upoznavanju organa vlasti/krajnjeg korisnika sa granicama obilježene očišćene površine.

B)- Prilozi inspeksijskih organa:

a)-Zapisnici o stručnom nadzoru (sa dnevnih stručnih nadziranja).

b)-Završni zapisnik o stručnom nadzoru (pozitivan u smislu kvaliteta radi preuzimanja i izdavanja uvjerenja o KK).

c)-Rješenje o zabrani daljnjih radova i ponavljanja (ukoliko je donošeno) i drugi dokazi koji ukazuju na stručnost i kvalitet izvođenog deminerskog zadatka.

d)-Skica napretka zadatka.

OBJAŠNJENJE ZA POPUNU ZAPISNIKA O PEUZIMANJU DEMINIRANE POVRŠINE ILI GRAĐEVINE SA SLUŽBENIM DEKLARACIJAMA I PRILOZIMA

Općenito. Zapisnik o preuzimanju deminirane površine ili građevine sa službenim deklaracijama i priložima, je set dokumenata završenog zadatka čišćenja mina/NUS-a koji ustvari predstavlja završni izvještaj zadatka (u daljem tekstu Zapisnik). Original Zapisnik na kraju procesa verifikacije i izdavanja Uvjerenja o kontroli kvaliteta od BHMACE-a završava u bazi podataka i arhivi BHMACE-a, zajedno sa Plavim folderom o zadatku.

I – IZJAVA DEMINERSKE ORGANIZACIJE O ČIŠĆENJU

Ovaj dio popunjava deminerska organizacija i to po slijedećem:

1. Registrirani naziv deminerske organizacije.
2. Ime i prezime operativnog oficira ili program menadžera koji je sastavio Izjavu.
3. Jedinstveni MAC-ov ID broj zadatka koji se izdaje za svako radilište.
4. Navesti naziv zaseoka, naselja-sela i općinu radilišta ili naziv šire lokacije.
5. Navesti naziv, oznaku, razmjeru i izdanje karte (karta 1:25.000, izuzetno 1:50.000)
6. Ovisno o korištenom koordinantnom sistemu označiti u kvadratu sa “X” da li je UTM ili Gaus Kruger. Zabranjeno je kombiniranje koordinantnih sistema.
7. Navesti pune koordinate (koordinate sa šestocifrenim brojem) za orjentirnu tačku.
8. Isto za nultu (osnovnu) tačku.
9. Navesti datum početka i završetka zadatka.
10. Navodi se kvadratura očišćene površine zadatka (projekcija površine).
11. Dubina čišćenja u cm koja je data u zadatku (standardna ili veća ovisno o saznanju dubine postavljenih ili dospjelih ES i namjene zemljišta za korištenje).
12. U kvadratu sa “X” označiti da li je sa površine uklonjen sav metal koji otkriva metal detektor do zadane dubine čišćenja (standardne ili ugovorene veće).
13. Navesti broj očišćenih kuća-građevina. U broj se evidentira i svaki zaseban gospodarski objekat.
14. Kvadratura čišćenih kuća-građevina računa se prema pregledanim površinama zasebnih prostorija (pod, zidovi, plafoni).

15. Navesti koje su metode korištene na zadatku (manuelno: detektor, pipalica ili kombinacija; manuelno i pregiranje; i mehanička priprema ukoliko je prethodila).
16. Navesti koje metode interne kontrole su korištene prema izvještajima o internoj kontroli kvaliteta i veličinu površine u m² na kojoj je izvršeno uzorkovanje u internoj kontroli kvaliteta.
17. Navesti ime i prezime odgovorne osobe za OK u strukturi deminerske organizacije, koja je ispunila izvještaje o internoj KK i kojoj je to isključivi zadatak.
18. U kvadrat staviti "X" za monitoring, ako je vršen i navesti organizaciju koja ga je izvodila.
19. Unijeti tačan naziv i količine svih pronađenih mina i NUS-a, a po potrebi priložiti i Stručni izvještaj o minama i NUS-u sa fotografijama i opisom, kao dokazom za neidentificirana i neobična ES (mine iznenađenja).

II - SLUŽBENE DEKLARACIJE O PREUZIMANJU POVRŠINE

Ovaj dio je podijeljen na lijevu stranu koju popunjava i zavodi deminerska organizacija i desnu koju popunjava i zavodi BHMACH.

Na desnoj strani u službenu deklaraciju preuzimanja upisuje se ime inspektora koji je pratio i koji preuzima površinu u ime BHMACH-a i istu klauzulu ovjerava potpisom.

20. i 21. Navodi se ime i položaj odgovorne osobe deminerske organizacije (direktor-program menadžer odgovoran za registriranu deminersku organizaciju u BiH), i ime i položaj odgovorne osobe BHMACH-a.

22. i 23. Stavljaju se potpisi navedenih osoba i ovjeravaju pečatom.

24. i 25. Evidentiraju se brojevi zavođenja u deminerskoj organizaciji i BHMACH-u sa datumom predaje i preuzimanja čišćene površine ili građevine.

III- PRILOZI:

A) PRILOZI DEMINERSKE ORGANIZACIJE:

Prilog a) - Spisak osoba tima ili timova sa funkcijama, koji su izvodili zadatak uraditi po slijedećem primjeru:

S P I S A K

.....
(naziv funkcije odjeljenja-tima sekcije, grupe)

Red. broj	Ime i prezime	Funkcija	Primjedbe (Ime POEK-a i dr.)
1.		vođa tima	
2.		deminer (ujedno zamjenik)	
3.		deminer	
4.		kerovođa.....	
5.		medicinar	
6.		vozač	

Prilog b) - Pregled radnih dana i sati rada sa postignutim efektima po angažiranim odjeljenjima, uraditi po slijedećem primjeru:

P R E G L E D

rada po danima i postignutim efektima rada deminera i prega

Red. broj	Dan-datum rada	Ostvareno efektivnih radnih sati	Angažirano deminera/ostvareno m ²	Angažirano prega/ostvareno m ²	Vrste i količine nađenih mina/NUS
1.	15.03.2003.	5	8/520		PMA-2=2kom
2.	16.03.2003.	5	7/560	4/2000	PROM-1=1kom
3.	17.03.2003.	5	8/520	2/800	Mina trenutna za MB 82mm= 1 kom
Svega:	4	15	23/1600	6/2800	PMA-2=2kom PROM-1=1kom Mina 82mm=1kom

P R E G L E D

rada po danima i postignutim efektima mehaničke pripreme sa strojem-evima

.....
(vrsta i tip stroja-eva)

Red. broj	Dan-datum rada	Ostvareno efektivnih radnih sati	Angažirano strojeva/ostvareno m ²	Procijenjena vrsta i količina aktiviranih mina/NUS
1.	05.03.2003.	7	1/4200	PMA-3=3kom
2.	06.03.2003.	10	1/6000	PMA-3=5kom PROM-1=2kom
3.	07.03.2003.	8	1/4500	
Svega:	3	25	3/14700	PMA-3=8kom PROM-1=2kom

Prilog d)-Pregled korištene opreme u primijenjenim metodama, uraditi po slijedećem primjeru:

P R E G L E D

korištene opreme u primijenjenim metodama

Red. broj	Naziv, vrsta-tip	Kom	Primjedba
1.	Metal detektor EBINGER EBEX 420Si	2	
2.	Metal detektor VALLON ML 1620B	4	
3.	Pipalica	8	
4.	Lopatica za otkopavanje	8	
5.	Komplet alata za sječu vegetacije	8	Makaze za travu, voće, testera mala ručna, i dr.
6.	Kliješta za siječenje žice	2	
7.	Testera motorna HUSVARNA, duž. mača 300mm	1	I dr.

Prilog e) -Grafički prikaz zadatka-skica

Skicu zadatka raditi prema slijedećim zahtjevima:

- (1) Za izradu skice radilišta snimiti radilište koristeći slijedeće metode rada:
  - Mjerenje azimuta i dužina (busola sa minimalnom podjelom od 1^0).
  - Polarno ili ortogonalno snimanje detalja.
  - Skidanje koordinata detaljnih tačaka sa geodetskih podloga (razmjere 1:10000 ili krupnijih)
  - GPS sistemom čija je tačnost do 1 m.
  - Kombiniranjem prethodnih metoda.
- (2) Pri snimanju radilišta i izradi skice potrebno je postići minimalno slijedeću tačnost:
  - Određivanje orjentirne i nulte tačke izvršiti sa tačnošću od $0,3 \text{ mm} \times M$ (M – imenitelj razmjere)
  - Zatvaranje poligona radilišta izvršiti sa tačnošću od $0,3 \text{ mm} \times M$.
- (3) Pri izračunavanju kvadrature očišćene površine (m^2) koristiti slijedeće metode:
  - Računanje kvadrature očišćene površine iz koordinata lomnih tačaka.
  - Računanje kvadrature očišćene površine iz originalnih mjera sa terena.
  - Računanje kvadrature očišćene površine pomoću sprava za računanje površina (planimetri).
  - Kombinacijom prethodno navedenih metoda.
- (4) Za izradu skica radilišta koristiti geodetske podloge krupnijih razmjera i to:
  - Katastarski planovi svih razmjera (1:500; 1:1000; 1:2000; 1:2500; 1:5000).
  - ODK – Osnovna državna karta (1:5000; 1:10000).
  - Orto-foto snimci i/ili aerofotogrametrijski snimci.
  - Skice snimanja detalja.

U iznimnim slučajevima, ako nema geodetskih podloga krupnije razmjere koristiti topografske karte razmjere 1:25000 i 1:50000.

c) Skica radilišta mora sadržavati minimalno slijedeće:

- (1) Pravac sjevera / približna razmjera.
- (2) Naglašenu orjentirnu i nultu tačku (sa upisom koordinata).
- (3) Sve detalje očišćene površine (lomne tačke sa koordinatama ili azimutom i udaljenostima), kao i koordinate mjesta nađenih vrsta mina.
- (4) Lokaciju sigurne staze (staza).
- (5) Lokaciju pristupne staze (staza).

d) Uz skicu se mora priložiti tabela koordinata lomnih tačaka ili azimuta i dužina. Ako se koriste azimuti, obavezno uračunati popravke za zbližavanje meridijana i magnetnu deklinaciju.

e) Primjeri za izradu skica dati su u prilogu A Poglavlja V.

Broj.....
Datum, ...200_.god

Na osnovu člana 36. Zakona o deminiranju u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik BiH, broj 5/02) i tačke 4. poglavlja VIII Standarda BiH, Centar za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini, izdaje

UVJERENJE

O IZVRŠENOJ KONTROLI KVALITETA DEMINIRANJA

Uvjerenje se odnosi na slijedeću lokaciju i priloženu dokumentaciju:

<i>Naziv lokacije</i>		<i>MAC-ov ID br. zadatka</i>	
<i>Općina</i>		<i>Koordinate osnovne tačke</i>	Y X
<i>Površina zadatka (m²)</i>		<i>Deminerska organizacija izvođač radova</i>	

Centar za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini potvrđuje da je kontrola kvaliteta u cilju osiguranja kvaliteta deminerskog zadatka izvedena prema dolje navedenom sadržaju:

Red. broj	Sadržaj aktivnosti i kontrole kvaliteta
1.	Formiranje i izdavanje radnog zadatka izvršeno je od strane BHM MAC-a nakon izvršene procedure generalnog izviđanja.
2.	Deminerska organizacija je u toku rada poštovala zahtjeve Standarda BiH i rad izvodila prema odobrenim standardnim operativnim procedurama (SOP-u).
3.	Mjere unutarnje kontrole kvaliteta u deminerskoj organizaciji sprovedene su prema procedurama u odobrenom SOP-u.
4.	Tokom izvođenja zadatka izvođen je stručni nadzor od strane inspeksijskih organa za osiguranje kvaliteta BHM MAC-a. Greške koje su utvrđene u toku radova ispravljene su po zahtjevu inspekcije.
5.	Tokom stručnog nadzora kontrola kvaliteta uzorkovanjem izvedena je prema ISO 2859-0, primjenom metode slučajnog odabira uzoraka. Prilikom uzorkovanja nisu nađene mine i NUS do ugovorom određene dubine deminiranja, što je evidentirano u završnom zapisniku o stručnom nadzoru obavljenog deminerskog zadatka.
6.	O preuzimanju deminirane površine sastavljen je Zapisnik sa izjavom o čišćenju, službenim deklaracijama i priložima koji ukazuju na kvalitetan završetak radova od strane deminerske organizacije.

DIREKTOR

SISTEM OBILJEŽAVANJA OČIŠĆENE POVRŠINE

1. **Zahtjevi.** “Obilježavanje očišćene površine” mora biti jasno i trajno. Obilježavanje očišćene površine mora ispunjavati slijedeće osnovne minimalne zahtjeve:

2. **Znakovi.** Kad se radilište očisti, najprihvatljivija metoda postavljena vještačkih orijentira sastojala bi se od:

a) Trajnog obilježavanja nulte tačke pomoću zabetoniranog metalnog markera od kvadratnog 5x5 cm ili “L” profila 5-5 cm, obojenog naizmjenično crveno-bijelom bojom, po 20 cm, visine 1,2 m iznad nivoa tla, sa ukucanim ID brojem u vrhu. Ovo će smanjiti mogućnost da se očišćeno zemljište ponovo čisti. Primjer pokazan na skici u nastavku.

b) Trajnog obilježavanja svih lomnih tačaka, na parametru očišćene površine, pomoću tri čelična kočića (ekseri standardne dužine od 20-30 cm) zabijena u zemlju na razmaku od 50cm (jedan obilježava vrh lomne tačke, a druga dva, smjerove ka slijedećim lomnim tačkama). Ovo osigurava da se metal detektorom uvijek pronađe lomna tačka i ukoliko bude neophodno ponovo uspostave parametri očišćene površine. Primjer prikazan na skici u nastavku.

Ukoliko je zemljište takvo da se u njega ne mogu zabiti čelični kočići, tad se koristi boja visoke vidljivosti minimalno 30 cm prečnika koja se nanosi na stijene, površinu ceste ili zidove, kao alternativa kočićima.

c) Polutrajnog obilježavanja svih lomnih tačaka (osim nulte tačke koja ima stalni metalni marker) i na svakih 50 m pravca, drvenim kočićima sa bijelim vrhom visine 0,5 m iznad nivoa tla, a koji slijede liniju parametra očišćene površine. Ovi kočići će omogućiti da se u periodu od jedne godine (i duže), lako pronađu sve lomne tačke očišćene površine, što će također smanjiti mogućnost ponovnog čišćenja zemljišta. Primjer prikazan na skici u nastavku.

(1) Mjesto trajnog metalnog markera nulte tačke i svih čeličnih kočića lomnih tačaka (uglova) moraju biti jasno naznačeni na skici koja se predaje u sklopu seta dokumenata o očišćenosti.

(2) Mjesto polutrajnog obilježavanja svih lomnih tačaka parametra očišćene površine i svakih 50 m pravca drvenim kočićima sa bijelim vrhom, visine 0,5 m iznad nivoa tla, ne treba naznačiti na skici.

3. **Granice.** Čišćenje mina i tehničko izviđanje treba uvijek obuhvatiti cjelokupni zadatak. Ukoliko je moguće, granice očišćenih i tehnički izviđenih PBVR trebale bi se poklapati s prirodnim ili vještačkim granicama kao što su ceste, rijeke, mostovi ili ivice šume. Sumnjive ili minirane površine ne smiju se djelimično tehnički izviđati ili čistiti ukoliko to nije neophodno.

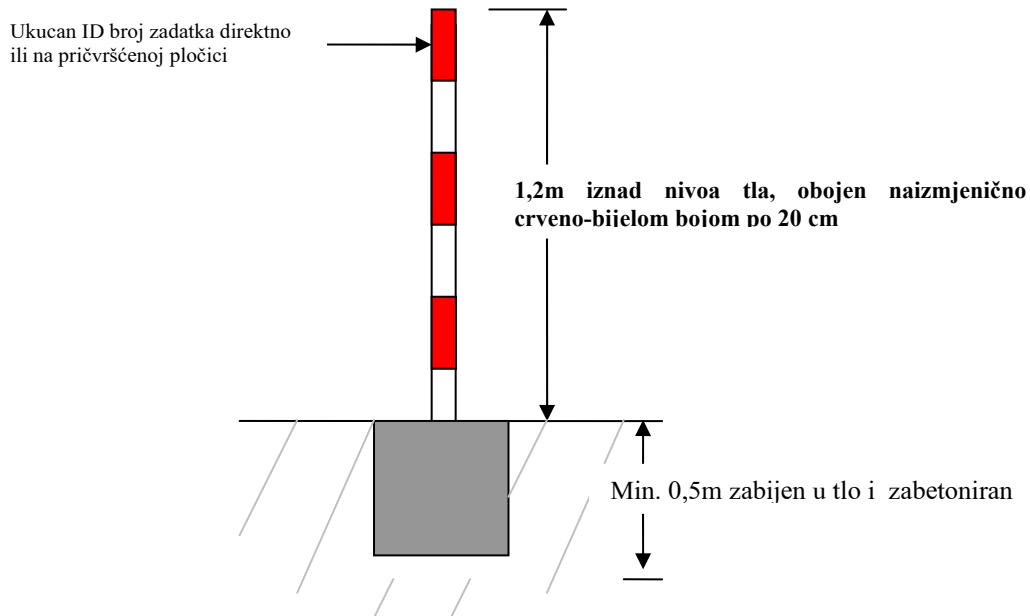
Ukoliko je samo dio sumnjive površine tehnički izviđen ili minirane površine očišćen, tada se duž cijele linije koja je razdvaja od PBVR ili očišćene treba postaviti minsko obilježavanje na način naveden u Poglavlju II.

4. **Upoznavanje sa granicama obilježene očišćene površine.** Kad je određena površina očišćena, uvijek se formalno predaje predstavniku organa vlasti/krajnjem korisniku. Predstavnik organizacije koja je provodila zadatak minskog čišćenja treba upoznati i proći granicama očišćene površine s predstavnikom vlasti/krajnjim korisnikom i predstavnikom БНМАС-а koji verificira obilježavanje i skicu očišćene površine.

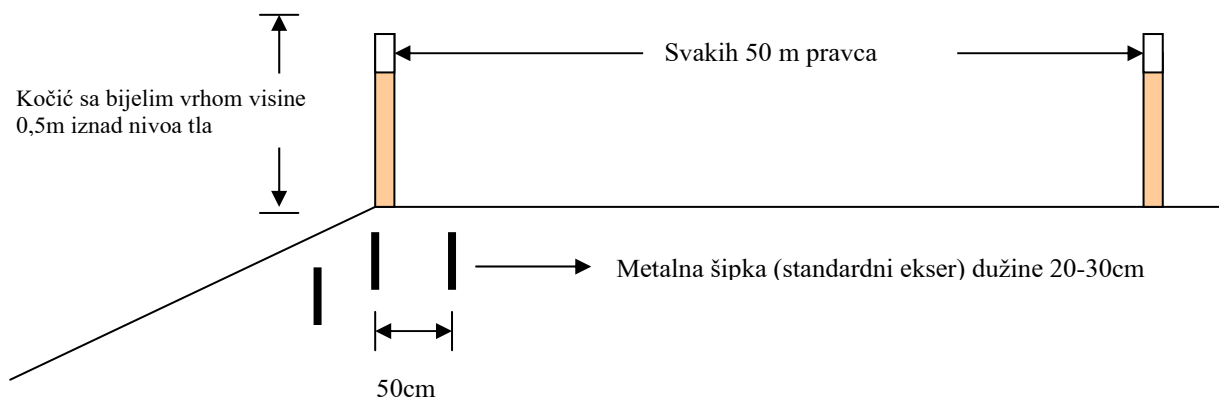

a) Obilježena granica očišćene površine mora biti jasno označena i pokazana predstavniku vlasti/krajnjem korisniku i predstavniku BHMAC-a. Kad očišćenu površinu na taj način pređu oba predstavnika i kad se predstavnik vlasti/krajnji korisnik upozna sa veličinom i obilježavanjem površine o tome treba uraditi Zapisnik, koji priložiti uz završni izvještaj zadatka.

b) Zapisnik treba potvrditi da su obilježavanje granica očišćene površine provjerile i oko istog se složile obje strane sa datumom i potpisom od obje strane. Prisustvo predstavnika BHMAC-a i drugih zainteresiranih osoba također treba navesti i evidentirati.

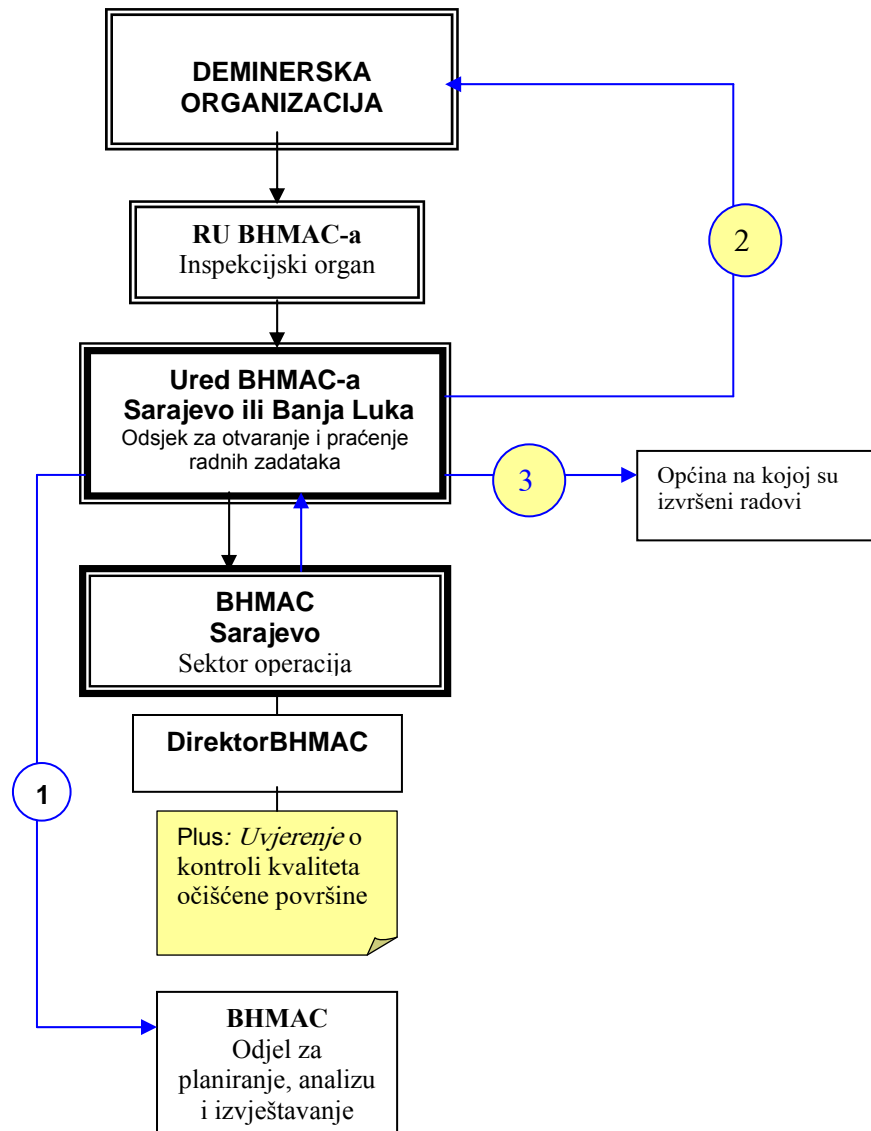

-Metalni marker za trajno označavanje nulte tačke od kvadratnog 5x5cm ili "L" profila 5-5cm.

-Trajno i polutrajno obilježavanje lomnih tačaka i pravca vanjskih granica očišćene površine

DIJAGRAM KRETANJA ZAPISNIKA O PREUZIMANJU DEMINIRANE POVRŠINE I
UVJERENJA O KONTROLI KVALITETA DEMINIRANJA BHMAC-a

NAPOMENA:

Inspekcijski organ RU BHMAC-a koji prati zadatak provjerava završni izvještaj zadatka deminerske organizacije (Zapisnik o preuzimanju deminirane površine sa izjavom o čišćenju, službenim deklaracijama i priložima), a zatim iste dostavlja na daljnji postupak inspekcijskom organu ureda BHMAC-a u Sarajevu ili B.Luci.

Nakon ovjera inspekcijski organ ureda BHMAC-a priprema Uvjerenje o kontroli kvaliteta (tri primjerka) i dostavlja direktoru BHMAC-a na ovjeru. Po završenoj ovjeri sva tri primjerka se vraćaju i raspoređuju po slijedećem:

- Jedan primjerak se ulaže u Plavi folder i sve skupa dostavlja BHMAC-u radi evidentiranja u bazu podataka i odlaganja u arhivu.
- Drugi primjerak (sa Zapisnikom o preuzimanju deminirane površine i skicom zadatka) se dostavlja izvršitelju deminiranja radi naplate rada i eventualnog kopiranja za svoju arhivu.
- Treći primjerak (sa Zapisnikom o preuzimanju deminirane površine i skicom zadatka) se dostavlja općini na kojoj su izvršeni radovi.

Poglavlje IX

SIGURNOST

UVOD

1. Sigurnosne mjere navedene u ovom standardu odnose se na humanitarne operacije čišćenja mina i uklanjanja NUS-a koje se moraju poduzeti i poštovati zbog sigurnosti osoblja u deminiranju. Standardom su obuhvaćene minimalne sigurnosne mjere kroz minsko izviđanje i obilježavanje, operacije čišćenja mina i uklanjanja eksplozivnih sredstava (UES). U navedenim aktivnostima ne postoje sveobuhvatne sigurnosne mjere i oprema koje bi se mogle primijeniti u svim mogućim situacijama, stoga ovisno o procjeni situacije treba po potrebi primijeniti dodatne mjere od datih minimalnih.

CILJ

2. Cilj ovog Poglavlja je određivanje minimuma sigurnosnih mjera koje se moraju ugraditi u SOP deminerskih organizacija i primijeniti u operacijama čišćenja mina i uklanjanja NUS-a.

RASPON

3. Poglavlje obuhvata minimum sigurnosnih mjera i zahtjeva za: osobnu/ličnu zaštitnu i radnu opremu, sigurnosne udaljenosti, procedure izviđanja, zahtjeve postavke radilišta, operacije čišćenja mina i uklanjanja NUS-a, izradu skladišta, skladištenja i transporta eksploziva.

RUKOVOĐENJE I SUPERVIZIJA

4. Rukovođenje i supervizija nad svim osobljem uključenim u bilo koju aktivnost deminiranja mora biti u skladu sa važećim SOP-om, koji se kroz proces akreditacije u BHMAC-u usklađuje sa Standardom BiH. Sve izmjene i dopune SOP-a mogu se praktično primjenjivati kada ih odobri BHMAC.

5. Svo osoblje uključeno u operacije deminiranja mora završiti odgovarajuću obuku predviđenu planom i programom za pojedine kvalifikacije deminiranja (Poglavlje I), te posjedovati iskustvo i zdravstvenu sposobnost.

OSOBNA/LIČNA ZAŠTITNA OPREMA

6. Osoblje uključeno u aktivnosti deminiranja mora u skladu sa uvjetima, odnosno procijenjenim prijetnjama nositi zaštitnu opremu. Dizajn i karakteristike zaštitne opreme trebale bi u pogledu sigurnosti zadovoljiti slijedeće:

- a) Zaštiti najvitalnije dijelove tijela od produkata eksplozije u slučaju aktiviranja ES, odnosno otkloniti moguće opasnosti za život.
- b) Da je lagana, odnosno da ne umara toliko da je svaki drugi rad sa njom nemoguć za čovjeka sa prosječnim fizičkim sposobnostima.
- c) Da omogući pokretljivost za aktivnosti deminiranja u ovisnosti od položaja tijela.
- d) Da se osoba u njoj prijatno osjeća u vrućim ljetnim danima, a da se u toku hladnijih dana pod istu može obući toplija odjeća.

7. Prijetnje zasnovane na dosadašnjim analizama deminerskih nesreća u BiH ukazuju da se tijelo mora zaštititi sa minimalno slijedećom opremom:

8. **Vizir za lice.** Mora štiti prednju i bočne strane lica, čelo i vrat. Vizir treba biti tako dizajniran da prekriva ovratnik zaštitne jakne ili uliježe u istu, te da ima dobru vidljivost, bez krivljenja slike ili mijenjanja udaljenosti. Vizir za kerovođu se može prilagoditi (otvor u predjelu usta) radi lakšeg komandiranja POEK-om, ali mu se funkcija ne smije bitno umanjiti. Dodatna zaštita za gornji i zadnji dio glave, sa šljemom, može se primijeniti po slobodnom izboru, odnosno po odluci organizacije ili po zahtjevu deminera/operatora.

(1) Vizir oznake V50 mora u suhom stanju zaustaviti 50% gelera mase 1,102 grama i brzine 285 m/s (odnosi se na STANAG 2920) testiran u skladu sa US NIJ 0101.03 standardom.

(2) Vizir se, zbog promjena koje nastaju u kemijskom sastavu pod utjecajem sunčeve svjetlosti i temperature, kao i fizičkih oštećenja koja nastaju prilikom upotrebe, može maksimalno koristiti godinu dana.

a) **Zaštitna jakna (pancirni prsluk ili pancir).** Jakna treba štiti prednji gornji dio tijela uključujući i bočne strane, vrat, ramena i gornji dio butina (kukove) sa preponama. Dodatna zaštita leđa, ruku i nogu može se primijeniti po slobodnom izboru, odnosno po odluci organizacije ili po zahtjevu deminera/operatora.

(1) Zaštitna jakna oznake V50 mora u suhom stanju zaustaviti 50% gelera mase 1,102 grama i brzine 450 m/s (odnosi se na STANAG 2920) testiran u skladu sa US NIJ 0101.03 standardom.

(2) Zaštitna jakna se nakon svake 3 godine treba testirati, kako bi se provjerile karakteristike date standardom.

b) **Ostala specijalna zaštitna oprema.** Uključuje posebnu odjeću, pokrivače i sl. koji se koriste kod uklanjanja specijalnih ES koja sadrže otrovne kemijske ili zapaljive sastojke. Ta oprema treba biti otporna na vatru i temperaturu. U SOP-u treba navesti kakva se zaštitna oprema i kada koristi.

c) **Obuća** treba biti udobna i štiti od okolnih uvjeta. Preporučuje se nošenje čizama sa zaštitom protiv eksplozije, ukoliko je moguće, ili čizama vojničkog tipa.

ALATI I OPREMA ZA RAD

9. Da bi se akcije deminiranja sigurno i efikasno provodile, potrebno je koristiti odgovarajuće alate i opremu. Ova sredstva je potrebno navesti u prilogu SOP-a prema namjeni i tipu, sa količinama, kako bi se mogla izvršiti procjena u odnosu na predloženu strukturu i aktivnosti deminiranja za koje se traži akreditacija (izviđanje, čišćenje površina i/ili kuća, uklanjanje NUS-a, strojna priprema zemljišta ili korištenje prega). Sredstva za rad na deminiranju mogu se svrstati po slijedećim grupama:

- a) Vozila, strojevi i uređaji
- b) Osobna/lična zaštitna oprema
- c) Alati za rad u radnoj stazi
- d) Pomoćni alat i oprema
- e) Potrošni materijal (traka, kočići, boja, četke za bojenje, ekseri, oznake za mine i dr.)
- f) Oprema za uništavanje
- g) Oprema za uklanjanje NUS-a
- h) Medicinska oprema
- i) Sredstva veze
- j) Oprema za mjerenje i osmatranje i dr.

10. Alati za rad u radnoj stazi trebaju zadovoljiti slijedeće minimalne zahtjeve:
- a) Da su dimenzijama i težinom prilagođeni manuelnom radu, kako bi se imala potpuna kontrola tijekom upotrebe.
  - b) Za sječu vegetacije u nepregledanom dijelu radne staze (do max. 0,5m ispred bazne letve) koristiti alate za sječenje u horizontalnoj ravni.
  - c) **Zabranjeno je** korištenje alata za vertikalno sječenje vegetacije u nepregledanom dijelu radne staze, kao i većih alata za horizontalno sječenje poput: mačete, sjekire, kose, većeg srpa i sl.
  - d) Uklanjanje pojedinačnog debljeg drveća (preko 5cm prečnika) u radnoj stazi iza bazne letve, koje se ne može zaobići zbog gustine, može se vršiti većim alatima za sječenje u horizontalnoj i vertikalnoj ravni. Kod ovoga treba voditi računa da za drvo nije vezana potezna žica ili da drvo ne padne u neočišćeni dio površine. Ovo sječenje treba vršiti što bliže zemlji.
11. **Detektor za metal.** Mora imati takve karakteristike da otkrije upaljač mine PMA-3 (mina PMA-3 sa područja BiH koja ima najmanje metala) na minimalno 10 cm u dubini tla. Testiranje po jednog od svake vrste i tipa detektora vršit će BHMAG i za zadovoljavajuće će dati odobrenje. U SOP-u treba biti dato uputstvo za rukovanje i vrijeme zamjene baterija.
12. **Pipalica.** Mora imati minimalnu dužinu radnog dijela 20 cm da bi zadovoljila traženje mina pod uglom od 30⁰ do dubine od 10 cm.
13. **Alati za uklanjanje vegetacije,** trebaju imati oštro sječivo i biti pogodni za rukovanje (makaze za travu ili mali srp, makaze za živicu ili makaze za voće i mala ručna testera).
14. **Lopatica za otkopavanje.** Za otkopavanje lociranih sumnjivih predmeta koristiti male baštenske lopatice koje imaju naoštren vrh. U ovu svrhu može se koristiti i pogodan nož.

OPĆE MJERE SIGURNOSTI

14. U operacijama čišćenja mina i uklanjanja NUS-a moraju se primijeniti slijedeće opće mjere sigurnosti:
- a) Deminiranje će se obavljati na minimalnim sigurnosnim udaljenostima od 25 m između deminera u radnim stazama. Ova udaljenost se povećava ovisno o vrsti mina.
  - b) Radna staza će se obilježiti kao očišćena od mina i NUS-a u širini od jednog metra, a čišćenje će obuhvatiti još po 10 cm sa obje strane (sigurnosni prevjes).
  - c) Ni pod kojim uvjetima se ne smije zakoračiti izvan minske trake ili bilo koje oznake za minsko polje.
  - d) Obustaviti će se svaki rad na deminiranju ako netko pristupi na površinu od 25 metara oko deminera koji radi u radnoj stazi (izuzima se neposredni supervizor ili inspektor).
  - e) Ukoliko smatra da je ugrožena sigurnost, vođa odjeljenja (tima) ili viši supervizor može zaustaviti bilo kojeg pojedinca ili operaciju čišćenja mina ili uklanjanja eksplozivnih sredstava (UES-a).
  - f) Sve površine koje će biti korištene za postavku radilišta, ako su sumnjive, prethodno će se očistiti, a potom pristupiti postavci radilišta. Ovo podrazumijeva sve pristupne staze, sigurnu stazu i površine za: kontrolnu točku, parking, odmor, skladištenje opreme i eksploziva, medicinara, i dr.
  - g) Od poznate sigurne površine odredit će se pristupna staza do sigurne staze (minskog polja). Ako se pokaže potrebnim, ova staza i očišćene površine će se provjeravati na

kraju svakog radnog dana i svako jutro prije početka radova, radi utvrđivanja stanja od prethodnog dana.

h) Detektor za metal se treba redovno provjeravati i treba mu se posvetiti dužna pažnja i održavanje.

i) Prilikom istraživanja izvora signala na metaldetektoru, istraživanje pipalicom (propipavanje) uvijek započeti najmanje 10 cm od ivice dobivenog signala metaldetektora.

j) Na radilištu mora postojati medicinar sa namjenskim i spremnim medicinskim vozilom i mora biti uspostavljen sistem veze. **Operacije će se obustaviti ako medicinar sa medicinskim vozilom i radio veza nisu na raspolaganju.**

k) Moraju se poštovati procedure hitne medicinske pomoći i evakuacije (CASEVAC) i trebaju se uvježbavati na početku svakog zadatka, a potom minimalno jednom mjesečno.

l) Sve mine/NUS će biti uništene na licu mjesta gdje su pronađene, osim u slučajevima ugrožavanja sigurnosti ljudi i moguće štete na imovini, a koje se zaštitnim mjerama ne mogu otkloniti. Pronađena mina se označi, a deminer počinje novu radnu stazu.

m) Ako se pronađe žica potezne mine, svi radovi na deminiranju u neposrednoj blizini se obustavljaju dok se ne pronađu oba kraja žice. Kod pronalaženja oba kraja potezne žice treba se pridržavati procedura datih u Poglavlju III. Po otkrivanju oba kraja, pristupa se uništavanju mine.

n) Nijedna mina ili NUS se ne smije ukloniti ukoliko to nije odobrio vođa tima.

o) Mine/NUS će se načelno uništiti na kraju dana ili u drugo dogovoreno vrijeme na mjestima nalaska ili drugim namjenskim mjestima za uništavanje.

p) U slučaju da se mina ili NUS ne uništavaju na mjestu nalaska, izvodi se njihovo uklanjanje: najprije povlačenje, a zatim vođa tima ili viši supervizor poduzima daljnje akcije za uklanjanje.

q) Rad na deminiranju će se obustaviti na minimalno 24 sata ako dođe do deminerske nesreće na radilištu. Tim kod kog se desila nesreća mora imati jedan dan dodatne obuke iz tematike koja je dovela do nesreće. Na prijedlog Istražnog odbora deminiranje se može obustaviti na duže vrijeme, a vrijeme trajanja i tematika dodatne obuke može se dodatno definirati.

r) Minimalna zaštitna oprema za deminiranje je vizir za cijelo lice, i zaštitna jakna (pancirmi prsluk- pancir).

s) Skladištenje i transport eksploziva mora se vršiti u skladu sa postojećim pravilima i propisima u BiH (Mjere sigurnosti date u Poglavlju IV).

t) Sve deminerske nesreće će biti istražene, izvještaji podneseni direktoru BHMCA-a, a deminerska zajednica upoznata sa poukama iz nesreće.

NAPOMENA: Ostale posebne mjere sigurnosti kojih se treba pridržavati ili kao minimum koristiti u aktivnostima deminiranja date su u ostalim poglavljima ovog Standarda. Minimalne sigurnosne udaljenosti na radilištu i sigurnosne udaljenosti kod uništavanja pojedinih vrsta ES date su u Prilogu A.

POSJETITELJI NA RADILIŠTU

15. U toku izvođenja operacija čišćenja mina i uklanjanja NUS-a sve posjete prima vođa odjeljenja (tima, sekcije) na kontrolnoj točki i nakon identifikacije (ako je potrebna) odobrava posjetu. Službene posjetitelje informira o radilištu (veličini zadatka, sastavu tima, dnevnoj produktivnosti, nađenim minama/NUS-u, mjerama sigurnosti i dr.).

Službeni posjetitelji mogu ući u opasna područja, ali se moraju pridržavati slijedećih ograničenja:

- a) Posjetitelj se ne može miješati u operacije čišćenja mina i uklanjanja NUS-a.
- b) Posjetitelj mora nositi minimalnu zaštitnu opremu.
- c) Čim posjetitelj dođe na minimalnu sigurnosnu udaljenost od deminera, vođa tima zaustavlja rad deminera.
- d) Grupa za posjetu ne smije prelaziti broj od četiri osobe, a obavlja se u prisustvu i pratnji vođe odjeljenja (tima, sekcije).

NAPOMENA: Neslužbenim posjetiteljima neće biti dozvoljeno ulaziti u opasna područja radilišta.

PRILOG A:

Tabela 1: Minimalne sigurnosne udaljenosti na radilištu

Tabela 2: Sigurnosne udaljenosti kod uništavanja nekih vrsta ES

Tabela 1: MINIMALNE SIGURNOSNE UDALJENOSTI NA RADILIŠTU

Red. broj	SITUACIJA	Minimalna udaljenost (m)	Primjedbe
1.	Više od jedne radne staze.	25	Minimalna zaštitna odjeća.
2.	Dvojac u radnoj stazi.	25	Minimalna zaštitna odjeća.
3.	Dnevno skladište eksploziva i ostale površine	50	
4.	Površina za parking vozila i medicinara, i površina koja se deminira.	100	
5.	Kontrolna točka, površina za odmor i skladištenje opreme, i površina koja se deminira.	100	

NAPOMENA: Navedene minimalne sigurnosne udaljenosti nisu i sigurne te ih je ovisno o situaciji potrebno povećati.

Tabela 2: SIGURNOSNE UDALJENOSTI KOD UNIŠTAVANJA NEKIH VRSTA ES

Red. broj	VRSTA EKSPLOZIVNIH SREDSTAVA	Udaljenost rasprskavanja gelera (m)	Sigurnosna udaljenost (m)
1.	Protupješadijske antimagnetne mine		100
2.	Protupješadijske rasprskavajuće, odskočne ili usmjerene mine	200	300
3.	Protutenkovske antimagnetne mine		400
4.	Protutenkovske razorno-probojne mine		1000
5.	Ručne bombe i tromblonske mine	200	300
6.	Granate i mine za MB kalibra do 76mm	500	750
7.	Granate i mine za MB kalibra od 76-105mm	600	900
8.	Granata kalibra od 105-122mm	800	1200
9.	Granate i mine za MB kalibra od 122-155mm	1200	1800
10.	Granate kalibra preko 155mm	1500	2250

NAPOMENA 1: Navedene udaljenosti date su za uništavanje ES na površini bez zaštitnih radova i zaklona za osoblje (prirodnih ili vještačkih).

NAPOMENA 2: Za ES koja se uništavaju u jamama ukopana i prekrivena slojem zemlje načelno se računa sigurnosna udaljenost za 10kg eksplozivnog punjenja 500m a za svakih dodatnih 10kg eksploziva udaljenost se povećava za 100m.

NAPOMENA 3: Zaštitne radove treba poduzimati radi smanjivanja sigurnosnih udaljenosti.

NAPOMENA 4: Kod operacija UES-a u SOP-u je potrebno navesti sve detalje sigurnosnih udaljenosti ovisno o vrsti ES, mjestu uništavanja i obimu zaštitnih radova.

Poglavlje X

MEDICINSKA POTPORA I EVAKUACIJA RANJENIKA

UVOD

1. Operacije minskog čišćenja neće početi ukoliko nema odgovarajuće medicinske potpore i plana evakuacije koji je razumljiv svakome, prilagođen konkretnom radilištu i rutinski uvježbavan.
2. Osoblje uključeno u operacije deminiranja mora biti zdravstveno sposobno. Provjere zdravstvene sposobnosti vrše se u odgovarajućoj medicinskoj ustanovi svake godine.

CILJ

3. Cilj ovog poglavlja je detaljno razrađivanje zahtjeva BHMAC-a za medicinsku potporu koja podrazumijeva brzo oživljavanje i stabilizaciju stanja ranjenika i njihovu evakuaciju.

RASPON

4. **Deminerske operacije ne mogu započeti ukoliko medicinska potpora nije dovoljna ili je nedostupna.** Dodatni principi:

a) Osposobljen medicinar sa svom potrebnom opremom mora biti na mjestu sa kojeg za najviše 5 minuta može stići do svake površine koja se čisti, stručno izviđa ili obilježava. Medicinar treba u roku od 5 minuta pružiti osnovnu medicinsku pomoć za oživljavanje, održavanje života i stabilizaciju povreda. Ukoliko procijeni da mu je potrebna složenija medicinska pomoć, odlazi do najbliže medicinske ustanove (Dom zdravlja-Hitna pomoć) radi pružanja složenije medicinske pomoći, prije medicinske evakuacije do bolnice. Svaki medicinar mora imati neposredan pristup medicinskom vozilu koje se za vrijeme operacija deminiranja ne smije koristiti ni u kakve druge svrhe.

b) Ukoliko je potrebno, pruža se stručna pomoć u specijaliziranoj bolnici u roku od 60 minuta od pružanja osnovne medicinske pomoći, sa mogućnostima dalje rehabilitacije povrijeđenog.

DEFINICIJE

5. **Medicinska pokrivenost.** Integracija tri komponente: obučeni medicinar, namjensko medicinsko vozilo (s vozačem) i odgovarajuća medicinska ustanova /bolnica.
6. **Medicinsko vozilo:** Motorno vozilo visoke prohodnosti sa prostorom za nosila. Opremljeno pokretnom medicinskom opremom, opremom za komunikaciju, i uvijek pripravno za intervenciju.
7. **Medicinska oprema:** Ova oprema podrazumijeva minimalnu potrebnu opremu, materijal i lijekove navedene u prilogu A.
8. **Medicinar:** Osoba koja mora imati završen osnovni kurs za humanitarno deminiranje, završenu minimalno srednju medicinsku školu i položen stručni ispit, tj. osposobljena za pružanje složenije medicinske pomoći .
9. **Evakuacija ranjenika (CASEVAC).** Evakuacija povrijeđenog s mjesta nesreće do sigurne površine za pružanje osnovne medicinske pomoći radi oživljavanja, održavanja života i stabilizaciju povreda ili dodatno do najbliže medicinske ustanove gdje mu se može pružiti složenija medicinska pomoć liječnika i stabilizirati povrede.

10. **Medicinska evakuacija (MEDEVAC).** Evakuacija povrijeđenog od mjesta pružanja prve i po potrebi dodatne složenije medicinske pomoći, do specijalizirane ustanove (bolnice) na daljnji tretman.

KOORDINACIJA

11. Sve pripreme vezane za medicinsku potporu i plan evakuacije ranjenika prije početka i u toku operacija deminiranja i/ili UES-a vrše medicinski koordinator i medicinar, i to:

- a) Osigurava da je svo osoblje zaposleno na radilištu prošlo osnovni kurs prve pomoći i da je prije početka deminiranja učestvovalo u vježbi CASEVAC-a.
- b) Locira, posjećuje i uspostavlja neophodne kontakte i dogovore s najbližom medicinskom ustanovom/bolnicom.
- c) Utvrđuje pojedinosti za daljnju medicinsku evakuaciju (MEDEVAC), od mjesta pružanja prve pomoći (na radilištu) ili složenije medicinske pomoći (ambulanta, hitna pomoć) do odgovarajuće specijalizirane bolnice koja će pružiti sveobuhvatni tretman.
- d) Priprema plan medicinske evakuacije od radilišta do bolnice sa osnovnim i alternativnim putem (skicom), udaljenostima, osobama za vezu i dr.
- e) Izvodi vježbe CESEVAC prije otvaranja radilišta, a potom minimalno jednom mjesečno. Ove vježbe će se evidentirati sa potrebnim vremenom od momenta davanja signala za nesreću do pružanja medicinske pomoći od strane medicinara, te smještaja u medicinsko vozilo radi daljnje medicinske evakuacije.
- f) Vodi evidenciju prisutnog osoblja na radilištu sa krvnim grupama, alergijama kao i ostalim podacima.

12. **CASEVAC procedura** obuhvata:

- a) Evakuacija ranjenika od mjesta nesreće do prve sigurne površine i pružanja prve pomoći od strane najbližih deminera. Vršiti se pod nadzorom supervizora radilišta. Ako se nastradali deminer nalazi u neočišćenju površini, supervizor organizira čišćenje i izvlačenje ranjenika na sigurnu površinu.
- b) Medicinar organizira deminere na mjestu za odmor i s nosilima dolazi do sigurne površine, najbliže nastradalom demineru.
- c) Na sigurnoj površini medicinar uz pomoć deminera pruža osnovnu medicinsku pomoć, stabilizira povrede i organizira prijenos ranjenog nosilima do medicinskog vozila.
- d) Povrijeđena osoba se transportira, po odluci medicinara, na dodatnu složeniju medicinsku pomoć do najbliže medicinske ustanove po uvježbanom planu evakuacije ili odmah do specijalizirane ustanove (bolnice) na sveobuhvatni tretman. Primaran način transporta je kopnenim putem, pri čemu su udobnost i sigurnost ranjenika važniji od brzine.

13. Kada je procedura CASEVAC-a u toku, vrši se stalna komunikacija sa uredom deminerske organizacije koji o nesreći obavještava bolnicu i poduzima druge radnje, u skladu sa informacijama s terena.

14. Medicinar i medicinsko vozilo sa vozačem moraju biti pripravnici na radilištu cijelo vrijeme izvođenja deminerskih operacija. Spisak tima sa medicinskim podacima i plan medicinske evakuacije mora biti u medicinskom vozilu.

15. Nakon nesreće, rad se prekida minimalno na 24 sata, pruža se pomoć osoblju koje je pretrpjelo šok, zatvara se mjesto nesreće i radilište, evidentiraju se svjedoci nesreće, upućuje se izvještaj o nesreći BHMAC-u i najbližoj policijkoj stanici.

PRILOG A: Spisak neophodne medicinske opreme

**SPISAK NEOPHODNE MEDICINSKE OPREME ZA ODRŽAVANJE
ŽIVOTA - NIVO 1.**

R.b.	Naziv dijelova opreme	Kom	Primjedbe
<i>(a)</i>	<i>(b)</i>	<i>(c)</i>	<i>(d)</i>
	Sadržaj prenosive opreme medicinara-bolničara		
1.	Airway (tubus), za jednokratnu upotrebu	1	Za odraslu osobu
2.	Džepna maska (za umjetno disanje)	1	
3.	Okovratnik za stabilizaciju vratnog dijela kičme (Sancova kravata)	1	
	Zavojni materijal		
4.	Lični terenski zavoj (Prvi zavoj)	4	
5.	Zavoj za trbuh/grudni koš (Abdomionalni zavoj)	2	
6.	Zavoj za opekotine	2	
7.	Trougli zavoj (marama)	3	
8.	Elastični zavoj	2	
9.	Ljepljiva traka (Leukoplast) širine 2,5cm	1	Rolna
10.	Tuferi od gaze 15x15cm	5	
11.	Gaza u rolni 15x15cm	5	
	Intravenozne tekućine		
12.	Ringerov rastvor (pak. 1 litar)	2	
13.	Intravenski set	2	
14.	Intravenska kanila (braunila)	3	
15.	Alkoholne maramice (tamponi)	25	
	Oprema za višekratnu upotrebu		
16.	Toplomjer u koricama-kutijici	1	
17.	Makaze (vrlo oštre)	1	
18.	Stezač arterijski (duž. 1m)	2	
19.	Kramerova udlaga-šina za gornje ekstremitete	1	
20.	Kramerova udlaga-šina za donje ekstremitete	1	
21.	Nosila sklopiva	1	
	Lijekovi		
22.	Autoinjektor sa morfijem	2	
	Dodatna medicinska oprema za hitne slučajeve		
23.	Airwaj (tubus), za jednokratnu upotrebu	2	Za odraslu osobu
24.	Balon i maska za ručnu ventilaciju (Ambu)	1	
25.	Uređaj za oživljavanje (kisik, sukcija, ventilacija)	1	
26.	Set za laringoskopiju	1	
27.	Stetoskop	1	
28.	Mjerač krvnog tlaka	1	
29.	Kirurški set (za sječenje površinskih vena)	1	
30.	Makaze (vrlo oštre)	1	
31.	Stezač arterijski (duž. 1m)	2	
32.	Stezač za vene	1	
33.	Držać za kirurški skalpel	1	
34.	Makaze sterilne	1	
35.	Svjetiljka baterijska	1	
36.	Ringerov rastvor (pak. 1 litar)	2	

	Potrošni materijal		
37.	Koloidni rastvor (500cm ³)	2	
38.	Intravenski set	3	
39.	Tubus za sukciju (orofaringealni)	5	
40.	Intravenska kanila (veličine 18gr.)	3	
41.	Šprice (10cm ³)	10	
42.	Šprice (5cm ³)	10	
43.	Glukoza 5% rastvor (pak. 1 litar)	1	
44.	Voda za injekcije	20	
45.	Alkoholne maramice (tamponi)	100	

NAPOMENA:

Navedena medicinska oprema predstavlja minimalnu preporučenu opremu za medicinara-bolničara odjeljenja (sekcije, tima), radi održavanja života (oživljavanja, zaustavljanja krvarenja i saniranja traumatskih povreda). Pored gore navedene opreme bilo bi dobro da medicinar, za potrebe odjeljenja, posjeduje dio osnovnih lijekova za smanjenje bolova, temperature i dr.

Poglavlje XI

OSIGURANJE KVALITETA

UVOD

1. Osiguranje kvaliteta u humanitarnom deminiranju je sistem provjera i aktivnosti koji obuhvata organizaciju, planiranje, izbor opreme, obuku, procedure i sve faze deminiranja na radilištu koje će potvrditi da su upravljački postupci i operativne procedure deminiranja odgovarajući i da su postavljeni zahtjevi ostvareni na siguran, djelotvoran i koristan način. Sistemom osiguranja kvaliteta postiže se povjerenje deminerskog osoblja i korisnika u deminiranu površinu.

2. U BiH se osiguranje kvaliteta procesa deminiranja vrši prema Zakonu o deminiranju u Bosni i Hercegovini (Zakon), Standardu za uklanjanje mina i NUS-a u Bosni i Hercegovini (Standard BiH) i odobrenim standardnim operativnim procedurama (SOP).

CILJ

3. Osiguranje kvaliteta operacija humanitarnog deminiranja ima za cilj primjenu propisanih normi i procedura koje će omogućiti sigurnost ljudi i zahtijevani kvalitet deminirane površine.

RASPON

4. Osiguranje kvaliteta operacija humanitarnog deminiranja, uključujući i tehničko izviđanje, obuhvata:

a) **Stručni nadzor** nad obavljanjem operacija humanitarnog deminiranja, uključujući i tehničko izviđanje, koji vrše inspeksijski i drugi organi BHMACE-a prema Zakonu, Standardu i odobrenim SOP-ovima. Stručni nadzor se sprovodi kroz:

(1) Planiranje radova, uključujući projektiranje, izradu i izdavanje radnih zadataka za deminiranje, tehničko izviđanje i trajno obilježavanje

(2) Vanjsku kontrolu kvaliteta kojom se prati proces deminiranja od strane inspeksijskih organa BHMACE-a i osigurava preuzimanje deklariranih tehnički izviđenih i čišćenih površina.

(3) Uzorkovanje čišćene površine

(4) Završni stručni nadzor i izdavanje Uvjerenja o kontroli kvaliteta

b) **Procjenu i davanje akreditacije deminerskim organizacijama** koje su stručno, organizaciono i po raspoloživim resursima sposobne za provođenje operacija humanitarnog deminiranja u skladu sa Zakonom, Standardima i odobrenim SOP-ovima.

c) **Proces obuke i testiranja** koji obuhvata planiranje obuke, odobravanje planova obuke deminerskim organizacijama, kontrolu i učestvovanje u izvođenju obuke, testiranje ljudi, prega, opreme i minostrojeva za rad u Bosni i Hercegovini.

d) **Sigurnost na radilištu i mjere zaštite na radu**

e) **Unutarnju kontrolu kvaliteta deminerske organizacije** koju deminerska organizacija izvodi preko vođa odjeljenja (timova), rukovoditelja radilišta, oficira za osiguranje kvaliteta i posjeta radilištu od strane rukovodstva organizacije. Svaka unutarnja kontrola kvaliteta se pismeno evidentira po sadržaju kontroliranih pitanja sa nađenim stanjem i poduzetim mjerama, uključujući i rezultat vršenog vlastitog uzorkovanja sa vođenjem skice i

obilježavanjem uzorkovanog dijela površine na radilištu. Unutarnjom organizacijom rada i kontrolom u okviru deminerskih organizacija treba se postići maksimalna sigurnost za deminere i korisnike očišćene površine.

f) **Nadzor od strane ugovarača (monitoring)** koji sprovode za to akreditirane organizacije u Bosni i Hercegovini. Nadzor (monitoring) podrazumijeva kontrolu poštivanja ugovora između ugovarača poslova i deminerske organizacije. Ovaj nadzor nije obvezujući i vrši se na zahtjev ugovarača.

OSNOVNA NAČELA

5. U organizacionoj strukturi deminerska organizacija treba imati osobu odgovornu za osiguranje kvaliteta deminerskih operacija – oficira osiguranja kvaliteta. Oficir osiguranja kvaliteta treba biti osposobljen za svoj posao i imati propisano ovlaštenje od strane BHMAC-a za osiguranje kvaliteta deminerskih operacija. Osoba za kontrolu kvaliteta deminerske organizacije ne može biti angažirana na drugim operativnim zadacima u deminerskoj organizaciji.

6. Oficir osiguranja kvaliteta sačinjava plan kontrole kvaliteta radilišta; posjetu i kontrolu svakog pojedinačnog radilišta obavlja najmanje jednom u pet radnih dana i o tome sačinjava izvještaj.

7. Oficir za osiguranje kvaliteta deminerske organizacije je odgovoran vanjskoj kontroli kvaliteta. Nerad ili nekvalitetan rad oficira osiguranja kvaliteta predstavlja grubo kršenje pravila struke, te čini bitnu kritičnu grešku zbog koje se može zahtijevati ponavljanje deminiranja površine od predhodne inspekcije. Ako se ova nepravilnost ponovi, predložiti će se ukidanje ovlaštenja za rad oficiru za osiguranje kvaliteta deminerske organizacije.

8. Početak rada na radnom zadatku deminerska organizacija mora najaviti BHMAC-u 3 dana prije početka radova. Deminerska organizacija je dužna dostaviti BHMAC-u izvedbeni plan operacija deminiranja 7 dana prije početka radova. O svim promjenama u toku izvođenja zadatka koje podrazumijevaju izmjenu izvedbenog plana, deminerska organizacija će pravovremeno, a najmanje 3 dana ranije obavijestiti BHMAC. Izvedbeni plan ovjeravaju osobe odgovorne za operacije i osiguranje kvaliteta deminerske organizacije. Izvedbeni plan treba sadržavati: sastav rukovodnog i operativnog osoblja na radilištu, broj prega, broj i tip metaldetektora i minostrojeva, eventualno angažiranje podugovarača, te vremenski raspored aktivnosti i rokove. U slučajevima kada utvrdi da izvedbeni plan nije usklađen sa Zakonom, Standardom i odobrenim SOP-ovima, BHMAC će tražiti usklađivanje izvedbenog plana. Primjer plana dat u prilogu A Poglavlja VII.

9. Metoda slučajnog odabira uzoraka prihvaćena u IMAS 09.20 i usuglašena sa osnovnim načelima ISO 2859-0 je prihvaćena u Standardu BiH. Procedure stručnog nadzora sa postupkom uzorkovanja i potrebnom dokumentacijom se propisuju SOP-om BHMAC-a za stručni nadzor nad operacijama deminiranja. Prije početka operacija, deminerska organizacija i inspeksijski organi BHMAC trebaju usuglasiti metode, opremu i termine uzimanja uzoraka, kao i kritične greške kao rezultat uzorkovanja. Usuglašene kritične greške u procedurama deminiranja predstavljaju razlog zbog kojih se uzorkovana površina vraća na ponovno deminiranje. U angažirane resurse za uzorkovanje mogu se uključiti i kapaciteti deminerske organizacije koja izvodi zadatak (pod stalnim nadzorom inspeksijskog organa BHMAC-a), deminerski kapaciteti BHMAC-a, te druge deminerske ili monitoring organizacije.

10. Uvjerenje o kontroli kvaliteta se ne može izdati ukoliko nije izvršeno uzorkovanje u okviru stručnog nadzora operacija deminiranja na određenoj površini i do određene dubine. Određivanje površine za uzorkovanje se vrši u skladu sa utvrđenim planom uzorkovanja i dinamikom radova

na radilištu, a u suradnji sa angaziranim deminerskim resursima. Veličinu uzorka, izbor slučajnih uzoraka i plan uzorkovanja određuje inspeksijski organ BHMAC. Rezultati uzorkovanja se unose u zapisnik koji sastavlja izvršitelj uzorkovanja, a potvrđuje ga inspeksijski organ BHMAC-a.

11. Ocjenu produktivnosti prema zahtjevima Standarda BiH na dijelu ili cijelom zadatku vrše inspeksijski organi BHMAC-a uz prisustvo odgovorne osobe na radilištu. Ocjena produktivnosti ima za cilj da se praktična produktivnost deminerskog tima izrazi kroz deminiranu površinu u određenom vremenu. Polazna osnova za ocjenu produktivnosti prega je potvrđena produktivnost na testu prega BHMAC-a, a mjerilo za ocjenu produktivnosti minostrojeva je izvještaj o testiranju konkretnog minostroja. Teorijski moguća produktivnost čišćenja po procedurama Standarda BiH, data je u prilogu A.

12. Stručni nadzor inspeksijskih organa BHMAC-a obuhvata svako deminersko radilište u Bosni i Hercegovini za koje je BHMAC izdao radni zadatak. U slučaju dobijanja informacija o obavljanju deminiranja na površini za koju nije izdan radni zadatak od BHMAC-a, inspeksijski organi **hitno** obilaze to radilište i poduzimaju mjere prema Zakonu.

13. Inspeksijski organ posjećuje radilište prvog radnog dana na zadatku i upoznaje rukovoditelja radilišta sa osnovnim karakteristikama zadatka, te ocjenjuje da li deminerska organizacija ispunjava uvjete za početak radova. Nakon usuglašavanja detalja izvedbenog plana, inspeksijski organ informira rukovoditelja deminerskog radilišta o nivou stručnog nadzora koji će biti primijenjen na zadatku. Bez obzira na nivo stručnog nadzora, svako radilište će se posjetiti na početku i na završetku radova i najmanje jednom tijekom izvođenja operacija deminiranja na zadatku.

14. Nivo stručnog nadzora može biti: pojačani, normalni, smanjeni i preskočeni. Nivo stručnog nadzora na radilištu ovisi od ustanovljenih nepravilnosti tijekom izvođenja deminerskog zadatka i odražava (mjerljivo) povjerenje u deminersku organizaciju. Primijenjeni nivo stručnog nadzora determinira učestalost kontrole kvaliteta na radilištu i veličinu uzorkovane površine. Osnovni kriteriji za određivanje nivoa stručnog nadzora su definirani u SOP-u BHMAC-a za stručni nadzor operacija deminiranja. Posjeta inspeksijskih organa ne smije bitno ometati proces deminiranja, a ulazak u operativni dio radilišta obavezno vršiti u prisustvu vođe tima (rukovoditelja radilišta) kao i prilazak demineru u radnoj stazi radi utvrđivanja kvaliteta rada.

15. Pod nepravilnostima, u smislu Zakona podrazumijevaju se sve greške koje ustanove i evidentiraju inspeksijski organi BHMAC-a, a koje predstavljaju kršenje Zakona, Standarda i odobrenih SOP-ova. Greške koje bitno utiču na sigurnost ili kvalitet rada smatraju se kritičnim greškama.

16. Kada inspeksijski organ BHMAC-a uoči greške na deminerskom radilištu, zahtijevati će od deminerske organizacije njihovo otklanjanje odmah ili će naložiti razuman rok za otklanjanje grešaka. U slučaju ustanovljavanja kritičnih grešaka, inspeksijski organ BHMAC-a će naložiti deminerskoj organizaciji ponavljanje radova na definiranoj površini istom metodom deminiranja.

17. Sve procedure, mjere i akcije na radilištu koje ugrožavaju sigurnost deminerskog osoblja, okolnog stanovništva i materijalnih dobara trebaju se trenutačno prekinuti i zapisnički evidentirati.

18. Ukoliko deminerska organizacija nije otklonila kritične greške, inspeksijski organ BHMAC-a je dužan, uz suglasnost šefa regionalnog ureda/kancelarije BHMAC-a, zaustaviti radove na radilištu i predložiti donošenje Rješenja o zabrani daljnjih radova. Ovo Rješenje se može donijeti i u slučaju kada deminerska organizacija ne otklanja u datom roku greške koje se više puta ponavljaju ili ne prihvata ponavljanje izvođenja radova na definiranoj površini. U težim

slučajevima, kada deminerska organizacija nije u stanju prevazići nepravilnosti, inspeksijski organi BHMAC-a mogu pokrenuti postupak ukidanja akreditacije.

19. Pisano Rješenje o zabrani daljnjih radova donosi inspektor BHMAC-a, najkasnije 3 dana od zaustavljanja daljnjih radova na radilištu. Po ovom Rješenju deminerska organizacija može podnijeti žalbu direktoru BHMAC-a. Direktor BHMAC-a će u roku do 3 dana donijeti odluku po žalbi.

20. Odgovornost za uklanjanje mina i neeksplozivnih ubojnih sredstava sa određene površine i do određene dubine je na deminerskoj organizaciji koja je izvršila deminiranje i to potvrdila Izjavom sa službenom deklaracijom i priložima.

21. BHMAC je odgovoran za sprovođenje stručnog nadzora nad operacijama deminiranja u skladu sa Zakonom i Standardom BiH o čemu izdaje Uvjerenje o kontroli kvaliteta.

22. Nakon obavljenog stručnog nadzora inspeksijski organ BHMAC-a sačinjava zapisnik u kojem evidentira greške, koji potpisuje i odgovorna osoba na radilištu. Sve greške evidentirane od inspeksijskih organa moraju biti otklonjene prije procedure uzorkovanja.

23. Deminiranje procedurama koje nisu u skladu sa SOP-om i Standardom BiH, i ne osiguravaju zahtijevani kvalitet deminirane površine, moraju se ponoviti istom metodom i procedurama. Nepravilnosti zbog kojeg se vrši ponovljeno deminiranje mora biti evidentirano u zapisniku, fotografijom potvrđeno i na skici označena površina koja se treba ponoviti.

24. Bez osiguranja operativnog osoblja, medicinske podrške, veze na radilištu, minimalno zahtijevane zaštitne opreme, standardom zahtijevane opreme i alata za rad u radnoj stazi, ugovora operativnog osoblja sa akreditiranom organizacijom i ovlaštenja za rad operativnog osoblja ne mogu se započeti operacije deminiranja na radilištu.

25. Kada se u toku stručnog nadzora nađe mina ili NUS, do ugovorom ili Standardom određene dubine, inspeksijski organ BHMAC-a će predložiti inspektoru kancelarije/ureda BHMAC-a ponovno deminiranje čišćene površine koja nije uzorkovana.

26. Ako se u granicama zadatka nađe na zemljište koje se intenzivno koristi od strane lokalnog stanovništva (orano, košeno, za ispašu korišteno više godina bez nesreće), neophodno je izvršiti reizviđanje i navedenu površinu eventualno isključiti iz zadatka za čišćenje, a u dogovoru sa ugovaračem, izvođačem i podnosiocem zahtjeva definirati nove granice zadatka.

27. Sa pregirane površine, prije početka procedure uzorkovanja, neophodno je da deminerska organizacija izvrši uklanjanje vegetacije (nedeminerskim alatima) do 5cm visine. Pregirani boksovi moraju ostati označeni do završetka procedure uzorkovanja.

28. Ako se pronade mina/NUS ili dođe do eksplozije, na zadatku za koji je izdato Uvjerenje o kontroli kvaliteta, direktor BHMAC-a će formirati istražni tim koji će istražiti porijeklo mine/NUS-a, donijeti zaključke i predložiti mjere.

29. Nadzor od strane ugovarača mogu da vrše organizacije za nadzor (monitoring) koje angažira ugovarač radova i koje za to imaju propisanu akreditaciju od strane BHMAC-a. Monitori na radilištu zaposleni u ovim organizacijama moraju imati završeni kurs za monitore ili kurs za osiguranje kvaliteta i propisano ovlašćenje BHMAC-a.

30. Organizacije za nadzor (monitoring) ne mogu obavljati poslove koje su u isključivoj nadležnosti BHMAC-a i njegovih organa.

31. Monitori na radilištu su obavezni da o svojim zapažanjima upoznaju inspektorske organe BHMAC-a tokom njihove posjete radilištu.

PRILOG A: Teorijski moguća produktivnost čišćenja po procedurama Standarda BiH.

TEORIJSKI MOGUĆA PRODUKTIVNOST ČIŠĆENJA PO PROCEDURAMA STANDARDA BiH

1. Isključivanjem svih faktora koji utječu na produktivnost, a na osnovu Standarda BiH, te iskustva dosadašnjeg rada, moguća teorijska produktivnost prema razmatranim metodama rada bila bi slijedeća:

a) PROPIPAVANJE I TEORIJSKI MOGUĆA PRODUKTIVNOST

(1) 1,2 m x 1 m sa ubodima na svakih 25 mm (do 10 cm dubine, ubod pod uglom 30 stepeni je 20 cm) = 2.009 uboda x 2 sek. po ubodu = 1,11 sati.

(2) Za 7 sati neprekidnog rada dvojca moguće je ostvariti 7:1,11=6.3 m² i ostvariti (6,3 x 2.009)=14.063 uboda.

b) RAD SA METAL DETEKTOROM I TEORIJSKI MOGUĆA PRODUKTIVNOST

(1) 1,2m x 1m pri prelasku 2x glavom detektora, brzinom ne većom od 0,1m/s i sa pomjeranjem za pola glave detektora (oko 15cm) potrebno je 2,66 minute.

(2) 1 sat = 60 minuta : 2,66 minute = 22,5m².

(3) Za 7 sati neprekidnog rada dvojca moguće je ostvariti 7x22,5=157,5 m².

c) RAD SA PREGOM (TIM KEROVOĐE I POEK-a)

(1) Površinu 10x10 m=100 m² pas prosječno pretraži za 15-22,5 minuta (pušta se da pretražuje na razmacima od 0,5 m). Na mehanički pripremljenom zemljištu za 1 sat=400 m², a za 3,5 sata efektivnog rada 1.600m². Bez mehaničke pripreme zemljišta realno i iskustveno kod "A" kategorije 1,5 sati = 400 m² ili 1.000 m² za 3,5 sata efektivnog rada, i kod "B" kategorije 2,16 sati = 400 m² ili 700 m².

TABELA: Teorijska produktivnost za 7 sati rada u m²

METOD RADA	KATEGORIJA ZEMLJIŠTA/ m ²			PRIMJEDBA
	"A"	"B" (-10')	"C" (-20')	
Pipalica	4,5	4	3	Deminer u radnoj stazi 30' radi pa 10' odmara. Neposredno efektivno dnevno radi 5 sati.
	6,3	5,5	4,8	Dvojac. Svaki deminer neposredno efektivno dnevno radi 3,5 sati.
Metal detektor	112/220*	90	75	Deminer u radnoj stazi 30' radi pa 10' odmara. Neposredno efektivno dnevno radi 5 sati.
	155/300*	130	105	Dvojac. Svaki deminer neposredno efektivno dnevno radi 3,5 sati.
Kombinirano (pipalica i detektor po 50%)	60	50	40	Deminer u radnoj stazi 30' radi pa 10' odmara. Neposredno efektivno dnevno radi 5 sati.
	80	65	55	Dvojac. Svaki deminer neposredno efektivno dnevno radi 3,5 sati.
Pregrtanje - pretraga radne staze rukom, lopaticom i sl., na strojno pripremljenoj površini sa standardnim uznemiravanjem tla	60			Deminer u radnoj stazi 30' radi pa 10' odmara. Neposredno efektivno dnevno radi 5 sati.
	75			Dvojac. Svaki deminer neposredno efektivno dnevno radi 3,5 sati.
Prega	1.600			Prega na pretrazi boksova nakon strojne pripreme zemljišta za 3,5 sata efektivnog rada.

Centar za uklanjanje mina u BiH
S T A N D A R D BiH

	1.000	700		Realno i iskustveno za 3,5 sata efektivnog rada na zemljištu bez strojne pripreme.
--	-------	-----	--	--

Napomena: U prikazanu kategoriju zemljišta uzeta je u obzir samo vegetacija i kod "B" kategorije zemljišta uračunat je duži rad od 10' za uklanjanje vegetacije po m², a kod "C" kategorije za to isto 20'. Kod prega za "B" kategoriju je zbog otežane pretrage uzet duži rad po boksu za 10'.

* Iza strojne pripreme: sa jednim prelaskom pretrage glavom detektora iza strojeva koji *standardno* uznemiravaju tlo u dubinu od minimalno 10cm.

Poglavlje XII

PREGIRANJE

UVOD

1. Pregiranje kao metoda nalaženja minsko-eksplozivnih sredstava (MES), a potom čišćenja površina od mina i NUS-a, se intenzivno koristi u BiH po standardnim operativnim procedurama (SOP-u) POEK organizacija.

BHMAC podržava daljnji razvoj pregiranja, jer daje dobre rezultate naročito u: reduciranju sumnjivih površina u tehničkom izviđanju; otkrivanju prvih mina u površinama niske gustoće kada ne postoji precizna vodencija o lokaciji mina; čišćenju površina sa tvrdom podlogom i zagađenih metalom (građevine, makadamski putevi, kamene, betonske i asfaltne podloge, pruge, vodovodi...); čišćenju površina poslije strojne pripreme zemljišta sa uznemiravanjem tla; uzorkovanju u kontroli kvaliteta deminiranja i čišćenju staze radi brzog prilaska žrtvi od mine.

2. Psi za otkrivanje eksploziva (POEK) nisu sami po sebi sredstvo za čišćenje mina, međutim njihov izuzetan njuh omogućuje otkrivanje mirisa eksploziva koji sadrže mine ili NUS, a neke je moguće obučiti i za otkrivanje poteznih žica.

CILJ

3. Cilj ovog standarda je detaljna razrada zahtjeva BHMAC-a u osiguranju kvaliteta tehničkog izviđanja i čišćenja površina pregiranjem, standardiziranje procedura kod svih deminerskih, a naročito poek organizacija, uspostava najvećeg mogućeg povjerenja krajnjih korisnika za površine tretirane pregiranjem i usmjeravanje daljnjeg razvoja pregiranja.

RASPON

4. Ovaj dokument obuhvata standarde uzgoja POEK-a, njihovu obuku, kondiciranje, procedure testiranja i upotrebu u operacijama deminiranja. Osim toga, regulira obuku i dužnosti kerovođe, vođe grupe za pregiranje, trenera pasa kao i rukovođenja POEK organizacije. Akreditacija prega i POEK organizacija je razrađena u posebnom dokumentu – Vodiču za sticanje akreditacije za prege i POEK organizacije.

DEFINICIJE

5. **Pas otkrivač eksploziva (POEK)** je pas obučan da njuhom otkrije eksploziv (mina, NUS-a) i ponašanjem vidljivo indicira lokaciju. Njegov pedigree, obuka u prihvaćenoj školi pasa sa objavljenim standardima i evidentiranim praćenjem njegovih dostignuća, daje garanciju uspješnosti dalje obuke i pregiranja.

6. **Kerovođa** je obučan da koristi POEK u otkrivanju i markiranju lokacije eksploziva (mine, NUS-a) u zadatoj površini. On predhodno treba pohađati i položiti osnovni deminerski kurs.

7. **Prega** je tandem kerovođe i POEK-a, obučan kao cjelina i čvrsta međuovisna jedinica, koja pretražuje pripremljenu sumnjivu površinu i u njoj indicira eksploziv (mina, NUS). Obuku kerovođe i POEK-a i njihovo sintetiziranje u cjelinu (pregu) izvodi verificiran trener pasa.

8. **Poek organizacija** je deminerska organizacija sposobna za izvođenje obuke, kondiciranje, testiranje i uzdržavanje vlastitih pasa i prega, koje koristi za pregiranje po

vlastitom SOP-u. Ako prege iznajmljuje drugim deminerskim organizacijama, onda iznajmljuje najmanje grupu za pregiranje. Grupa za pregiranje radi po vlastitom SOP-u ili po SOP-u deminerske organizacije, ukoliko su kompatibilni.

9. **Pregiranje** je metoda čišćenja sumnjivih i miniranih površina pri čemu minimalno dvije prege, neovisno jedna od druge, pretražuju istu pripremljenu površinu (boks za pregiranje). Ukoliko nema indikacija ili je nakon indikacija površina očišćena manuelnim metodama, površina se smatra očišćenom.

10. **Indicirana točka** je mjesto u pretraživanoj površini, koje je POEK pozitivno locirao (postoji eksploziv-mina, NUS). Indiciranu točku u daljem tretira deminer manuelnom metodom čišćenja.

11. **Boks za pregiranje** je definirana obilježena sumnjiva površina, pripremljena za pregiranje od strane deminera, maksimalne širine 10 i dužine 25 metara.

12. **Trener pasa** je verificirana osoba u POEK organizaciji, odgovorna za formiranje prega, njihovu obuku, kondiciranje, testiranje i upotrebu. Obavezno učestvuje u izradi SOP-a, te permanentnom praćenju prega u operacijama pregiranja.

13. **Grupa za pregiranje** je radna organizacijska cjelina sposobna da samostalno vrši pregiranje.

Sastoji se minimalno od: vođe grupe za pregiranje, dvije prege, dva deminera za manuelno čišćenje, medicinar sa medicinskim vozilom, odgovarajuće opreme i alata.

14. **Vođa grupe za pregiranje** je iskusan deminer koji mora poznavati procedure pregiranja, imati organizacijske sposobnosti i dodatnu obuku za skiciranje i precizno dokumentiranje. Ulogu vođe grupe može obavljati vođa deminerskog odjeljenja.

UZGOJ PASA (PASMINA)

15. U ulozi POEK-a može se koristiti bilo koja vrsta psa, sa pedigreeom ili mješanac, ukoliko zadovoljava potrebne kriterije. Zbog visokih troškova obuke, veoma je važno da se kod izbora uzme u obzir svaki mogući defekt uobičajen za tu pasminu, koji kasnije može utjecati na operativne izvedbe.

OBUKA PASA I KONDICIRANJE

16. Svi psi moraju završiti početni period obuke o poslušnosti, nakon čega slijedi obuka o otkrivanju eksploziva i obuka sa kerovodom. Konačna faza obuke treba inkorporirati operativnu obuku u situaciji sličnoj onoj u kojoj će se pas naći u konkretnom okruženju tijekom pregiranja. Kad se pas premješta sa jednog područja na drugo, mora mu se dati dovoljno vremena za aklimatiziranje. Prije no što se angažira na operativnim zadacima, treba se upoznati sa konkretnim uvjetima i MES-om s kojim će se vjerojatno susretati.

PROCEDURE TESTIRANJA

17. Sve prege se obavezno testiraju na jednom od poligona za testiranje u BiH kako bi se potvrdilo da prega može zadovoljiti tražene kriterije izvedbi. Procedure testiranja su navedene u SOP-u BHMACH-a –Testiranje prega.

TEHNIKE PREGIRANJA

18. Pregiranje izvodi grupa za pregiranje samostalno ili u okviru šireg deminerskog tima. Mogućnost rada prega definira vođa grupe ili odjeljenja u čemu je neovisan.

19. Prije dnevnog rada kerovođa vrši dnevni test sa psom, kojim mora provjeriti sposobnost otkrivanja eksploziva na dnevnoj testnoj površini, a u dnevni test je uključen i daljnji rad na radilištu.

20. Prega pretražuje pripremljenu površinu, pri tome pas intenzivno njuši tlo. Cijelo vrijeme pas mora biti potčinjen volji kerovođe i ovisan o njemu. Pravac njušenja kerovođa održava glasom, sa ili bez povodca. Kerovođa mora biti svjestan činjenice da psi imaju svoja ograničenja i trenutno zaustavljati rad u boksu ukoliko postoji ikakva sumnja u sigurnost ili kvalitet rada psa.

21. Pretraživanje se izvodi pri dnevnoj svjetlosti, bez padavina i kad tlo ima dovoljno isparenja.

Rad počinje sa očišćene radne staze ili sigurne površine, u smjeru koji odabere kerovođa vodeći računa o smjeru vjetrova, temperaturi, vlažnosti, vegetaciji i dr.

Vođa grupe za pregiranje ili vođa deminerskog odjeljenja, vrši raspored prega po boksovima i njihovu smjenjivost na radilištu s ciljem da svaki boks pretraže minimalno dvije prege i ukoliko nema indikacija ili su indikacije istretirane manuelnim čišćenjem, boks proglasi očišćenim.

22. Aktivnosti poslije indiciranja prege:

a) Kerovođa izvodi POEK-a u sigurnu površinu i daje mu nagradu.

b) Kerovođa postavlja znak unutar sigurne površine na ivici boksa kako bi locirao indiciranu tačku.

c) Deminer započinje radnu stazu ka indiciranoj lokaciji i traži minu/NUS (žicu) koristeći ručne metode čišćenja, dok ne nađe ili pretraži svu površinu na udaljenosti od najmanje jednog metra od indicirane lokacije. Za to vrijeme prega radi u drugom boksu na propisanoj distanci ili odmara.

23. Kad se pregiranje vrši na strojno pripremljenoj površini, priprema boksova i samo pregiranje izvodi se po istim procedurama. Ukoliko se pregiranje vrši na strojno pripremljenoj površini sa standardnim uznemiravanjem tla, moguće je po proceduri pretraga radnih staza radi formiranja boksova uključiti i prege.

OBILJEŽAVANJE

24. Obilježavanje se vrši prema Poglavlju II. Na radilištu moraju biti obilježene radne staze koje definiraju boksove za pregiranje. Kerovođa obilježava radne rezultate prege, znacima koji ne smiju dovesti u dilemu njega, vođu tima ili deminera.

MJERE SIGURNOSTI

25. Pored općih mjera sigurnosti u operacijama deminiranja, u pregiranju se mora pridržavati slijedećih posebnih mjera:

a) Pregiranje izvoditi samo sa akreditiranim pregama koje su uspješno položile test na poligonu organizacije (dnevni i mjesečni) i BHMАC-a.

b) Kerovođa u radu na pretrazi koristi minimalno pancirni prsluk i vizir za lice i vrat (može biti sa otvorom zbog zapovijedanja psu).

c) Minimalna sigurnosna udaljenost od prege na pretrazi je 25m.

d) Tijekom pregiranja na radilištu obavezno dežura medicinar sa medicinskim vozilom.

OGRANIČENJA PREGIRANJA

26. Prege se ne koriste za čišćenje minskog polja osim ako su poznati redovi mina, kada se mogu koristiti za tretiranje površina između redova mina.

27. Pregiranje se ne izvodi za pronalaženje poteznih žica, ukoliko POEK nije osposobljen da iste pronalazi.

28. Pregiranje se ne može izvoditi u visokoj i gustoj vegetaciji kad kerovođa ne vidi psa, u vegetaciji koja ozljeđuje ili nadražuje njušku psa (trnje, koprive i sl.) ili u okolišu gdje je intenzivan stalni miris (kemijska tvornica, smetlište i sl.).

29. Kada se pregiranjem otkriju prve mine, odnosno približna granica minirane površine (ne uzima se u obzir NUS), čišćenje te površine se nastavlja drugim metodama i drugim resursima.

30. Pregiranje se izvodi u temperaturnom opsegu od $+5^{\circ}\text{C}$ do 30°C i vjetru čija je brzina manja od 25 km/h (7m/s).

31. Nakon spaljivanja rastinja i strojne pripreme zemljišta, treba proći minimalno pet dana da bi se stabilizirali mirisi i uvele prege na radilište.

EVIDENCIJA I IZVJEŠTAVANJE

32. Rezultate pregiranja evidentira vođa grupe ili vođa šireg deminerskog tima za pregiranje u dnevnom izvještaju, uz koji prilaže dnevne izvještaje o pregiranju koje popunjavaju kerovođe, shodno zahtjevima datim u Poglavlju VII. On je odgovoran za osiguranje kvaliteta površina koje su čišćene pregiranjem.

Deminerska organizacija na čijem je zadatku vršeno pregiranje, u *Izjavi* o čišćenju površine naglašava metodu čišćenja pregiranjem i zbirni učinak pregiranja sa skicom pregiranih površina i naznakom izvršitelja (prega).

Poglavlje XIII

ISTRAGA DEMINERSKE NESREĆE

UVOD

1. Deminerske i minske nesreće odmah se moraju prijaviti MUP-u i BHMAC-u, dokumentirati i istražiti što je prije moguće. Svaka deminerska nesreća koja se desi za vrijeme operacije čišćenja mina ili NUS-a mora postati predmetom potpune i neovisne istrage, kako bi se otkrio uzrok i kako bi se preporučile preventivne mjere za buduće operacije. Istražni Odbor BHMAC-a vršit će istragu koja je neovisna i ne ometa eventualni sudski/policijski postupak.

RASPON

2. Sve deminerske nesreće moraju se istražiti, kako bi se utvrdili uzroci i odredile procedure za sprječavanje budućih nesreća. Kad se desi deminerska nesreća, poduzimaju se slijedeće aktivnosti:

- a) Pruža se hitna medicinska pomoć i evakuacija povrijeđenog do medicinske ustanove/bolnice. Poginuli ostaje na radilištu dok ne stigne policija i medicinsko osoblje.
- b) Zatvara se radilište i ostavlja mjesto nesreće u stanju u kakvom je bilo u momentu nesreće.
- c) Šalje se Inicijalni izvještaj BHMAC-u i obavještava najbliža policijska stanica.
- d) Direktor BHMAC-a u roku 24 sata imenuje Istražni odbor.
- e) Istražni odbor distribuira obavještenje o nesreći deminerskoj zajednici u BiH, vrši istragu nesreće i u roku od sedam dana dostavlja direktoru BHMAC-a izvještaj sa poukom.
- f) Pouka se distribuira svim deminerskim organizacijama u BiH.

DEFINICIJE

3. **Minski incident.** Predstavlja aktiviranje mine ili NUS-a van procesa deminiranja u kome je pričinjena materijalna šteta, došlo do stradanja stoke ili drugih životinja. Minske incidente treba prijaviti BHMAC-u radi evidentiranja u bazu podataka miniranih površina. Prijavljuje ih RU BHMAC-a po saznanju, na obrascu u Prilogu A, a mogu ih prijaviti i drugi organi ili lica.

4. **Deminerski incident.** Predstavlja neočekivano aktiviranje ES u procesu deminiranja bez posljedica po zdravlje ili život. Incident treba prijaviti BHMAC-u, na obrascu u Prilogu A, radi sagledavanja i pouke deminerskoj zajednici za budući rad.

5. **Minska nesreća.** Uključuje minu/NUS sa posljedicama po zdravlje i život ljudi, ali koja se nije desila za vrijeme operacije deminiranja. Minske nesreće se prijavljuju BHMAC-u po postupku kao i minski incident.

6. **Deminerska nesreća.** Nesreća koja uključuje minu/NUS i dogodila se za vrijeme trajanja operacija deminiranja. Prijavljuje je deminerska organizacija BHMAC-u, na obrascu u Prilogu A, u cilju istrage i pouke za budući rad.

7. **Pokriće osobnog osiguranja.** Svo osoblje zaposleno u operacijama deminiranja mora imati pokriće osobnog osiguranja u slučaju nesreće. Minimalni iznos pokrića osobnog osiguranja za slučaj smrti i ozbiljnog povrijeđivanja sa kliznom skalom prikazan je u Prilogu

D. Isplatne nadoknade se isplaćuju povrijeđenom demineru ili obitelji poginulog deminera bez obzira na krivicu ili odgovornost bilo koje strane.

8. **Pokriće medicinskih troškova.** Za slučaj potrebe daljnjeg liječenja i rehabilitacije povrijeđenih u minskim nesrećama, deminerska organizacija je obvezna vršiti posebno osiguranje deminera i isto regulirati kroz ugovor o zaposlenju.

KOORDINACIJA

9. Direktor BHMACH-a će imenovati Predsjedavajućeg i najmanje dva člana Istražnog odbora, i to po jednu osobu iz: BHMACH-a, ureda/kancelarije BHMACH-a i RU BHMACH-a.

10. Prije odlaska na mjesto nesreće Istražni odbor je obvezan izdati obavještenje o deminerskoj nesreći članovima deminerske zajednice.

11. Direktor BHMACH-a može od deminerskih organizacija koje nisu direktno uključene u nesreću tražiti jednog predstavnika za člana Istražnog odbora. Od organizacije koja je imala nesreću tražit će se da odredi jednog predstavnika kao promatrača, kao i da organizira pomoć Istražnom odboru u toku istrage.

12. Osoblje koje je bilo prisutno na radilištu kad se desila nesreća, mora biti na raspolaganju Istražnom odboru u toku istrage i da izjavama pomogne oko rasvjetljavanja uzroka nesreće.

ISTRAŽNI ODBOR - ZADACI

13. Rad Istražnog odbora sprovodi se po slijedećem redoslijedu:

- a) Odlazak na lokaciju nesreće u što kraćem roku, a najdalje za 24 sata, kad je to moguće.
- b) Posjeta radilištu kako bi se potvrdila lokacija, utvrdili problemi pristupa mjestu nesreće, sigurnost radilišta (da li je radna staza zatvorena), te pregled radilišta kako bi se imali argumenti za prikupljanje izjava.
- c) Analizirati pismene izjave prisutnih na radilištu, te potvrditi 'INICIJALNI IZVJEŠTAJ' koji je poslat BHMACH-u.
- d) Pristupiti radilištu na kojem se desila nesreća i provesti prikupljanje dokaza s lica mjesta. Treba imati na umu da je radilište minirano sve dok se ne dokaže suprotno, te mora biti dostupna potpuna sigurnosna i medicinska podrška.
- e) Nakon prikupljanja dokaza obaviti usmeni razgovor sa prisutnim na radilištu u vrijeme dešavanja nesreće.
- f) Posjetiti sve ranjene u nesreći, a kod poginulih preuzeti Izvještaj o smrti (ukoliko je dostupan).

ISTRAŽNI ODBOR – IZVJEŠTAJ

14. Odbor treba provesti potpunu istragu, sastaviti pisani izvještaj i dostaviti ga Direktor BHMACH. Kopija Izvještaja istražnog odbora dostavlja se organizaciji koja je vršila deminiranje, a na zahtjev, MUP-u i Osiguravajućem društvu. Originalni izvještaj sa prilogima ostaje u odjeljenju za koordinaciju BHMACH-a.

PRILOZI:

Prilog A: Inicijalni izvještaj o incidentu/nesreći od mina/NUS-a

Prilog B: Odbor za istragu nesreće

Prilog C: Sadržaj izvještaja odbora za istragu nesreće

Prilog D: Minimalno pokriće osobnog osiguranja

INICIJALNI IZVJEŠTAJ O INCIDENTU/NESREĆI OD MINA
ИНИЦИЈАЛНИ ИЗВЕШТАЈ О ИНЦИДЕНТУ/НЕСРЕЋИ ОД МИНА
INITIAL REPORT OF A MINE INCIDENT/ACCIDENT

Izveštaj poslati u roku od 6 sati u BH MAC na faks 033 667 311

Извештај послати у року од 6 часова у БХМАЦ на факс 033 667 311

Send this report – within 6 hours – to BH Mine Action Centre, Sarajevo, Fax. 033 667 311

Izveštaj popunio
Извештај попунио
Report made by _____

Datum incidenta/nesreće
Датум инцидента/несреће
Date of incident/accident _____

Vrijeme nesreće
Време несреће
Time of accident _____

Tel/faks broj
Тел/факс број
Phone/Fax number _____

Policijska stanica
Полицијска станица
Police Station

Istražitelj
Истражитељ
Investigating Officer

Šifra
Шифра
Case No

Lokacija/Selo
Локација/Село
Location/Village _____

Najbliži grad
Најближи град
Nearest town _____

Koordinate
Координате
Grid Reference

I-I-E
Y=

S-C-N
X=

UTM - УТМ

Gauss Kruger

OZLJEDE – ОЗЛЕДЕ – INJURIES

☐ Bez povreda Без повреда None	Broj – Број – Number of		Ime(na) ozlijeđenog(ih) Име(на) озлеђеног(их) Name(s) of victim(s)	Dob Год. Age	Detalji/Opaske Детаљи/Примедбе Details/Remarks
	Odraslih Одраслих Adults	Djeca Деце Children			
Manje ozljede Мање озледе Minor injuries					
Ozbiljne ozljede Озбиљне озледе Seriously injured					
Ubijeno osoba Убијено особа Killed person(s)					

ЛОКАЦИЈА NESREĆE – ЛОКАЦИЈА НЕСРЕЋЕ – LOCATION OF ACCIDENT

Urbano područje – Урбано подручје – Urban area

U prirodi – У природи – Country side

Tvornica – Фабрика – Factory

Škola – Школа – School

Bolnica – Болница – Hospital

Kasarna – Касарна – Barracks

Kuća – Кућа – House

Ulica – Улица – Street

Put – Пут – Road

Željeznica – Железница – Railways

Most – Мост – Bridge

Staza – Стаза – Path

Rijeka – Река – River

Močvara – Мочвара – Swamp

Šuma – Шума – Forest

Poljopriv. zemljište – Пољоприв. земљиште – Agricultural land

Brdo – Брдо – Hill

Ravnica – Равница – Flat land

Kamenito zemljište – Каменито земљиште – Stony land

Ostalo – Остало – Other

Grad. otpad – Грађ. отпад – Rubble

Visoka trava – Висока трава – High grass

Da li ljudi i dalje ulaze u ovo područje? Da – Да – Yes
Да ли људи и даље улазе у ово подручје? Ne – Не – No
Do people continue to go into this area?

Ako da, zašto? – Ако да, зашто? – If yes, why?

Zbog zemljoradnje – Због земљорадње – For farming

Zbog putovanja – Због путовања – For travelling

Zbog sakupljanja drva – Због сакупљања дрва – To gather wood

Zbog lova/ribolova – Због лова/риболова – For hunting/fishing

Zbog igre – Због игре – For playing

Ostalo – Остало – Other

Da li je zona označena? – Да, ли је зона означена? – Is the area marked?

Da, privremenim sredstvima – Да, привречним средствима – Yes, local signs

Da, službenim znacima – Да, службеним знацима – Yes, official signs

Da li je do sada bilo incidenata/nesreća u ovoj zoni?

Да ли је до сада било инцидента/несрећа у овој зони?

Have incident/accidents occurred in this area before?

Da – Да – Yes

Ne – Не – No

Vrsta eksplozivnih sredstava – ВРСТА ЕКСПЛОЗИВНИХ СРЕДСТАВА – TYPE OF EXPLOSIVE

Protupješad. mina – Противпешад. мина – Anti-Personnel Mine

Protutenkovska mina – Противтенковска мина – Anti-Tank Mine

NUS – НУС – UXO

Nepoznato – Непознато – Unknown

Ako je poznato, koji tip i količina? – Ако је познато, који тип и количина? – If known, what model, number

_____

_____

Broj.....

Datum,.....20__god.

ODBOR ZA ISTRAGU DEMINERSKE NESREĆE

1. Na osnovu prijavljene deminerske nesreće koja se desila u deminerskoj organizaciji _____, dana _____ 20__godine, u _____ sati na radilištu _____ ID broj _____, općina _____, imenujem Istražni odbor sastava :

a. _____, predsjedavajući

b. _____, član

c. _____, član

d. _____, član

2. Deminerska organizacija _____ koja je imala nesreću, odredit će jednu osobu za promatrača i kao ispomoć Istražnom odboru tijekom istrage.

3. Istražni odbor treba sprovesti potpunu istragu i podnijeti mi pisani izvještaj do _____ sati, _____ 20__ godine.

4. Izvještaj istražnog odbora treba sadržavati detalje koji su navedeni u Prilogu B (Poglavlje XIII Standarda).

5. Prije odlaska na istragu predsjedavajući Istražnog odbora će stupiti u vezu sa deminerskom organizacijom i ugovoriti detalje o početku i tijeku istrage.

6. Na osnovu dobivenih informacija o nesreći (Inicijalnog izvještaja i drugih informacija), Istražni odbor će prije odlaska na istragu ili odmah po povratku poslati kratku obavijest o nesreći članovima deminerske zajednice u BiH, kojom će ih informirati o nesreći i svim relevantnim informacijama i neposrednim akcijama koje treba preduzeti.

DIREKTOR

SADRŽAJ IZVJEŠTAJA ISTRAŽNOG ODBOR A ZA MINSKU NESREĆU

- a) Uvod
- b) Redoslijed, dokumentacija i procedure izdavanja zadatka
- c) Geografija
- d) Prioritet zadatka
- e) Postavka radilišta i obilježavanje
- f) Supervizija i disciplina na radilištu
- g) Osiguranje kvaliteta
- h) Sistem veza
- i) Medicinska pokrivenost, uključujući opis pretrpljenih povreda
- j) Osoblje, pozivni znaci i ID brojevi uključenog tima
- k) Oprema i alat
- l) Detalji o mini / NUS-u
- m) Dokaz o reminiranju
- n) Odjeća i osobna zaštitna oprema
- o) Korištenje POEK-a (ako su korišteni)
- p) Mehanička priprema zemljišta (ako je vršena)
- q) Detaljan popis aktivnosti na dan nesreće
- r) Rezime
- s) Zaključci
- t) Preporuke

MINIMALNO POKRIĆE OSOBNOG OSIGURANJA PRILIKOM OZLIJEĐIVANJA I SMRTI NA POSLOVIMA DEMINIRANJA

Red br.	Nivo ozljede	Minimalan iznos osiguranja u KM i nadoknade u %		Primjedba
(a)	(b)	(c)		(d)
RASPORED KOMPENZACIJA:				
1.	Smrt*	100.000 KM		
2.	Trajna potpuna onesposobljenost -Neizlječivo ludilo i potpuna paraliza organa.	200.000 KM		
3.	Trajni potpuni gubitak jednog ili više ekstremiteta ili jednog ili oba oka**	100.000 KM / 200.000 KM		Jedan ekstremitet ili oko /dva i više ekstremiteta ili oba oka.
4.	Trajna djelimična onesposobljenost	Prema kontinentalnoj skali u nastavku		Osnova za obračun je 200.000 KM.
KONTINENTALNA SKALA				
5.	Potpuni gubitak sluha na jedno ili oba uha	10% / 40%		
6.	Gubitak zbog amputacije ili trajni gubitak funkcije dolje navedenih dijelova ruku: a) Jedan članak palca b) Jedan palac c) Jedan članak kažiprsta d) Dva članka kažiprsta e) Jedan kažiprst f) Jedan članak bilo kojeg drugog prsta g) Dva članka bilo kojeg drugog prsta h) Dva čitava bilo koja druga prsta i) Trajni gubitak funkcije zgloba jednog ramena ili lakta j) Trajni gubitak funkcije zgloba jedne šake	Desna	Lijeva	Obratno za lijevoruke.
		10%	8,75%	
		20%	17,5%	
		5%	4%	
		10%	8%	
		15%	12,5%	
		3%	2,5%	
		6%	5%	
		10%	7,5%	
		25%	20%	
		20%	15%	
7.	Gubitak zbog amputacije ili trajnog potpunog gubitka funkcije dolje navedenih dijelova tijela : a) Palca jedne noge b) Bilo kojeg drugog prsta jedne noge c) Trajni gubitak funkcije zgloba kuka ili koljena ili skočnog zgloba na jednoj nozi d) Uklanjanje donje vilice kirurškim zahvatom e) Skraćivanje donjih ekstremiteta za najmanje 5cm f) Trajna facijalna unakaženost od minimalno 5 cm ² ožiljka u predjelu lica	10%		Nadkoljenica i potkoljenica.
		3%		
		20%		
		30%		
		15%		
		10%		
8.	Trajno umanjeње ili gubitak funkcije drugih tjelesnih organa	***		

- * - Isplata će se izvršiti i ako se tijelo ne nađe u roku od 90 dana a daje se dovoljno dokaza da su povrede uzrokovale smrt, odnosno ista se vraća ako se naknadno osoba pronade živa.
- ** -U gubitak ekstremiteta (zbog eksplozije ili amputacije) podrazumijeva se gubitak cjelokupne šake ili stopala i naviše.
- *** - Određuje se na osnovu stručno procijenjenog umanjenja tjelesne funkcije i računa se do 100% osiguranog iznosa **trajne potpune** onesposobljenosti.

NAPOMENA:

- a. Ukoliko se dokaže namjerno povrijeđivanje, osiguranje se neće isplaćivati.
- b. BHMACH ima pravo uvida u izvršeno osiguranje i realizaciju naknade osiguranja demineru ili najbližem članu obitelji.
- c. Osiguravatelj je dužan osigurati i troškove liječenja od posljedica povrijeđivanja u minimalnom iznosu od 10.000 KM.
- d. Pored osiguranja deminerskog osoblja, osiguravatelj je dužan osigurati i treća lica od posljedica povrijeđivanja, i imovinu od posljedica štete za vrijeme izvođenja zadatka.

Poglavlje XIV

MEHANIČKA PRIPREMA ZEMLJIŠTA

UVOD

1. Strojevi za mehaničku pripremu zemljišta ne čiste zemljište od mina do humanitarnih standarda deminiranja (99,65%), te je poslije strojeva potrebno izvršiti čišćenje površina manuelnim metodama i/ili uz upotrebu prega. Kombinacija radova strojne pripreme sa manuelnim metodama i upotrebom prega predstavlja integralno deminiranje.
2. Upotreba strojeva za mehaničku pripremu zemljišta otklanja mogućnost postojanja poteznih žica, uklanja najveći dio mina aktiviranjem ili razbijanjem i uklanja vegetaciju, čime smanjuje rizik za deminere, omogućuje upotrebu prega i u cjelini povećava produktivnost i efikasnost timova za deminiranje.
3. Strojevi za mehaničku pripremu zemljišta koji se upotrebljavaju u procesu humanitarnog deminiranja u BiH biti će certificirani i pod kontrolom, a mogućnosti i operativni aspekti svakog stroja moraju biti prikazani u SOP-u.

CILJ

4. Cilj ovog standarda je prikazivanje minimuma zahtjeva BHMАC-a koji se odnose na mehaničku pripremu zemljišta i njegovo daljnje deminiranje manuelnim metodama i/ili pregiranjem, kako bi se mogla proglasiti očišćenom prema Standardu BiH.

RASPON

5. U mehaničkoj pripremi zemljišta postoje strojevi koji uznemiruju tlo do određene dubine, strojevi za uklanjanje vegetacije i strojevi za uklanjanje otpada. Svi ovi strojevi su različite veličine, težine, načina upravljanja (daljinsko i neposredno) i drugih specifičnosti. Karakteristike strojeva za mehaničku pripremu zemljišta zahtijevaju da se za svaki pojedinačni stroj naprave posebne procedure po kojima će se upotrijebiti na terenu, sa svim prednostima i ograničenjima.
6. **Standardno uznemiravanje tla** je mehaničko tretiranje tla u dubinu od minimalno 10cm sa razbijanjem strukture površine i usitnjavanjem na komade do 5 cm u prečniku. Isto obuhvata dubinu pretrage pipalice i minimalnu dubinu otkrivanja upaljača mine PMA-3 sa metal detektorom. Ovakav kvalitet strojne pripreme koristi se za:
  - a) Tehničko izviđanje sumnjivih površina u kojima se reduciraju tako pripremljene površine na minirane i površine bez vidljivog rizika.
  - b) Mehaničku pripremu miniranih površina iza kojih se mogu koristiti pojednostavljene manuelne procedure i procedure upotrebe prega.
  - c) Uzorkovanje u kontroli kvaliteta deminiranja.
7. Uznemiravanje tla u dubinu od 1-10cm sa strojevima (mlatilice, freze, drobilice, tabalice, valjci i dr.) ne obuhvata standardno uznemiravanje tla i može se koristiti samo za mehaničku pripremu površina za čišćenje, nakon čega se koriste propisane manuelne procedure a u pretragu se po boks sistemu mogu uključiti i prege.

8. Strojevi za uklanjanje vegetacije bez uznemiravanja tla samo olakšavaju rad deminirama u manuelnim operacijama čišćenja miniranih površina, a prege se iza istih mogu koristiti samo za pretragu površina između poznatih redova mina.

9. U provođenju tehničkog izviđanja radi redukcije sumnjivih površina na stvarno minirane, cilj je dolazak do prvih mina i identifikacija minirane površine, kako je prikazano u Poglavlju V. Sumnjiva površina tretirana u tehničkom izviđanju mehaničkom opremom koja **standardno uznemirava tlo**, na kojoj nije bilo aktiviranja mina do identificirane minirane površine, može se stručno (na osnovu svih dostupnih informacija) proglasiti **površinom bez vidljivog rizika**.

10. Mehaničkom opremom se priprema površina zagađena minama za manuelno deminiranje ili pregiranje. Ova priprema ne mora obuhvatiti standardno uznemiravanje tla, već uklanjanje vegetacije i uznemiravanje tla od 1-10cm u dubinu (mlatilice, freze, drobilice, valjci, tabalice i dr.). Ukoliko se u ovoj pripremi koriste strojevi koji dostižu standardno uznemiravanje tla (mlatilice, freze i drobilice) tada se mogu pojednostaviti procedure rada kako je objašnjeno u tački 26-32 ovog Poglavlja. Prije upotrebe mehaničke opreme, na sumnjivoj ili miniranoj površini se, po potrebi, manuelnim metodama vrši tehničko izviđanje radi utvrđivanja postojanja protutenkovskih mina, ukoliko stroj nije za njih konstruiran.

11. Ograničenja mehaničke opreme koja se odnose na tipove i geografiju terena, prirodne i vještačke prepreke, vrstu mina, dubinu tretiranja tla, prečnik i visinu uklanjanja vegetacije i druge tehničke karakteristike stroja moraju se prikazati u SOP-u. BHMACH će po procjeni u sklopu akreditacije i početnog rada testiranjem (po SOP-u BHMACH-a) provjeriti karakteristike i utvrditi namjenu stroja u procesu deminiranja u BiH.

12. Operativno osoblje uključeno u proces mehaničke pripreme mora biti obučeno za rukovanje i održavanje stroja, kroz priznatu obuku, koja je certificirana, te imati završen osnovni kurs za humanitarno deminiranje.

13. Operateri strojeva za pripremu zemljišta moraju, unutar operativnog odjeljka stroja imati za upotrebu spremnu osobnu/ličnu zaštitnu opremu, koju će obavezno upotrijebiti u slučaju izlaska iz stroja. U slučaju kvara ili požara stroj će napustiti samo po tragu točkova (gusjenica). Po mogućnosti u kabini stroja operater treba imati neophodan deminerski alat i opremu (metal detektor, pipalicu, lopaticu, traku za označavanje...), koje će koristiti radi čišćenja i obilježavanja čišćene površine oko stroja (min. 2m širine), u slučaju zastoja (kvara) na stroju.

KOORDINACIJA

14. Supervizija, obučeno osoblje i dobra organizacija su ključ efikasnog i kvalitetnog procesa mehaničke pripreme zemljišta. Postavka radilišta i obilježavanje kod mehaničke pripreme zemljišta je ista kao kod manuelnih operacija deminiranja, osim pristupne staze i sigurne staze. Pristupna staza između namjenskih sigurnih površina i sigurne staze, treba biti minimalne dužine od 250m (ili 50% kraća ako postoji prirodni ili vještački zaklon) i minimalne širine koja iznosi širinu stroja + 1m. Minimalna širina sigurne staze mora biti takva da omogućuje da se stroj može okrenuti za 180⁰. Skicu radilišta za mehaničku pripremu zemljišta sa svim namjenskim površinama, pristupnom stazom, sigurnom stazom, stazama rada stroja i okretnim stazama, prikazati u SOP-ovima.

15. Ako tim za mehaničku pripremu radi samostalno sastojat će se od minimalno 5 osoba:

- a) Vođa tima
- b) Operator mehaničke opreme
- c) Pomoćnik operatora
- d) Deminer (sa opremom za manuelno deminiranje)

e) Medicinar (sa medicinskom opremom i vozilom)

16. Radne staze stroja za pripremu površine su maksimalne dužine 500 m, a minimalni prevjes radnih staza stroja je 0,3 m. Kontrola rada stroja se vrši vizuelno, sa sigurne površine ili iz oklopljene kabine za daljinsko upravljanje.

17. Zabranjeno je kretanje po mehanički pripremljenoj površini dok se ista ne pretraži manuelnim metodama ili pregiranjem, ili stručno proglasi kao površina bez vidljivog rizika. **Imati na umu da se ovako proglašena površina ‘bez vidljivog rizika’ ne smatra “očišćenom” površinom.**

18. Daljinsko upravljanje strojem za pripremu površine vrši se vizuelno ili video nadzorom iz vozila koje posjeduje zaštitu od eksplozije i gelera (oklopljeno) ili video nadzorom sa sigurne udaljenosti. Ako stroj nema daljinsko upravljanje mora posjedovati kabinu za operatora, sa zaštitom od eksplozije i gelera.

19. Sve nađene mine i NUS na mehanički pripremljenom površini, kao i njihove dijelove koji posjeduju eksploziv, treba uništiti na licu mjesta.

20. Broj, vrsta mine (ako se prepozna) i približno mjesto detonacije izazvane strojem, ili primijećene, na površinu izbačene mine ili njihovi dijelovi, moraju biti evidentirani i zabilježeni na skici dnevnog izvještaja vođe tima (Poglavlje VII, tačka 7.1)).

21. Za slučaj kvara, stroj mora imati uređaj za automatsko gašenje požara ili protupožarne aparate za gašenje, te potrebnu opremu za izvlačenje.

22. U slučaju zastoja stroja u minskom polju, operatori i deminer prave radnu stazu po tragu točkova ili gusjenice, radi sigurnog prilaska stroju zbog izvlačenja ili napuštanja stroja. Samo izuzetno će se vršiti opravka stroja u površini mehaničke pripreme, uz obavezno čišćenje i obilježavanje čišćene površine (min. 2m) oko stroja. Nikakve inspekcije ili popravke stroja u neočišćenoj površini nisu dozvoljene.

23. Operatori napuštaju stroj, **samo u slučaju nužde**, po tragu točkova (gusjenica) ili drugim strojem koji će služiti kao sredstvo prijevoza.

24. Postupci u toku mehaničke pripreme kao što su gašenje stroja u slučaju požara, izvlačenje u slučaju kvara i postupak u slučaju deminerske nesreće, moraju biti obrađeni u SOP-u.

25. Rad deminerskih timova i pregiranje može početi 5 dana nakon mehaničke pripreme površine, kada se stabiliziraju ostaci ES i mirisi od eksplozija i eventualnog curenja ulja i goriva iz mašine.

SIGURNOSNE UDALJENOSTI KOD MEHANIČKE PRIPREME ZEMLJIŠTA

Red. broj	Naziv	Minim. udaljenost (m)	Primjedbe
1.	Operator za daljinsko upravljanje.	50	U oklopljenoj kabini.
2.	Kontrolna točka i ostale namjenske sigurne površine.	250	50% manje ako postoji prirodni ili vještački zaklon. Operator sa video nadzorom bez oklopne zaštite.
3.	Radni timovi na deminiranju.	150	U minimalno propisanoj zaštitnoj odjeći.
4.	Posjetitelji.	250	

PROCEDURE RADA NAKON MEHANIČKE PRIPREME SA STANDARDNIM UZNEMIRAVANJEM TLA

26. Nakon mehaničke pripreme u kojoj je uklonjena vegetacija i *standardno* uznemireno tlo, u daljnji proces čišćenja eksplozivnih ostataka razbijenih neaktiviranih mina uključuju se demineri sa manuelnim operacijama i/ili prege za pretragu boksova. Obzirom da je minska opasnost bitno umanjena, procedura manuelnih operacija u radnim stazama i pregiranje se može pojednostaviti i prilagoditi stanju terena.

27. Kod manuelnih operacija kada zemljište dozvoljava upotrebu metal detektora, broj prelazaka detektorom se može reducirati na jedan prelazak, po proceduri kako je navedena u Poglavlju III, točka 8.d).

28. Ukoliko je strojno pripremljeno zemljište zasićeno mineralima ili zagađeno metalom, rad sa pipalicom bio bi neefikasan. Umjesto propipavanja rastresitog tla u radnoj stazi treba vršiti pregrtanje tla ili za pretragu radne staze koristiti minimalno dvije prege.

29. Pregrtanje se može izvoditi u standardno uznemirenom tlu, kraći period nakon strojne pripreme kada je tlo rastresito, odnosno kada nije došlo do slijeganja. Načelna procedura pregtanja bila bi slijedeća:

- a) Na osnovnoj liniji postavljaju se kočiči za širinu radne staze i tu postavlja bazna letva.
- b) Deminer rukom ili pogodnom alatkom (lopatica, grabljice i dr.) vrši zahvatanje tla od dužine bazne letve (sa lijeva na desno ili obrnuto) prema sebi i u dubinu uznemirenog tla (minimalno 10cm).
- c) Kod pregtanja tla zahvatom obuhvatiti do maksimalno 5cm širine tla. Nakon prvog zahvata pregtanja tla u dužini bazne letve sa prevjesom, dobiti će se kanal dubine uznemirenog tla i širine 10cm.
- d) Nakon dobivenog kanala čija je prednja dubina poravnata sa zadnjom ivicom bazne letve, baznu letvu treba pomjeriti prema naprijed za maksimalno 5cm i ponoviti postupak pregtanja.
- e) Ukoliko se kod pregtanja pronade dio površine koji nije zahvaćen uznemiravanjem tla, isti se po propisanoj proceduri ispita pipalicom do standardne dubine od 10cm.
- f) Ako se prilikom pregtanja pronade eksplozivno sredstvo koje sadrži eksplozivni potencijal, isto se propisno obilježi i izvijesti vođa tima radi poduzimanja daljnjih akcija na sigurnom uklanjanju.

30. Za pretragu i formiranje radne staze mogu se koristiti minimalno dvije prege koje će naizmjenično pretraživati stazu do 10 m dužine. Nakon uspješne pretrage, radnu stazu će obilježiti deminer. Kod pretrage radne staze voditi računa da se pregleda širi dio koji bi činio minimalni sigurnosni prevjes koji se radi pipalicom.

31. Veličina pripremljenih boksova za pretragu sa pregama može biti do 10x25m.

32. Obzirom da je bitno umanjena minska opasnost i uklonjena vegetacija, olakšano je nadziranje i podrška deminera te se rad cjelokupnog deminerskog odjeljenja može organizirati pojedinačno (Poglavlje III, tačka 11.d).

Poglavlje XV

ČIŠĆENJE KUĆA

UVOD

1. Sve kuće koje nisu naseljene, a nalaze se u sumnjivim zonama, smatraju se zagađene minama iznenađenja i NUS-om. Zadaci pretraživanja i deminiranja zahtijevaju pažljivu organizaciju i izuzetne mjere predostrožnosti. Očišćene kuće su potrebne raseljenim licima pa je potrebno izbjegavati veća oštećenja.

CILJ

2. Cilj ovog poglavlja Standarda je razrada minimum zahtjeva BHMACE-a za stručno i efikasno izvođenje čišćenja kuća.

RASPON

3. Operacije čišćenja kuća provode timovi koji posjeduju neophodnu obuku. Demineri pored osnovnog kursa za humanitarno deminiranje moraju završiti i kurs za čišćenje kuća prema programu datom u Poglavlju I.

4. Čišćenje kuća provodi se kao dio operacija deminiranja sumnjive površine ili kao poseban zadatak.

5. Čišćenje jedne kuće vrši tim od dva deminera (dvojac) sa zaštitnom opremom (pancir i potpuna zaštita lica i glave – šljem s viziorom), na sigurnoj udaljenosti. U velikim zgradama mogu se angažirati dva ili više dvojaca, ali pod uvjetom da rade na sigurnoj udaljenosti, a to su minimalno dva zida ili sprata između svakog dvojca. Nitko osim članova dvojca ne smije ući u kuću za vrijeme operacija deminiranja, izuzev vođe tima i inspektora BHMACE-a.

6. Oprema koju koristi dvojac za čišćenje mora biti namjenska i prilagođena specifičnim zahtjevima.

7. Prije početka čišćenja kuća mora se uraditi postavka radilišta shodno Poglavlju II, sa pristupnom stazom od sigurne udaljenosti gdje se formiraju namjenske površine do kuća za čišćenje. Prije ulaska u kuću mora se deminirati zemljište oko kuće minimalno 4 m širine (ukoliko površine oko kuća nisu ranije očišćene), što predstavlja sigurnu stazu za čišćenje kuće. Sve namjenske površine i pristupne staze do kuća sa sigurnom stazom oko kuća moraju se očistiti, ukoliko površine nisu sigurne, odnosno ranije očišćene.

KOORDINACIJA

8. Kad je izvršena postavka radilišta, vođa tima provodi izviđanje radi odluke o mjestu ulazne točke u kuću, poštujući slijedeću proceduru:

a) **Vrata** nikada ne smatrati sigurnim ukoliko nisu potpuno otvorena i ako se ne može uvjeriti da je ulaz siguran. Prag i pod se moraju pregledati.

b) **Prozori** daju izvanredne mogućnosti za postavljanje mina iznenađenja (zamki). Posebnu pažnju treba obratiti na prostor ispred, te na pod unutar prostorije, kao klasična mjesta za postavljanje nagaznih naprava. Ukoliko postoji mogućnost izbora između otvorenog i zatvorenog prozora odabrati onaj koji se ne može otvoriti spolja. S roletnama i zavjesama postupati isto kao i s prozorima.

- c) **“Mišje rupe”** za ulazak u kuću praviti kroz zid, krov ili pod, kada se procijeni da je sigurnije od ulaska kroz vrata ili prozor. Mišje rupe praviti eksplozivom čime se prostor u blizini oslobađa minskih zamki i omogućuje ulaz.
9. Deminer čisti kuću praveći radne staze na podu sa obilježavanjem trakom, i učvršćivanjem pomoću kamenja , cigli ili drugih priručnih predmeta. Svi predmeti i namještaj moraju se povlačiti, kao i pokretni dijelovi namještaja. Sav građevinski šut treba pažljivo pregledati i premjestiti na očišćenu površinu. Površine zidova i plafona provjeravati vizuelno, a sva sumnjiva mjesta na zidovima i plafonu provjeriti drugim metodama i sredstvima. Sve prostorije, kao i kuća u cjelini koje su očišćene moraju se označiti sa natpisom **“SIGURNO”**.
10. Preporučeni redoslijed radnji prilikom čišćenja kuća je:
- Vanjski zidovi i instalacije.
  - Vrata, prozori, podovi i namještaj.
  - Zidovi, uključujući prekidače za svjetlo, priključke, instalacije za vodu, dimnjake, slike, i dr.
  - Stropovi.
11. Svaki dvojac za čišćenje mora imati stalnu vezu sa vođom sekcije (tima).
12. Prilikom čišćenja kuća poštovati minimalno slijedeće mjere opreza:
- Sve sumnjive predmete ili njihove dijelove povući iz daljine i nakon povlačenja sačekati minimalno 20 minuta radi moguće postavljenog upaljača sa odgođenim dejstvom.
  - Zatvorena vrata, prozore i dr. otvoriti povlačenjem, razbijanjem težim predmetima ili postavljanjem i aktiviranjem manje količine eksploziva radi onesposobljavanja brave.
  - Tapacirani namještaj i krevete provjeravati bacanjem ili spuštanjem na njih težih predmeta.
  - Sve pregledane prostorije, vrata , prozore, ladice i dr. ostaviti otvorene.
  - Sve vodokotliče provjeriti prije puštanja vode.
  - Sve slavine za vodu prethodno otvoriti sa daljine, a potom ostaviti da voda curi minimalno jednu minutu.
  - Sve električne prekidače prije uključanja provjeriti radi mogućeg pripajanja mina iznenađenja.
  - Jasno označiti sve puteve, površine i stvari koje su očišćene.
13. Totalno devastirane kuće-razvaline, tretirati kroz posebnu procjenu, pri čemu je težište čišćenja na otpadnom materijalu - šutu. U uklanjanje otpadnog materijala moguće je po propisanoj proceduri uključiti strojeve koji posjeduju neophodnu zaštitu za operatore.

ANEKS 1.

STANDARD ZA UKLANJANJE MINA I NUS-a U BOSNI I HERCEGOVINI (Drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje od 01.06.2003.godine)

POGLAVLJE V

IZMJENE I DOPUNE

1. U kontekstu rijeci površina bez vidljivog rizika (ili skraćeno PBVR), rijec «vidljivog» zamijeniti sa rijeci «utvrdenog» (ili skraćeno PBUR). Navedeno primijeniti i u tekstu poglavlja VIII i XIV.
2. Tacka 26. mijenja se i glasi:
U cilju potvrđivanja granica površine bez utvrdenog rizika (PBUR) u tehničkom izvidanju, istu uzorkovati na kraju zadatka po metodu slučajnog odabira uzoraka (tacka 9. Poglavlje XI). Nakon izvršenog uzorkovanja sa površine na kojoj je izvodena manuelna metoda, deminerska organizacija ce (nedeminerskim alatima) ukloniti vegetaciju.
3. U tacki 29. BHMAC ce umjesto *Strucnog mišljenja* za utvrđenu PBVR izdavati *Uvjerenje* o izvršenoj kontroli kvalitete tehničkog izvidanja.
4. Izmjena priloga: C, D i E

NAPOMENA: Na osnovu odluke Komisije za deminiranje u BiH, broj 01/1-1-22/04 od 15.03.2004.godine, aneks se primjenjuje od 01.04.2004.godine.

17. Vrste i količine <u>otkrivenih ili aktiviranih mina/NUS-a</u>	
II- SLUŽBENE DEKLARACIJE O PREUZIMANJU TEHNICKI IZVIDENE POVRŠINE	
PREDAJA OD STRANE DEMINERSKE ORGANIZACIJE	PREUZIMANJE OD STRANE CENTRA ZA UKLANJANJE MINA BiH
<p>Izjavljujem da je tehnicko izvidanje površine sumnjive na rizicnost opisane ovim dokumentom vršeno prema Standardu za uklanjanje mina i NUS-a u BiH do navedene dubine i da se zadata tretirana površina deklarirane kao :</p> <p>† Bez utvrđenog rizika _____ m², † Minirana _____ m² † Očišćena _____ m²</p> <p>Na osnovu primjenjene-ih metode-a, površina bez utvrđenog rizika, ne sadrži mine i kao takvu je predajem BHMAC-u..</p> <p>Površina deklarirana kao minirana, prema utvrđenom saznanju, sadrži mine te je istu potrebno ocistiti.*</p> <p>Sa prikazane očišćene površine je uklonjen rizik od minske opasnosti te isti više ne postoji na cjelokupnom zadatku.*</p> <p>Deklariranje površine prikazano je na skici sa koordinatama lomnih tacaka i uz suglasnost inspekcijских organa BHMAC-a.</p>	<p>Ja ....., inspektor za KK BHMAC-a na osnovu vlastitih saznanja procesa tehnickog izvidanja i kroz strucni nadzor od strane referenta za KK....., RU....., preuzimam navedenu deklarisanu površinu u ime BHMAC-a, jer je strucni nadzor i uzorkovanje pokazalo da je tehnicko izvidanje i deklarisanje površine izvršeno u skladu sa zahtjevima Standarda za uklanjanje mina i NUS-a u BiH.</p> <p>Za sumnjivu površinu bez utvrđenog rizika (i očišćenu*) u tehnickom izvidanju se može izdati Uvjerenje o izvršenoj kontroli kvaliteta.</p> <p>Površina deklarirana kao minirana sadrži mine na osnovu utvrđene miniranosti, te za istu treba oformiti zadatak i po proceduri ocistiti.*</p> <p style="text-align: center;">..... (potpis inspektora)</p>
18. Ime i položaj odgovorne osobe deminerske organizacije	19. Ime šefa ureda/kancelarije BHMAC-a
20. Potpis i pecat	21. Potpis i pecat
22. Broj izjave:..... Datum predaje:.....	23. Broj zapisnika:..... Datum preuzimanja:.....

* Navesti ukoliko je utvrđena i deklarirana minirana površina ili ukoliko je primjenjenom metodom-ama uklonjena u potpunosti minska opasnost na tehnicki izvidenoj površini (jedan red mina ili pojedince mine koje ne daju mogućnost formiranja minirane površine za daljnje čišćenje).

III- PRILOZI:

A) Prilozi deminerske organizacije:

Prilozi a), b), c), d) i f) po istom primjeru kao uz prilog A, Poglavlja VIII.

e)-Graficki prikaz zadatka –skica u razmjeri na geodetskim podlogama ili najkrupnijoj razmjeri topografske karte sa koordinatama lomnih tacaka i oznacenim utvrđenim površinama: bez utvrđenog rizika (PBUR) i reduciranim miniranim. Za otkrivene mine i NUS navesti koordinate

mjesta nadenih mina/NUS-a. Skicu uraditi prema objašnjenju i zahtjevima koji su dati uz prilog A Poglavlje VIII. Na skici naznaciti metode rada na pojedinim dijelovima zadatka a u metodu rada sa pregama naznaciti boksove i prege koje su vršile pretragu pojedinačnih boksova.

g)-Opis toka izvođenja zadatka (problemi u provođenju plana, greške utvrđene internom kontrolom kvaliteta, monitoringom ukoliko je bio angažiran i inspekcijama MAC-a i kako su iste riješene, vrstu i broj nadenih otkrivenih mina i kako je određena granica PBUR, minirane površine za čišćenje ukoliko isto nije odmah nastavljeno, fotografije nadenih otkrivenih mina i dr.).

h)-Zapisnik o upoznavanju organa vlasti/krajnjeg korisnika sa obilježavanjem granica PBUR i granice minirane površine.

B) Prilozi ispekijskih organa:

Prilozi a), c) i d) po istom primjeru kao u prilogu A, Poglavlja VIII.

Prilog b) Završni zapisnik o strucnom nadzoru (pozitivan u smislu kvaliteta utvrđivanja deklariranih površina u tehničkom izvidanju radi izdavanja *Uvjerenja o izvršenoj kontroli kvaliteta* za PBUR, i radi poduzimanja daljnjih aktivnosti za čišćenje utvrđenih reduciranih miniranih površina).

OBJAŠNJENJE ZA POPUNU ZAPISNIKA O PREUZIMANJU TEHNIČKI IZVIDENE POVRŠINE SA IZJAVOM, SLUŽBENIM DEKLARACIJAMA I PRILOZIMA

Općenito. Zapisnik o preuzimanju tehnički izvidene površine sa izjavom, službenim deklaracijama i priložima, je set dokumenata koji ustvari predstavlja završni *Izveštaj* zadatka tehničkog izvidanja. Original *Izveštaj* na kraju procesa verifikacije i izdavanja *Uvjerenja o izvršenoj kontroli kvaliteta u tehničkom izvidanju* za isključenu površinu bez utvrđenog rizika i evidentiranu reduciranu kao miniranu, zadržava u bazi podataka i arhivi BHMAC-a, zajedno sa Plavim folderom o zadatku. Za utvrđenu reduciranu površinu kao miniranu, formira se projektna dokumentacija za čišćenje i zadatak kao takav daje na realizaciju.

I – IZJAVA O TEHNIČKOM IZVIDANJU DEMINERSKE ORGANIZACIJE

Ovaj dio popunjava deminerska organizacija kao u objašnjenju uz prilog A, Poglavlja VIII, osim za slijedeće tačke:

11. Navodi se kvadratura tehnički izvidene površine (cjelokupna tretirana površina primijenjenom metodom-ama).
12. Dubina tehnički izvidene površine primijenjenom metodom.
13. U kvadratu sa "X" oznaciti da li je u dijelu *neposredno tretirane* tehnički izvidene površine primijenjenom metodom uklonjen sav metal do tretirane dubine.

II - SLUŽBENE DEKLARACIJE O PREUZIMANJU TEHNIČKI IZVIDENE POVRŠINE

Ovaj dio je podijeljen na lijevu stranu koju popunjava i zavodi deminerska organizacija i desnu koju popunjava i zavodi BHMAC. Popunjava se po zahtjevu i objašnjenju datom u prilogu A, Poglavlja VIII.

Broj.....
Datum.....200_ godine

Na osnovu clana 9. pod g) Zakona o deminiranju u Bosni i Hercegovini (SG BiH br. 5/02) i tacke 29. Poglavlja V Standarda BiH, BHM MAC izdaje,

UVJERENJE

O IZVRŠENOJ KONTROLI KVALITETA TEHNICKOG IZVIĐANJA

Uvjerenje se odnosi na slijedecu lokaciju i priloženu dokumentaciju:

<i>Naziv lokacije</i>		<i>MAC-ov ID br. zadatka</i>	
<i>Opcina</i>		<i>Koordinate osnovne tacke</i>	Y X
<i>Površina zadatka (m²)</i>		<i>Deminerska organizacija izvodac radova</i>	

Centar za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini potvrđuje da je kontrola kvaliteta površine bez utvrđenog rizika u tehničkom izviđanju izvedeno prema dolje navedenom sadržaju:

Red. broj	Sadržaj aktivnosti i kontrole kvaliteta
1.	Formiranje i izdavanje radnog zadatka izvršeno je od strane BHM MAC-a nakon što su u procesu generalnog izviđanja izvidacki organi utvrdili sumnju u rizicnost.
2.	Deminerska organizacija je u toku rada poštovala zahtjeve Standarda BiH i rad izvodila prema odobrenim standardnim operativnim procedurama (SOP-u).
3.	Mjere unutarnje kontrole kvaliteta u deminerskoj organizaciji provedene su po procedurama u odobrenom SOP-u.
4.	Tokom izvođenja zadatka izvođen je stručni nadzor od strane inspeksijskih organa za osiguranje kvaliteta BHM MAC-a. Greške koje su utvrđene u toku radova ispravljene su po zahtjevu inspekcije.
5.	Tokom stručnog nadzora kontrola kvaliteta uzorkovanjem izvedena je prema ISO 2859-0, primjenom metode slučajnog odabira uzoraka. Prilikom uzorkovanja nisu nadene mine i NUS do standardne dubine istraživanja, što je evidentirano u završnom zapisniku o stručnom nadzoru obavljenog zadatka tehničkom izviđanja.
6.	O preuzimanju tehnički izvidene površine sastavljen je Zapisnik sa izjavom o tehničkom izviđanju, službenim deklaracijama i priložima, koji ukazuju da isključena površina tehničkim izviđanjem (naznacena na skici i određena koordinatama), daje prihvatljiv nivo povjerenja o nepostojanju rizika.

Prilog: Skica zadatka

DIREKTOR